

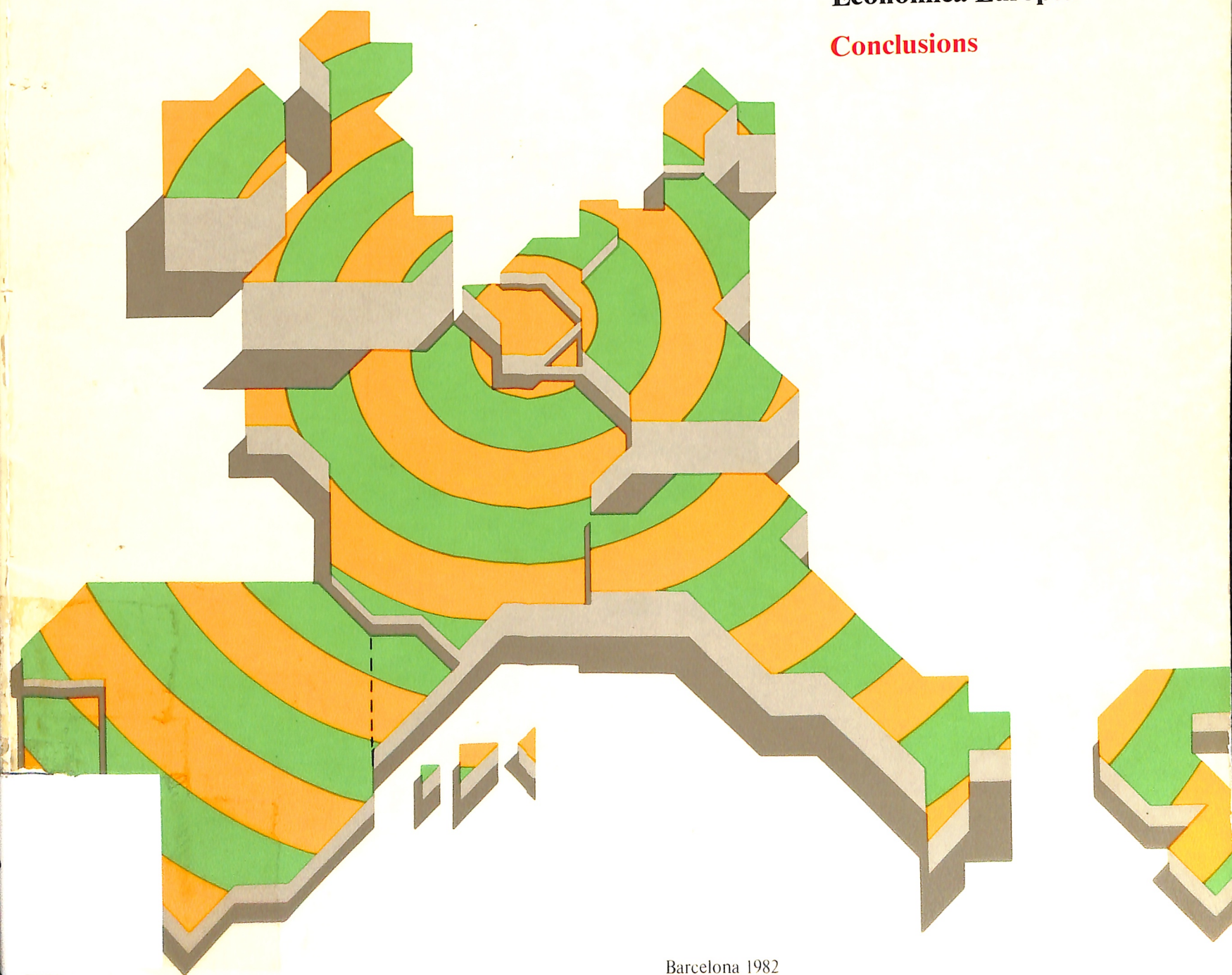
CATALUNYA I LA COMUNITAT ECONÒMICA EUROPEA

GENERALITAT DE
CATALUNYA
Institut d'Investigacions
Econòmiques

Llibre blanc sobre la
repercussió a Catalunya
de l'adhesió d'Espanya
a la Comunitat
Econòmica Europea

Conclusions

**CATALUNYA
I LA
COMUNITAT
ECONÒMICA
EUROPEA**

© GENERALITAT DE CATALUNYA
Departament de la Presidència

I.S.B.N.: 84-500-5491-5
Dipòsit Legal: B-18159 - 1982
Disseny: Pere Ariño
Fotocomposició: Euro-Text
Imprès a Cosmos I.G.

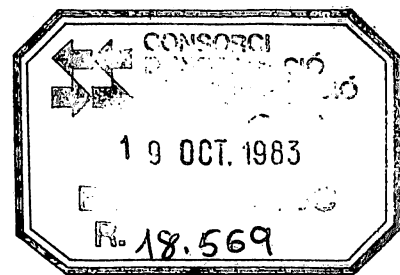
CATALUNYA I LA COMUNITAT ECONÒMICA EUROPEA

**GENERALITAT DE
CATALUNYA**
**Institut d'Investigacions
Econòmiques**

**Llibre blanc sobre la
repercussió a Catalunya
de l'adhesió d'Espanya
a la Comunitat
Econòmica Europea**

Conclusions

Barcelona 1982

**Servei Central de Publicacions
Departament de la Presidència**

Aquesta separata conté el capítol X del llibre blanc **Catalunya i la Comunitat Econòmica Europea**. Es tracta d'un ampli resum dels temes tractats en l'edició original i llurs principals conclusions. Inclou, així mateix, alguns quadres estadístics més significatius, extrets de l'obra completa.

El caràcter generalitzador de tot resum aconsella recórrer, per a més detalls i coneixement dels aspectes metodològics i estadístics, a la versió original i completa del present informe.

Com que es tracta d'una separata, es manté la numeració original de les pàgines i dels quadres.

INSTITUT D'INVESTIGACIONS ECONÒMIQUES

DE LA

GENERALITAT DE CATALUNYA

(Departament de la Presidència de la Generalitat)

JOAN SARDÀ i DEXEUS

President

JOSEP LLUÍS SUREDA i CARRION

Vice-president

JAUME CARNER i SUÑOL

PERE DURAN i FARELL

FABIÀ ESTAPÉ i RODRÍGUEZ

JOSEP M. FIGUERAS i BASSOLS

JORDI NADAL i OLLER

ANTONI SERRA i RAMONEDA

EDUARD BONET i GUINÓ

LLUÍS PRENAFETA i GARRUSTA

Secretari: Carles Camps i Garcia

CONSELL DE REDACCIÓ

Antoni Serra i Ramoneda

Carles Camps i Garcia

Antoni Lladó i Gomà-Camps

Josep Piqué i Camps

Secretària: Anna Lladó i Gomà-Camps

COL·LABORADORS

Anton Gasol i Magrinyà

Anna M.ª Garriga i Tarré

Alexandre Checchi i Lang

Pere A. Fàbregas i Vidal

Joaquim Vergés i Jaime

P R E S E N T A C I Ó

La situació present exigeix un gran esforç a tots els nivells per superar els problemes que s'acumulen en les societats industrials desenvolupades. Problemes a tots els nivells, polítics, socials, econòmics. La nostra problemàtica no es diferencia excessivament de la que experimenten els pobles europeus. El nostre sistema polític ja no és sortosament un element diferenciador; les nostres relacions exteriors es fan principalment amb els països que integren la Comunitat. À més, en el cas català, sempre hem reivindicat les nostres profundes arrels europees, que són a la base mateixa del naixement de Catalunya. No ha d'estranyar, en conseqüència, la voluntat europeïsta de l'actual Govern de la Generalitat.

El Govern de la Generalitat ha tingut un interès especial a conèixer el procés que ens ha de portar a la integració amb les Comunitats Europees i participar-hi. En aquest sentit cal destacar la creació del Grup de Treball Generalitat-Secretaria d'Estat per a les relacions amb la CEE, i també el positiu acolliment que ha donat a la iniciativa del Parlament de Catalunya per a l'establiment de la Comissió de Seguiment de les Negociacions per a l'entrada d'Espanya a la CEE. Però no n'hi ha prou de conèixer de prop el procés integrador i fins i tot exposar les nostres preocupacions i criteris respecte a aquest. El procés d'incorporació a la CEE ens ha de portar molt més enllà: exigeix més de nosaltres, perquè, de fet, és un procés que implica canvis molt profunds en la nostra realitat actual.

Aquesta preparació és impulsada pel Govern de la Generalitat mitjançant un procés de sensibilització, informació i formació a tots els nivells. En aquest àmbit cal destacar els cursos sobre les Comunitats Europees que patrocinem, realitzats amb la col.laboració de la Cambra de Comerç i del Ministerio de Asuntos Exteriores. Aquesta actuació va adquirint darrerament una nova dinàmica, basada en les jornades i cursets que sobre àmbits específics relatius a temes comunitaris es fan a la Generalitat o amb el suport d'aquesta.

Necessitem tècnics, experts, administratius, gent formada i coneixedora a fons dels temes comunitaris per afavorir la integració, per esdevenir funcionaris a la Comunitat, per assessorar o per participar en la gestió i la direcció de les empreses que s'han d'encarar amb el desafiament que representarà la nostra integració a les Comunitats.

En la base de tot això calia tenir una diagnosi prèvia, que amb tot rigor i profunditat escatís els efectes que a Catalunya, i amb més detall sobre l'economia catalana, tindria l'adhesió de l'Estat espanyol a les Comunitats Europees. En aquesta línia, es feia necessari un instrument que servís de fonament per basar-hi les nostres actuacions de formació, d'informació, de negociació en determinades qüestions relatives al tema comunitari, i també per bastir unes línies d'actuació de l'Administració catalana respecte a l'àmbit que ens ocupa. Tot plegat ha de fornir-nos una eina útil que ajudi a sensibilitzar els sectors més afectats per tal d'endegar un procés d'adaptació i de canvi adient al nou marc, i sigui, a més, l'incentiu per promoure estudis detallats sobre aspectes i temes que s'apunten com a vitals per assolir una integració realment positiva.

És a totes aquestes finalitats i objectius que respon la nostra decisió de confiar a l'Institut d'Investigacions Econòmiques de la Presidència de la Generalitat de Catalunya l'elaboració d'un informe sobre els efectes a Catalunya de l'adhesió d'Espanya a les Comunitats Europees. El prestigi d'aquesta institució, presidida pel Dr. Joan Sardà i Dexeus, i l'alt nivell acadèmic i professional de tots els seus membres n'asseguren la bondat i el rigor.

Mercès a la tasca de l'Institut, basada en els resultats del treball realitzat per l'equip del Dr. Antoni Serra i Ramoneda, ara ja tenim l'eina cercada per poder treballar en profunditat en la munió d'àmbits i d'expectatives que es destrien en l'estudi present, estudi que ens porta a destacar la complexitat de les realitats que s'interrelacionaran amb la integració, i la dificultat de definir apriorísticament els resultats que se n'obtindrà d'ací a uns anys.

De l'estudi, se'n desprèn que l'èxit o el fracàs sempre serà relatiu, perquè mai no se sabrà si l'alternativa a l'adhesió hauria donat uns altres fruits. Però sí que sembla que dues coses queden prou clares. La primera, que per mantenir el nostre nivell actual de desenvolupament i per continuar en la nostra línia d'evolució d'un país industrial madur, s'ha de fer un esforç de modernització, de canvi i de renovació de la nostra base econòmica, de tal envergadura que la millor opció per fer-ho d'una forma ordenada és la nostra integració a Europa. La segona, que els efectes de l'adhesió seran bons o dolents segons en quins termes es faci l'adaptació, però sobretot segons la capacitat que tinguem i l'esforç intern que fem per adaptar-nos. Esforç i capacitat d'adaptació als quals esperem haver contribuït amb l'edició del present llibre i amb totes les iniciatives que la Generalitat ha pres i pensa continuar prenent en el camp del procés de la nostra integració a Europa.

JORDI PUJOL

President de la Generalitat de Catalunya

SUMARI

INTRODUCCIÓ

CAPÍTOL X: RESUM I CONCLUSIONS	487
1. Les Comunitats Econòmiques Europees: una opció històrica	487
2. Catalunya dins les regions econòmiques europees	489
3. El canvi de marc exterior (I): la Unió Duanera	493
4. El canvi de marc exterior (II): els efectes de la Unió Duanera sobre els fluxos comercials i els sectors industrials catalans	500
4.1. Els fluxos comercials catalans	500
4.2. Efectes dels canvis aranzelaris sobre els fluxos de comerç català i llur impacte sectorial	508
5. El canvi de marc exterior (III): les llibertats de circulació de treballadors, d'establiment i prestació de serveis i de moviments de capitals	516
6. La Política Agrària de la Comunitat i el sector agrari català davant l'adhesió	522
7. La política econòmica comunitària	528
8. La indústria catalana i la integració en les Comunitats europees	534
9. La política social comunitària	546
10. El sector públic a Catalunya: alguns efectes de la integració	549
11. Els efectes globals de la integració	554

SIGLES MÉS UTILITZADES (*)

AC	Drets aranzelaris rebaixats de forma conjuntural (RD 18 d'abril de 1980). Aranzel espanyol.
ACP	Estats de l'Àfrica, Carib i Pacífic participants en les Convencions de Lomé.
ACR	Drets aranzelaris rebaixats de forma conjuntural (RD 18 d'abril de 1980) i per l'Acord Preferencial de l'any 1970. Aranzel espanyol.
AMF	Acord Multifibres.
AN	Drets aranzelaris normals. Aranzel espanyol.
AR	Drets aranzelaris rebaixats per l'Acord Preferencial de l'any 1970. Aranzel espanyol.
BEI	Banca Europea d'Inversions.
BOCE	Butlletí Oficial de les Comunitats Europees.
BVI	Barreres variables a la importació.
CCAA	Comunitats Autònomes.
CCR	Centre Comú de Recerques.
CECA	Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer.
CECE	Participació del capital estranger en les empreses catalanes en el total de capital estranger a les empreses espanyoles.
CEDFP	Centre Europeu de Desenvolupament de la Formació Professional.
CEE	Comunitat Econòmica Europea. Seguida d'un número assenyala el nombre d'Estats membres o aspirants a l'adhesió que es consideren.
CEEA	Comunitat Europea de l'Energia Atòmica.
CEEC	Capital estranger en les empreses catalanes.
CEE	Capital estranger en les empreses espanyoles.
CES	Confederació Europea de Sindicats.
CNAE	Classificació Nacional d'Activitats Econòmiques.
COCIN	Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació.
COM	Comissió de les Comunitats Europees.
COMITEXTIL	Comitè de Coordinació de les Indústries Tèxtils.
CPR	Comitè de Política Regional.
CREST	Comitè de la Recerca Científica i Tècnica.
CSTE	Classificació de les mercaderies per les estadístiques de transport a Europa.
CTEC	Capital total de les empreses catalanes.
CTEE	Capital total de les empreses espanyoles.
CV	Coefficient de variació.
DGTE	Direcció General de Transaccions Exteriors.
E	Establiment.
ECE	Fluxos de sortida de mercaderies de Catalunya a la resta d'Espanya.
ECE - O	Participació dels establiments catalans en el total d'establiments espanyols en matèria d'ocupació.
ECM	Exportacions catalanes a l'estranger.
ECU	Unitat Monetària Europea.
EFTA	Associació Europea de Lliure Comerç.
ESA	Sistema Europeu de Comptes Econòmics Integrants.
EURATOM	Comunitat Europea de l'Energia Atòmica.
EURCO	Unitat de Compte de la Banca Europea d'Inversions.
EURONET	Xarxa Europea de Telecomunicacions.
EUROSTAT	Oficina Estadística de les Comunitats Europees.

(*) Versió catalana de les sigles utilitzades. Algunes d'elles corresponen a la seva expressió en llengua anglesa, francesa o castellana.

EXIMBANK	Banc de Crèdit Oficial dels Estats Units dedicat al finançament del comerç exterior.
FECOM	Fons Europeu de Cooperació Monetària.
FED	Fons Europeu de Desenvolupament.
FEDER	Fons Europeu de Desenvolupament Regional.
FEOGA	Fons Europeu d'Orientació i Garantia Agrària.
FME	Fons Monetari Europeu.
FMI	Fons Monetari Internacional.
FSE	Fons Social Europeu.
GATT	Acord General sobre el Comerç i les Tarifes.
GE	Grans empreses.
GWE	Gigavats elèctrics.
ICE	Fluxos d'entrada de mercaderies de la resta d'Espanya a Catalunya.
IGGI	Impost de Compensació de Gravàmens Interiors.
ICM	Importacions catalanes de l'estranger.
IGTE	Impost General sobre Tràfic d'Empreses.
INE	Institut Nacional d'Estadística.
INH	Institut Nacional d'Hidrocarburs.
INI	Institut Nacional d'Indústria.
IVA	Impost sobre el Valor Afegit.
KEC	Quilos equivalents de carbó.
LOFCA	Llei Orgànica de Finançament de les Comunitats Autònomes.
M	Mitjana.
MCA	Muntants Compensatoris de l'Adhesió.
MCM	Muntants Compensatoris Monetaris.
ME	Mitjana empresa.
M ₂ H	Massa monetària harmonitzada.
MPT EC	Mitjana de participació de les exportacions catalanes a la C E E d'una partida aranzelària, sobre el total d'exportacions.
MPT M	Mitjana de participació de les exportacions catalanes a tot el món d'una partida aranzelària sobre el total d'exportacions.
MPT IC	Mitjana de participació de les importacions catalanes de la C E E d'una partida aranzelària sobre el total d'importacions.
MPT IE	Mitjana de participació de les importacions catalanes de l'E F T A d'una partida aranzelària sobre el total d'importacions.
MPT IM	Mitjana de participació de les importacions catalanes de tot el món d'una partida aranzelària sobre el total d'importacions.
MTEP	Millions de tones equivalents de petroli.
NC	Participació de les empreses en què no consta la dimensió sobre el total d'empreses de l'agrupació de la C N A E.
NDA	No definits anteriorment.
NIC	Nou Instrument Comunitari.
NUTS	Nomenclatura d'Unitats Territorials Estadístiques.
O	Ocupació.
OCDE	Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic.
OCE	Participació de l'ocupació catalana sobre l'espanyola.
OCM	Organització Comuna de Mercat.
OGE	Ocupació en grans empreses.
OME	Ocupació en mitjanes empreses.
ONU	Organització de les Nacions Unides.
OPE	Ocupació en petites empreses.
OPEP	Organització de Països Exportadors de Petroli.
OPME	Ocupació en petites i mitjanes empreses.
OSC	Participació de l'ocupació catalana de l'agrupació sobre l'ocupació total del sector.
P	Producció.
PA	Productivitat aparent del treball.
PAC	Política Agrària Comunitària.
PCE	Participació de les exportacions catalanes sobre les exportacions espanyoles del sector.
PCI	Participació de les importacions catalanes sobre les importacions espanyoles del sector.
PE	Petites empreses.

P E E	Participació sectorial de les exportacions espanyoles sobre el total de totes les exportacions.
P F A	Producció Final Agrària.
P I E	Participació sectorial de les importacions espanyoles sobre el total de les importacions.
P I B	Producte Interior Brut.
P M E	Petites i mitjanes empreses.
P N B	Producte Nacional Brut.
P T E	Participació sectorial en el total de les sortides de mercaderies catalanes a l'exterior.
P T I	Participació sectorial en el total d'entrada de mercaderies a Catalunya.
R C E	Regió Comunitària Europea.
R + D	Recerca i Desenvolupament tecnològic.
R D	Reial Decret.
S A U	Superfície Agrària Utilitzada.
S E D O C	Sistema Europeu de Difusió d'Ofertes i Demandes de treball per a llur compensació internacional.
S M E	Sistema Monetari Europeu.
S P A	Paritats de poder de compra.
S P G	Sistema de Preferències Generalitzades.
S T A B E X	Sistema per a l'estabilització d'ingressos per exportació.
T E C	Tarifa Exterior Comuna. Drets normals.
T E C R	Tarifa Exterior Comuna. Drets rebaixats a Espanya segons Acord Preferencial de 1970.
T E P	Tones equivalents de petroli.
U A	Unitats Animals.
U A B	Unitat Administrativa de Base.
U C E	Unitat de Compte Europea.
U D E	Unitat de Dimensió Europea.
U N C T A D	Conferència de les Nacions Unides per al Comerç i el Desenvolupament.
U T A	Unitat de Treball per Any.
V A B	Valor Afegit Brut.

INTRODUCCIÓ

Quan el Molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya, senyor Jordi Pujol, li proposà la redacció d'un Llibre Blanc sobre les conseqüències per a Catalunya de l'ingrés d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea, l'Institut d'Investigacions Econòmiques no dubtà a respondre afirmativament. Car, si la proposta s'adeia plenament amb les funcions que l'Institut té encomanades, ja havia fet palesa el 14 de desembre de 1979 la necessitat d'examinar objectivament els efectes sobre l'economia catalana dels anys vuitanta del procés d'integració d'Espanya al Mercat Comú Europeu.

L'elaboració: enfocament i dificultats

Es veié, doncs, la necessitat de redactar aquest Llibre Blanc amb l'exclusiva intenció de reflexionar sobre la relació entre l'economia catalana, l'espanyola, en la qual està integrada, i l'europea comunitària que hauria d'ésser la conclusió del procés endegat. Davant de l'allau d'estudis i publicacions, la justificació del projecte eren les clares diferències d'estructura econòmica i social de Catalunya amb la de la resta d'Espanya o les de les altres nacionalitats o regions. El fet que l'abast territorial delimitador de la nostra reflexió no constituís un mercat únic, sinó una peça d'un mercat més ampli, l'espanyol, sense barreres a la lliure circulació de mercaderies o de factors de producció, tingué efectes enriquidors i innovadors. No era, per exemple, suficient analitzar l'impacte del desarmament aranzelari vers els països de la Comunitat sobre els fluxos comercials amb Europa, sinó que també era rellevant l'examen dels efectes sobre els fluxos comercials de Catalunya amb la resta d'Espanya.

El Consell de l'Institut considerarà que la complexi-

tat del tema, les nombroses implicacions de la integració i el termini lògic de la comesa exigien limitar l'atenció de l'estudi als aspectes més significatius i rellevants en el marc de l'estructura econòmica i social catalana i de les competències de la Generalitat de Catalunya. La selecció d'aquests aspectes no fou sempre fàcil, car el problema és complicat i les preferències subjectives inevitablement es reflecteixen sobre la selecció dels temes i els aspectes importants.

En d'altres publicacions s'han realitzat valuoses anàlisis que poden completar la que aquí s'efectua. Sense desmerèixer d'altres aportacions, cal esmentar l'efectuada pel "Consejo de Cámaras de Comercio, Industria y Navegación" intitulat *Libro Blanco sobre el grado actual de integración de la Comunidad Europea y sus implicaciones para España*, i la realitzada pel Cercle d'Economia amb el títol *La opción europea para la economía española. Libro Blanco sobre las repercusiones económicas de la integración de España en las Comunidades Económicas Europeas*, l'elaborada per l'ESADE per encàrrec del "Instituto de Estudios Económicos" intitulada *La industria española ante las Comunidades Económicas Europeas* i la, darrerament publicada, per la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona —pionera en l'anàlisi dels efectes de la integració i impulsadora decidida d'aquest procés— *Los sectores industriales ante la integración de España en las Comunidades Europeas*.

A un nivell diferent poden situar-se els precedents més immediats d'aquest tipus d'anàlisi i de reflexió que avui ens ocupa. Recordem així el llibre capdavanter de Joaquim Nadal i Caparà *Catalunya i el Mercat Comú* i els més propers referits a d'altres nacionalitats com el publicat per la Lankide Aurrezkia *La economía vasca y el mercado común europeo*.

Les raons suara dites i les de tipus estadístic que

que tot seguit esmentaré fan que l'anàlisi efectuada hagi de ser considerada com un pas més en el camí del coneixement dels efectes sobre l'economia catalana del procés d'integració espanyola a les Comunitats Econòmiques Europees. Evidentment, les principals dificultats que s'han hagut d'afrontar són les de disponibilitat i fiabilitat estadístiques que, si sovint presenten problemes a nivell espanyol, aquests creixen a nivell de les nacionalitats, especialment si l'anàlisi requereix, com és el cas, un nivell de desagregació sectorial notable, necessari si no es vol caure en els paranyes de les generalitzacions excessives, de poca utilitat dins l'anàlisi que ens ocupa.

Aquesta situació ha exigint especificar en cada moment les fonts estadístiques utilitzades, l'abast de l'anàlisi efectuada i el grau de significació que s'ha d'atribuir a les conclusions extretes. Una d'aquestes dificultats, que no s'ha pogut superar per factors aliens sobrerament coneguts, ha estat l'homogeneïtzació sectorial de les diferents fonts estadístiques, encara que sempre s'ha procurat agrupar-les seguint una mateixa sistemàtica.

Precisament, l'enfocament adoptat s'ha basat en el criteri que l'anàlisi dels efectes del procés d'integració a les Comunitats Econòmiques Europees seria plenament significativa si es realitzés a nivell de productes que tinguessin un elevat grau d'homogeneïtzació. És evident que com més gran és el grau de desagregació sectorial, més ens aproximem a aquest objectiu i, a l'inrevés, com més petit és el nombre de sectors considerats, menys significatives i aproximades són les conclusions a què s'arriba. Precisament per això, s'ha tingut cura d'utilitzar, sempre que s'ha pogut, el major grau de desagregació, sense que això pugui arribar a substituir les anàlisis específiques que cada sector econòmic (o, a d'altres nivells, els agents econòmics i socials, les professions, etc.) necessàriament haurà d'efectuar si encara no ho ha fet.

Una altra característica del treball efectuat ha estat recórrer, sempre que ha estat possible, a documentació interior i a fonts originals i directes procedents de les Comunitats Econòmiques Europees, sense oblidar aquelles publicacions i treballs més significatius en cada tema. De la mateixa manera s'ha volgut consultar diverses institucions catalanes per saber de forma directa llur opinió sobre els efectes de la integració en l'economia catalana. Se'ls adreçà una lletra, on a part de demanar llur opinió, es sol·licitava la informació i documentació que tinguessin disponible sobre el tema. No han estat aquestes les úniques fonts d'informació; l'equip de treball efectuà diverses visites, entre les quals cal destacar la realitzada a l'antic "Ministerio de Relaciones con las Comunidades Económicas Europeas" a Madrid, i les realitzades a Brussel·les a la Comissió de les Comunitats Econòmiques Europees, a la Missió Espanyola i als diversos representants dels interessos econòmics i socials prop de les Comunitats.

Encàrrec i equip de treball

Concretament, l'elaboració del Llibre Blanc, com s'ha dit, s'inicià amb la lletra datada el 26 de setembre de 1980 que el Molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya, senyor Jordi Pujol i Soley, adreçà al President del Consell de Direcció de l'Institut d'Investigacions Econòmiques, senyor Joan Sardà i Dexeus, on s'encarregava a l'Institut l'elaboració del Llibre Blanc sobre els efectes que la integració d'Espanya a les Comunitats Econòmiques Europees ha de tenir sobre l'economia catalana. El Consell de Direcció de l'Institut, en la seva reunió del 7 d'octubre de 1980, acordà per unanimitat dels assistents:

- a) Acceptar l'encàrrec efectuat pel Molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya.
- b) Encarregar al senyor Antoni Serra i Ramoneda la direcció de l'elaboració del Llibre Blanc.
- c) Aprovar la memòria i el pressupost corresponent per a la seva elaboració, assenyalant-ne el caràcter provisional.

El fet de recaure la responsabilitat de l'encàrrec en la meua persona m'obligà seguidament a formar un equip que dugués el pes de l'elaboració. Aquest quedà constituït pel secretari de l'Institut, senyor Carles Camps i Garcia, que assumí les responsabilitats de la direcció tècnica i administrativa, el senyor Antoni Lladó i Gomà-Camps, professor d'Economia de l'Empresa de la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials de la Universitat Autònoma de Barcelona, i el senyor Josep Piqué i Camps, professor de Teoria Econòmica de la Facultat del mateix nom de la Universitat de Barcelona. Tots tres constituïren un cohesionat equip que treballà amb eficàcia, il·lusió i professionalitat en l'elaboració i redacció del Llibre Blanc. En Carles Camps ha tornat a demostrar la seva competència com a economista i la seva eficàcia com a Secretari de l'Institut. Ha guiat, coordinat, revisat el treball, n'ha escrit algunes de les parts, i ha administrat el pressupost. Antoni Lladó i Josep Piqué no han estalviat els esforços per tal d'aconseguir que l'estudi tingués el nivell qualitatiu propi de la tradició de l'Institut i han fet palès que, malgrat llur joventut, tenen una preparació i una professionalitat prometedores d'un brillant futur. Si no, hagués comptat amb els tres economistes esmentats, mal hauria pogut complir la comanda que m'adreçaven els meus companys del Consell de l'Institut. El meu paper, ho he de reconèixer, ha estat molt secundari; sóc, però, responsable dels defectes i errors que pugui tenir el treball que ara es presenta. Completava l'equip la senyora Anna Lladó, que, com a secretària i amb la seva discreció i competència, facilità en tot moment el funcionament òptim de les feines de mecanografia i administració. L'encert

en la formació d'un equip on la bona entesa, capacitat de treball i dedicació ultrapassava el que és corrent en aquests casos, ajudà a l'èxit de la nostra comesa i possibilità de disposar de la redacció final del Llibre Blanc en un temps que, donada la complexitat del tema abordat, ha de considerar-se mínim.

A mesura que avançà el treball, i donada la voluntat de complir amb els terminis fixats, s'encarregà l'elaboració i redacció d'aspectes específics del Llibre Blanc a les persones que, per llur especialitat i bon ofici, els poguessin assumir amb eficàcia. Així, el senyor Anton Gasol i Magrinyà elaborà i redactà l'anàlisi de l'impacte de la integració sobre el sistema financer i comptà amb la col·laboració del senyor Josep M. Carrau i Ramon, Cap del Departament d'Estudis de la Caixa de Pensions, en el si del qual es realitzà l'anàlisi (vegeu apartat 4 del capítol IV). El senyor Pere A. Fàbregas i Vidal, important i competent executiu de Catalana de Gas i Electricitat, S.A. elaborà i redactà la part corresponent a la política energètica comunitària i els efectes de la integració en el sector energètic català (vegeu apartat 4 del capítol VI). El senyor Joaquim Vergés i Jaime, Vice-rector de la Universitat Autònoma de Barcelona, s'ocupà de la redacció i elaboració de l'anàlisi sobre els efectes probables de la integració en les empreses públiques a Catalunya (vegeu apartat 2 del capítol IX). Aquestes aportacions constituïren un ajut valuós per a l'equip, que integrà i adaptà aquests treballs a la redacció final del Llibre Blanc. Finalment, el senyor Alexandre Checchi i Lang, adjudat per la senyora Anna Maria Garriga, assumí la responsabilitat d'elaborar i redactar íntegrament el capítol corresponent a la política agrària comunitària i els seus efectes sobre l'agricultura catalana.

L'equip de treball comptà tostemps amb la col·laboració i estímul del Consell de Direcció de l'Institut d'Investigacions Econòmiques; en el transcurs de l'elaboració del Llibre Blanc es reuní diverses vegades i finalment en la reunió del dia 10 de setembre de 1981 donà el vist-i-plau al contingut del Llibre Blanc i a la seva tramesa al molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya, aprovant-ne per unanimitat les conclusions.

3. Nota d'agraïment

El pocés d'elaboració del Llibre Blanc s'ha beneficiat de diverses col·laboracions de tot ordre. En primer lloc, cal esmentar les nombroses respostes rebudes a les lletres que l'Institut envià demanant opinió, informació i documentació sobre els efectes que el procés d'integració d'Espanya a les Comunitats Econòmiques Europees ha de tenir sobre l'economia catalana, els seus agents econòmics i socials, i els diversos sectors en els quals s'estructura. Les lletres foren enviades als partits polítics amb grup parlamentaris, sindicats, associacions patronals, con-

selleries, institucions dependents de la Generalitat, cambres i confraries, col·legis i associacions professionals, universitats i centres d'ensenyament superior, entitats i associacions empresarials de tipus sectorial, i a d'altres importants institucions catalanes. Les respostes rebudes han estat nombroses i valuoses per a la redacció final del Llibre Blanc, fet que ens ha impulsat a agrupar-les en un volum a part que s'ha lliurat a la Generalitat de Catalunya. En nom de l'Institut d'Investigacions Econòmiques, agraeixo llur col·laboració, la qual esperem tornar a comptar en altres treballs que emprengui l'Institut o que se li encomanin. També s'han d'agrair les nombroses ofertes de col·laboració rebudes, que a voltes, donades les característiques del treball i els recursos de tot tipus (econòmics, de temps, etc.) de què s'ha pogut disposar, no s'han pogut fer efectives.

En segon lloc cal agrair la invitació que realitzà la Comissió de les Comunitats Econòmiques Europees, a través de la seva oficina a Madrid, i l'acollida que ens dispensaren els seus funcionaris, ja que la visita realitzada a Brussel·les durant la primera setmana de juliol complí plenament els objectius que l'equip de treball s'havia proposat. Voldria esmentar aquí, tot agraïnt llurs esforços i les facilitats proporcionades, el senyor Gian Paolo Papa, Director de l'Oficina a Madrid, i el senyor Eduardo Lechuga que, amb eficàcia i bon ofici, s'ocupà que la visita a Brussel·les assolís els seus objectius; també cal agrair a la Cap del Servei de Documentació de l'Oficina, Margarita Sáenz de la Calzada, la seva amabilitat i el seu esforç per tal de servir puntualment tota aquella documentació que se li demanà al llarg del treball.

En el viatge a Brussel·les, s'inclogué una visita a la Missió Espanyola. L'equip de treball, acompanyat del diputat senyor Carles Gasòliba i Böhm, mantingué una reunió especialment fructuosa amb l'encarregat de negocis, senyor Camilo Barcia, i els consellers de la Missió, on es passà revista als diferents aspectes de les negociacions i del procés d'adhesió espanyola a les Comunitats Econòmiques Europees. A tots ells, el nostre agraïment, que cal fer extensiu als senyors Juan Antonio Rivière, Fernando Puerto i Leandre Mercadè, i a les institucions per ells representades, per la seva acollida i amabilitat. També s'ha d'esmentar aquí el senyor José Aurelio Blázquez, Conseller econòmic del President de la Junta d'Extremadura, que acompanyà l'equip de treball en la seva visita a la Comissió i que fou un excel·lent company de viatge. Finalment, cal agrair els bons oficis de Miquel A. Argimon.

Dins d'aquestes notes d'agraïment, cal incloure també l'adrecada a la senyora Mercedes Puelles i als senyors Juan Manuel Santos i Juan A. Peredo, pel seu acolliment i viu interès pel nostre treball demostrats en la visita que es realitzà a l'antic Ministeri de Relacions amb la C E E i a la senyora Paloma Sánchez Muñoz, de la Direcció General de Transaccions

Exteriors, per la informació que facilità sobre el cens d'inversió estrangera.

La Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona prestà un suport informàtic a l'estudi del fluxos comercials catalans i n'assumí el finançament. El seu secretari, senyor Josep M. Calpe, ens facilità els mitjans i el senyor Girbau, Cap del Servei del Centre d'Ordinadors de la Cambra, s'encarregà de la tasca informàtica amb tota eficàcia, puntualitat i exactitud. Igualment, cal agrair al senyor José Cristóbal Ponce Cordones, administrador de la Duana de Barcelona, haver-nos facilitat la llista de les mitjanes aranzelàries.

S'ha d'esmentar també aquí l'ajut que ens proporcionaren el senyor Martí Parellada, professor d'Estructura Econòmica, arran de l'elaboració de la seva tesi doctoral, el senyor Josep Roig, professor d'Economia Regional, i els estudiants que col.laboraren en els càlculs complementaris, senyors Joaquim Martí, Jordi Mercader i Josep Milà.

He deixat per al final, perquè ha estat el més decisiu, l'acolliment que ens proporcionà l'ESADE en faci-

litar-nos el despatx per realitzar el treball i obrir-nos de bat a bat tots els seus serveis. El nostre reconeixement és més palès per tal com sense ell, l'equip de treball no hauria pogut enllestir l'elaboració del Llibre Blanc en els deu mesos de treball que s'hi esmerçaren. El fet que la seva Biblioteca sigui dipositària de les publicacions comunitàries, el treball realitzat prèviament sobre la indústria espanyola davant la integració a les Comunitats Econòmiques Europees i les possibilitats de col.laboració amb el seu professorat ens ofería el marc idoni per a l'elaboració del Llibre Blanc. Fem extensiu el nostre agraïment a la Direcció i a tot el professorat de l'Escola, i, en especial, als professors Josep M. Surís, Francesc Melo i Lluís Riera.

A totes les persones esmentades i a totes aquelles que estigueren al nostre costat, oferint-nos llur col.laboració, llur opinió i llurs respostes a les nostres preguntes, vagi el nostre agraïment.

I finalment, al Consell de l'Institut d'Investigacions Econòmiques, vull fer palesa la meva ferma esperança que el treball ara presentat no traeixi la confiança que en mi varen dipositar.

ANTONI SERRA i RAMONEDA

CAPÍTOL X

RESUM I CONCLUSIONS *

1. Les Comunitats Econòmiques Europees: una opció històrica

El govern espanyol, passades les primeres eleccions legislatives, celebrades el mes de juny de 1977, sol·licità oficialment el dia 28 de juliol al Consell de Ministres de la CEE l'adhesió de l'Estat espanyol a les Comunitats Econòmiques Europees. El Consell decidí començar el procediment previst als Tractats constitutius de les Comunitats i demanà a la Comissió el Dictamen preceptiu que expressés la seva actitud davant de la integració espanyola. El Dictamen, presentat al Consell el 29 de novembre de 1978, fou aprovat el dia 19 de desembre.

El Dictamen manifesta l'opinió favorable de la Comissió a l'adhesió d'Espanya, però constitueix, també, un inventari de les dificultats que, per a ambdues parts, comporta la integració en un moment de crisi econòmica generalitzada. En aquest context, el 5 de febrer de 1979, s'obren les negociacions, i en el mes de setembre del mateix any s'inicia la discussió dels termes i les condicions de la integració a partir de la prèvia identificació dels principals problemes i les possibles solucions als temes més conflictius.

Posteriorment, han prosseguit les negociacions, emmarcades en una situació de crisi institucional de la Comunitat que, juntament amb els problemes polítics, econòmics i socials existents, han provocat un alentiment del calendari previst que ha situat, de moment, la data de l'1 de gener de 1984 com una data probable per a l'adhesió.

La demanda d'Espanya a les Comunitats Europees ha rebut, fins ara, el suport de la pràctica totalitat de les forces polítiques amb representació parlamentària, de les principals organitzacions professionals i

empresarials, dels sindicats majoritaris i, en general, de tota la societat.

La unanimitat en aquest sentit té el seu fonament en raons polítiques i històriques. El convenciment que formem part d'Europa i de la seva història, i el desig que aquesta participació assumeixi la tradició europea, pluralista i respectuosa de les llibertats i els drets humans, tot consolidant i aprofundint les institucions democràtiques, són pressupostos previs de l'opció representada per les Comunitats Econòmiques Europees.

La interpenetració i la interrelació existent entre les economies comunitàries i la nostra economia converteixen, també, l'opció europeïsta en l'alternativa més viable en un món cada vegada més complex i lligat entre si per múltiples elements de caràcter polític, social i, fonamentalment, econòmic, que impedeixen consegüentment les aspiracions d'aïllament amb bases demogràfiques, espacials o de recursos naturals, reduïdes.

En aquest context, Catalunya, com a nacionalitat que forma part de l'Estat espanyol, s'integrarà en aquest gran espai geogràfic, creixent realitat econòmica i suggestiu projecte polític, constituït per les Comunitats Econòmiques Europees.

Cal dir que les forces socials catalanes han estat capdavanteres de l'ideal europeïsta. La societat cata-

(*) Aquest resum i conclusions ha estat redactat per l'equip de treball del Llibre Blanc, amb posterioritat al seu lliurament al Molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya a fi de facilitar-ne la difusió. La seva publicació a part ha aconseguit d'incloure-hi alguns quadres que també figuren en altres capítols.

lana s'ha sentit sempre plenament identificada amb Europa, ha assumit els seus valors i ha vist en el continent europeu el marc on s'ha de desenvolupar i orientar l'activitat econòmica i cultural de Catalunya.

La unanimitat davant l'opció europea, doncs, és encara més arrelada a Catalunya. Però, cal ésser conscient dels problemes i dificultats que, sens dubte, comportarà la integració. La consciència de les transformacions profundes que haurà d'afrontar el nostre sistema productiu i el coneixement dels paràmetres que fixaran el nou marc exterior en què s'hauran de desenvolupar les nostres empreses, són elements indispensables per acceptar, en condicions mínimament favorables, el gran repte europeu.

Afortunadament, les diferents forces polítiques i socials, si bé no discuteixen el fet mateix de l'adhesió, sí que plantegen, cada vegada amb més detall, les necessitats i les exigències que aquesta comporta. Efectivament, cal avaluar els efectes dels terminis d'adaptació a les normes comunitàries, cal emprendre les reestructuracions i les reconversions necessàries del nostre sistema productiu, cal ja apropar-se, sempre que sigui oportú, a la legislació comunitària. Cal, en definitiva, que la integració s'efectuï de la millor manera possible, que no provoqui mals irreversibles i que les consideracions de llarg termini no ens impedeixin veure les conseqüències immediates. Les raons polítiques no han d'amagar les exigències econòmiques i socials.

Les dificultats que acompanyaran la integració vénen en uns moments de greu depressió econòmica, arran de la crisi de finals de 1973. I, precisament, la seva persistència, les dificultats en les balances de pagaments, els intents de superar-la separatament, etc., comporten tendències i opinions favorables a un increment del proteccionisme i, en general, a postures clarament defensives des del punt de vista econòmic.

Cal dir que, actualment, l'aplicació d'aquestes opinions no és la més convenient per al dinamisme de la nostra economia i la seva capacitat per afrontar amb èxit els reptes derivats del procés d'especialització productiva a nivell internacional. Pot ésser útil recordar que, tots els intents seriosos d'obrir l'economia espanyola a l'exterior i d'augmentar la competència interior, han resultat clarament beneficiosos per a Catalunya, que no s'ha limitat a "parar el cop" sinó que ha aprofitat les oportunitats que se li oferien per penetrar en nous mercats, modernitzar el seu capital productiu, augmentar la competitivitat, i ocupar un lloc relativament avançat dins l'estructura productiva mundial.

En conseqüència, la integració pot ésser un catalitzador determinant a l'hora d'emprendre actuacions positives i eficaces contra la crisi. Una crisi que, com s'ha dit repetidament, és d'oferta i de remodelatge profund de l'especialització productiva. Grans variacions de les estructures de costos (energètics, sala-

rials, de primeres matèries, etc.) i l'aparició de noves tecnologies, així com l'accés a les existents per part de països en vies de desenvolupament, comporten la necessitat d'incorporar-se avantatjosament a les noves tendències internacionals, abandonant en la mesura possible, aquelles branques productives que esdevenen no competitives, i potenciant, simultàniament, aquelles altres activitats que poden tenir, en canvi, un futur esperançador. És ben cert que s'han de tenir en compte consideracions de tot tipus, d'ocupació fonamentalment, que poden condicionar les decisions a prendre; però, donada la posició catalana i espanyola en el context internacional, difícilment poden canviar, a llarg termini, el curs dels esdeveniments. I, en principi, la nostra capacitat d'incidència serà superior en el si d'un conjunt poderós, interlocutor indiscutible de les grans decisions econòmiques i polítiques internacionals, com és la Comunitat, que no pas des de la posició solitària d'un país situat al marge dels grans interessos internacionals. Cal veure, doncs, la integració com un element que pot ésser positiu per sortir de la crisi, i no com un problema addicional que tan sols farà agreujar les nostres dificultats. Per això, cal una integració que possibiliti la participació en els centres de decisió comunitaris, però uns períodes suficients d'adaptació que, en aquests moments, els negociadors fixen de set a deu anys.

Catalunya constitueix una regió econòmica, dins de l'Estat espanyol, industrialitzada, amb un grau important de diversificació productiva, i amb una configuració econòmica caracteritzada per una acceptable flexibilitat, però també afectada per desequilibris espacials, sectorials i demogràfics. La seva estructura productiva es caracteritza per la seva proximitat a la de la Comunitat, i en conseqüència, presenta problemes similars i aspiracions coincidents.

Catalunya, malgrat la seva especificitat històrica, cultural, i, fins i tot, econòmica, està plenament integrada en un mercat molt més ampli. La unitat econòmica d'Espanya és un fet irreversible i garantit jurídicament per la Constitució, la qual, a més, especifica la necessitat d'exercir una autèntica solidaritat entre totes les nacionalitats i regions que l'integren, tot clarificant els canals mitjançant els quals aquesta es manifesta.

En aquest context, seria completament errònia una anàlisi dels efectes sobre l'economia catalana de l'adhesió d'Espanya a la CEE, sense tenir en compte les reaccions dels agents econòmics i les conseqüències sobre les nostres relacions econòmiques amb la resta de l'Estat espanyol, en definitiva, el mercat més important dels productes catalans. Cal, doncs, tractar l'economia de Catalunya en el context de l'economia espanyola, i en un futur, més o menys proper, en el marc d'una economia europea significativament integrada.

Aquesta constatació no ha de suposar, òbviament, la justificació a una manca d'actuació. Certa-

ment, el món exterior dóna el marc i les condicions entre les quals cal moure's; però sempre queda un marge de maniobra per a la política econòmica. Però a més, el futur econòmic dels catalans tan sols pot dependre, a la llarga, d'ells mateixos. Serà la capacitat d'adaptació a la nova situació, la capacitat d'innovació, la imaginació aplicada al procés productiu, la disposició a treballar més eficientment, les que faran possible guanyar el repte europeu.

En un context de lliure mercat, el comportament dels agents econòmics resta fora del control directe de les autoritats econòmiques. És ben cert que poden fer-se prediccions, expressar esperances o manifestar incerteses, però sempre caldrà esperar el dictamen de la realitat.

En aquest sentit, les conclusions o prediccions que continuaran estant en funció de les reaccions dels agents econòmics, inclosos la Generalitat i l'Estat espanyol en llurs actuacions econòmiques; les apreciacions que es fan, expressen com variarà el marc exterior de la nostra activitat econòmica quan s'hagi produït la integració, i expliciten les diferències amb la situació actual. L'articulació concreta de l'estratègia d'actuació a seguir davant cada qüestió correspon als sectors econòmics i socials implicats, i dependrà, en gran mesura, del resultat final de les negociacions, del moment concret en el qual es produeixi l'adhesió, de l'evolució de les economies occidentals en tot aquest període, i, en primer terme, de les evolucions de les economies catalana i espanyola.

2. Catalunya dins les regions econòmiques europees

a. La divisió territorial de la CEE

L'actual divisió territorial dels Estats comunitaris es fonamenta en dos tipus d'unitats: les Unitats Administratives de Base (UAB) i les Regions Comunitàries Europees (RCE). Les UAB constitueixen el marc utilitzat pels Estats membres per a l'aplicació de llurs respectives polítiques regionals i s'utilitzen com a base que permeti una coordinació d'aquestes polítiques i una millor apreciació dels diversos graus de desenvolupament. Les UAB en els països de l'Europa dels Sis, es delimitaren en funció de criteris propis de cada Estat, i no massa coincidents. En canvi, el Regne Unit, Dinamarca, Irlanda, i més tard, Grècia, no establiren una divisió específica en UAB, sinó tan sols en regions. Les RCE són agrupacions a escala comunitària de les UAB, delimitades amb la finalitat d'estudiar les conseqüències de la Unió Duana i de la integració econòmica sobre espais immediatament inferiors als estatals. Cal dir, però, que a la pràctica, cada Estat ha fixat les seves RCE d'acord amb la seva política regional, de manera que, sovint, se superposen

amb les UAB. Abans de la incorporació de Grècia, la Comunitat estava formada per 62 regions.

A efectes estadístics, l'oficina d'Estadística de la Comunitat establí, l'any 1975, la Nomenclatura d'Unitats Territorials Estadístiques (NUTS), que comprèn 54 regions, considerant Irlanda com una sola regió i subdividint en dues la regió Sud dels Països Baixos.

Catalunya té, com veurem, entitat territorial i demogràfica suficient per esdevenir una Regió Comunitària Europea. De tota manera, la seva definició com a tal anirà a càrrec de l'Administració central de l'Estat, que hauria de procedir des d'ara a definir les regions comunitàries europees a l'interior d'Espanya, tot aclarint la conveniència o no de les UAB, en el marc d'una política regional espanyola, coherent i articulada.

b. Catalunya dins les regions econòmiques europees

Catalunya se situa amb una població de 5,9 milions d'habitants, una extensió de 31.980 km² i una densitat de 184 habitants/km², una mica per sobre de les mitjanes de les regions estadístiques europees de població (4,2 milions), extensió (25.000 km²) i densitat (170 habitants/km²). Catalunya ocupa, així, una situació intermèdia entre les regions més subdesenvolupades de la Comunitat, notablement regions perifèriques, i la gran megalòpolis europea integrada al voltant d'un eix Londres-Nord d'Itàlia, que creués Europa pels Països Baixos, les zones industrials alemanyes i abarqués les regions del Nord de França. En aquest aspecte, les regions més homogènies amb Catalunya serien el Nord-oest italià, Llombardia, Renània-Palatinat, Baviera i la regió valona.

Pel que fa al creixement global de la població, Catalunya presenta uns ritmes superiors als mitjans de la Comunitat, encara que no s'ha sostret a la tendència general europea d'alentiment de les taxes d'augment demogràfic. Quant als moviments migratoris, Catalunya continua essent absorbidora neta de població de la resta de l'Estat espanyol, però aquest procés ha perdut molta intensitat arran de la crisi econòmica. Així, mentre l'any 1970, la component migratòria explicava el 50% del moviment de la població a Catalunya, l'any 1978 aquesta component no arribà al 12%. En aquest sentit, s'insereix, en el conjunt de regions europees, molt paral·lelament a les regions del Nord d'Itàlia.

Si observem l'estructura d'edats, Catalunya presenta, comparativament, una població més jove que la mitjana de regions europees, i una de les proporcions més baixes de població major de 65 anys, estructura que correspon a un país en expansió demogràfica, molt diferent de la majoria de regions desenvolupades europees. Això permet preveure una major pressió sobre el mercat de treball en els propers anys, i encara més si tenim en compte la baixa taxa

REGIONS MÉS HOMOGÈNIES AMB CATALUNYA SEGONS DIFERENTS CRITERIS

Regions	Extensió (Km ²)	1977		1975				1977			1977		1976	
		Població (en milers)	Densitat (habitants/ Km ²)	Estructura d'edats				Estructura de l'ocupació	PIB habitant (dòlars)	PIB/ ocupat (dòlars)	Estructura producció		Indúst.	Serveis
				0-14	15-44	45-64	+65				Agric.	Indús.		
Baden- Württemberg	35.751	9.121	255	22,3	43,5	20,9	13,3	6,0	50,8	43,1	2,4	51,6	46,0	
Rin del Nord- Westfàlia	34.057	17.049	501	21,2	42,5	22,5	13,8	2,6	49,3	48,2	1,6	48,5	49,9	
Renània- Palatinat	19.837	3.645	184	21,7	41,2	22,4	14,7	7,1	41,0	51,9	3,4	49,7	46,7	
Nord-Pas de Calais Est	12.414 49.030	3.917 4.931	316 103	25,7 24,2	42,3 43,7	19,8 19,6	12,2 12,5	5,8 8,0	48,5 46,5	45,7 45,5	4,2 4,2	49,7 49,7	46,1 46,1	
Llombardia Nord-oest	23.851 34.078	8.888 6.518	373 191	23,1 20,0	43,0 40,5	22,5 24,5	11,4 15,0	4,1 8,9	55,2 47,0	40,7 44,1	3,4 4,4	52,6 47,6	44,0 48,0	
North East	15.402	3.116	202	23,6	39,3	23,7	13,4	2,7	45,3	51,9	2,1	48,6	49,3	
Midlands	15.630	3.747	240	23,7	39,6	23,2	13,5	6,8	43,1	50,1	2,9	48,3	48,8	
Yorkshire- Humberside	15.416	4.876	316	23,6	38,9	23,5	14,0	2,5	46,7	50,7	2,4	43,2	50,4	
CATALUNYA	31.930	5.873	184	25,6	42,3	21,9	10,2	6,8	51,6	41,6	3,9*	48,0*	48,1*	

NOTA: (*) Dades corresponents a l'any 1975

FONT: Elaboració pròpia

d'activitat femenina, que pot incidir sobre el mercat, si l'activitat econòmica es recupera.

L'estructura sectorial de l'ocupació situa Catalunya com a regió clarament industrial en el si de les regions europees, ja que es troba per dessota de la mitjana europea a l'agricultura i els serveis (6,8 per 8,0; 41,6 per 51,6, respectivament), però per sobre en el cas de la indústria (51,6 per 39,4). En aquest sentit, cal preveure en un futur l'augment d'ocupació en el sector serveis, d'acord amb les tendències observades arreu d'Europa, i una pèrdua correlativa d'importància de l'ocupació en el sector industrial. Des d'aquest punt de vista, les regions més homogènies amb Catalunya serien Baden-Württemberg, Nord-oest italià, Llombardia, Est francès, Nord-Pas de Calais, West Midlands, etc.

D'altra banda, Catalunya té tan sols una mica més de dos terços del valor corresponent a la mitjana de la Comunitat pel que fa al Producte Interior Brut (PIB) per persona ocupada. Cal dir, però, que figura com una de les regions capdavanteres entre els tres Estats que formen part de la segona ampliació: Espanya, Grècia i Portugal.

A nivell de les regions comunitàries actuals, Catalunya es troba al dessota de totes les regions d'Alemanya, França, Holanda, Bèlgica, Dinamarca i el Nord i Centre d'Itàlia. En canvi, supera lleugerament la mitjana del Regne Unit i les regions del Mezzogiorno italià, així com les irlandeses.

Si s'analitza el PIB per habitant, la situació de Catalunya és lleugerament inferior a l'assolida considerant el PIB per persona ocupada. Això és produït per la baixa taxa d'activitat de la població activa i l'elevada taxa d'atur que caracteritza el seu mercat de treball en l'actualitat.

La importància industrial de Catalunya queda confirmada en veure l'estructura sectorial de la producció, ja que es mou entre les deu primeres regions pel que fa a la participació relativa de la indústria sobre el total de la producció. En aquest sentit, les estructures són molt similars a les regions del Rin del Nord-Westfàlia, Renània-Palatinat i Baden-Württemberg a Alemanya, Nord-Pas de Calais i Est a França, Llombardia i Piemont a Itàlia, i East Midlands, North i Yorkshire & Humberside al Regne Unit.

En conseqüència, Catalunya s'arreglera amb les regions poc desenvolupades europees, quan considerem la dinàmica demogràfica o la productivitat, però en canvi, a nivell d'estructura productiva i de l'ocupació, és comparable a les principals regions industrialitzades d'Europa, com pot veure's en el quadre núm. 267.

Les regions més homogènies, a la vista dels diferents criteris utilitzats, són les italianes (Nord-oest i Llombardia, amb el pes de grans ciutats com Torí o Milà) i les angleses (sobretot, North i East Midlands), les primeres lleugerament per sobre de Catalunya i les segones lleugerament al dessota.

c. La política regional de la Comunitat

Els desequilibris regionals que existeixen en cadascun dels Estats membres es veuen agreujats quan els observem des de la perspectiva de la Comunitat en el seu conjunt. La segona ampliació vindrà a aguditzar encara més aquests desequilibris. Ara bé, els problemes regionals europeus no queden limitats a situacions de subdesenvolupament relatiu, derivades d'estructures més o menys basades en l'agricultura, amb més o menys subocupació o emigració. Sovint, els problemes regionals provenen també d'estructures industrials obsoletes, decadents en el marc de l'especialització productiva internacional. Tanmateix, cal tenir en compte altres elements, com la situació geogràfica (regions frontereres o insulars), els excessos de concentració demogràfica, els dèficits infraestructurals o els problemes ecològics.

Òbviament, aquestes situacions han provocat l'endegament de polítiques regionals per part dels diferents Estats; però, per raons òbvies, cal també l'adopció d'una política regional a nivell comunitari, per alleugerir els desequilibris existents en la mesura que dificultin l'avenç cap a la Unió Econòmica, i per possibilitar l'adopció de mesures de política econòmica a nivell comunitari, compatibles i susceptibles de coordinació amb els diferents Estats membres.

La principal dificultat a l'hora de poder articular una política regional efectiva a nivell comunitari, cal cercar-la en la resistència dels Estats membres a perdre el control polític sobre un tema que pot tenir unes conseqüències econòmiques, socials, polítiques i electorals de gran abast. Per això, la lluita dels organismes comunitaris per trencar aquesta resistència ha resultat fins ara pràcticament infructuosa. La política regional comunitària es troba subordinada i lligada als programes estatals de desenvolupament i equilibri regionals, que estan molt lluny d'ésser homogenis, però que recullen objectius tant d'estructuració productiva i sectorial com d'equilibri regional.

El Tractat de Roma no preveu explícitament l'endegament d'una política regional comunitària. Tan sols, després de comprovar que la formació del mercat comú no comportà un esmorteïment dels desequilibris sinó que aquests augmentaven, es començà a plantejar amb seriositat la necessitat d'actuacions regionals, tant a nivell estatal com a nivell comunitari. De tota manera, una política regional específica de la Comunitat, no rep un impuls significatiu fins al moment de les negociacions per a la primera ampliació, com efecte de les pressions exercides, en aquest sentit, pel Regne Unit a fi de compensar les conseqüències de la política agrària comunitària. Així, sorgeix el Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), el Comitè de Política Regional i els intents que aquests instruments s'adaptin a les finalitats pròpies d'una autèntica política regional europea.

Cal dir que les diferents polítiques comunitàries

—estructurals i sectorials— tenen una certa implicació “regional”. En concret, cal assenyalar certes actuacions de la Banca Europea d'Inversions (que recull l'objectiu regional entre les seves finalitats estatutàries, i que ha estat l'instrument més eficaç en termes relatius), del Fons Social Europeu, del Fons d'Orientació i Garantia Agrícola, i els crèdits de reconversió de la Comunitat Europea del Carbó i l'Acer.

El Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) és el principal instrument de la política regional comunitària. Fins a 1978, les accions del FEDER es limitaren a aquelles regions on ja existien ajuts dels Estats membres (encara que estaven inserits en uns programes de desenvolupament regional examinats pel Comitè i d'acord amb un esquema preestablert). A partir del nou Reglament, a més d'aquesta modalitat d'ajut que continua absorbint el 95% dels recursos del Fons (finançament “sous-quota”), s'institueix la dedicació del 5% restant a accions comunitàries específiques de desenvolupament regional, al marge dels programes de política regional dels Estats membres (finançament “hors-quota”).

Pel que fa a la modalitat de finançament “sous-quota”, l'any 1978, el repartiment entre els diferents Estats era el següent:

Alemanya	6,00%
Bèlgica	1,39%
Dinamarca	1,20%
França	16,86%
Irlanda	6,46%
Itàlia	39,39%
Luxemburg	0,09%
Països Baixos	1,58%
Regne Unit	27,03%

Aquestes proporcions es fixen mitjançant negociació política entre els diferents Estats membres, segons el grau relatiu de desequilibri regional i llur desenvolupament relatiu. Les demandes d'ajut són presentades pels Estats membres i, a la pràctica, constitueixen un simple recolzament financer, sense autèntica autonomia d'acció per part del FEDER.

Els recursos del Fons poden dedicar-se al finançament d'inversions superiors a les 50.000 Unitats de Compte Europees (UCEs) que tinguin com a objectius fonamentals:

- Inversions en activitats industrials, artesanals o de serveis que ja es beneficien dels ajuts regionals de llur propi Estat, i que suposin la creació o el manteniment de l'ocupació.
- Inversions, amb un caràcter públic o semi-públic, en infraestructures que contribueixen al desenvolupament de la regió on se situen. Aquests tipus d'inversions, per terme mitjà, no poden excedir el 70% dels recursos del Fons.

El grau de participació del FEDER en els projectes d'inversió, té una sèrie de limitacions de caràcter quantitatiu, segons el tipus de projecte; això significa que ha d'ésser complementari quant al finançament aportat per l'Administració Central dels Estats o, si s'escau, per les Administracions regionals, d'acord amb les respectives capacitats de finançament.

El FEDER ha finançat (en el període 1975-78) 6.347 projectes, que representaven un volum d'inversió de 13.777 milions d'UCEs, dels quals 1.880 han correspost als ajuts del Fons. Dues terceres parts han anat a projectes d'infraestructures (però que representaven tan sols un 45% de les inversions) i la resta a projectes industrials o de serveis (amb un 55% del volum d'inversió).

Al marge d'aquest conjunt d'intervencions, la Comissió aconseguí que, a partir de 1979, el 5% dels recursos del Fons es dediquessin a participar en el finançament d'accions comunitàries específiques de desenvolupament regional, no recollides en els programes elaborats pels Estats membres. Aquestes participacions han d'anar lligades a l'objectiu de compensar els efectes regionals de les polítiques comunitàries o, excepcionalment, a esdeveniments greus en alguna regió o en zones on s'hagin perdut un gran nombre de llocs de treball. De tota manera, són els Estats membres els que han de comunicar a la Comissió aquests possibles projectes i presentar-hi les demandes.

Pel que fa al Comitè de Política Regional (CPR), té com a objectiu contribuir a la coordinació de les polítiques regionals dels Estats membres, i, com a funcions específiques, procedeix a l'examen dels problemes regionals, analitza les mesures preses i efectua recomanacions de política regional, d'acord amb les finalitats comunitàries i en la perspectiva d'assolir una major convergència i coherència entre les polítiques econòmiques dels Estats membres. A més, estableix un esquema comú per a la presentació al FEDER dels programes de desenvolupament regional dels Estats membres.

Actualment, la preocupació pels desequilibris regionals existents i pels impactes regionals de les polítiques de la CEE està portant a l'establiment d'una concepció global i a una major coordinació de les polítiques regionals estatals.

Com s'ha dit, la política regional comunitària s'ha de canalitzar a través de les Administracions centrals dels Estats membres, per la qual cosa cal tenir en compte la situació relativa de Catalunya entre les altres regions i nacionalitats espanyoles per emmarcar la seva futura participació.

Ara bé, tot reconeixent el grau major de desenvolupament econòmic català en el context de l'Estat espanyol, no és aquesta la situació, com s'ha vist, en el conjunt de la futura Comunitat ampliada. Catalunya es troba amb problemes de reestructuració i reconversió industrials que tenen importants efectes sobre

l'ocupació (una part del finançament "hors-quota" es dedica als territoris afectats per les reestructuracions del tèxtil). Tampoc no cal oblidar l'existència de comarques deprimides a l'interior de Catalunya (per exemple, les de la zona pirinenca, que podrien emmarcar-se en accions supraregionals que englobessin tota la serralada) i les deficients comunicacions ferroviàries amb França i, en conseqüència, amb la Comunitat.

En aquest sentit, s'hauria de procedir en l'àmbit espanyol a l'elaboració dels plans de desenvolupament regional (obligatoris dins la Comunitat i regulats pel CPR) en els quals, segons la Constitució, han de tenir un paper decisiu les institucions polítiques de les Comunitats Autònomes, entre elles i per al cas de Catalunya, la Generalitat. Cal omplir el buit existent en matèria de política regional a Espanya, actualment dispersa i poc coordinada. Per això, l'avaluació per a Catalunya del Comitè de Política Regional és positiva, en la mesura que pot contribuir a aquest objectiu i ajudar a plantejar amb criteris més objectius i racionals el debat regional en el si de l'Estat espanyol, tot clarificant i explicitant els mecanismes compensadors i de solidaritat que ja existeixen o que s'hagin d'endegar en el futur. A més, el consell del CPR pot ésser útil en la consideració dels problemes, objectius i instruments de la política territorial específicament catalana.

En definitiva, els impactes de la política regional europea sobre Catalunya resta pràcticament en funció de com s'articuli la política regional espanyola i la definició que aquesta faci de les finalitats, els instruments, els requisits i les unitats territorials que consideri com a susceptibles d'ésser objectes d'accions de caràcter regional.

3. El canvi de marc exterior (I): la Unió Duanera

a. Els processos d'integració econòmica

Les Comunitats Europees constitueixen un exemple clar de procés d'integració econòmica, i com en tot procés és difícil definir on es troba en cada moment. La CEE és més que una àrea de lliure comerç, i ha assolit pràcticament la Unió Duanera (cal matisar-ho per al sector agrari). També ha fet grans avenços quant a la lliure circulació dels factors productius entre els Estats membres; però encara subsisteixen certes restriccions que impedeixen poder parlar d'un autèntic i real mercat comú. Tanmateix, hi ha polítiques comunes en diferents àmbits i s'han aconseguit graus importants d'harmonització en determinats aspectes de les polítiques econòmiques dels Estats integrants, de la mateixa manera que s'ha donat un impuls substancial a la Unió Monetària. Però, no pot afirmar-se l'existència d'una Unió Econòmica, car els diferents Estats continuen gaudint de marges de maniobra ab-

solutament determinants en gran part dels àmbits econòmics. Els Estats no poden fer una política comercial, o de tipus de canvi, o agrícola, de manera autònoma, però conserven diversos graus de llibertat pel que fa a llurs polítiques fiscal, monetària, de rendes, regional, de transports, industrial, tecnològica, energètica i, en general, la política econòmica global. Val a dir, no obstant, que per a cada una d'aquestes àrees la Comunitat té establertes normes d'harmonització i homogeneïtzació amb la perspectiva, a llarg termini, d'assolir unes bases comunes a totes elles.

La inserció d'Espanya en aquest procés d'integració suposarà per a Catalunya, doncs, una intensa modificació del marc exterior en el qual, fins ara, es movien les empreses i el sector públic. Variarà substancialment el grau de protecció comercial; el sistema monetari; els controls administratius existents; els fluxos de recursos financers, de capital i humans; l'estructura de la demanda de consum, etc. I, això, a Catalunya, però òbviament també a tot l'Estat espanyol, de manera que la integració del mercat espanyol —que és el mercat significatiu per als productes catalans— dins el mercat comunitari ha de suposar una fonamental transformació.

El sentit d'aquesta transformació és difícil de preveure, car variarà segons els diferents sectors econòmics, els terminis que es fixen per fer l'anàlisi, o la pròpia evolució de la situació econòmica general. Però, sobretot, estarà en funció de la capacitat d'adaptació de l'economia catalana (i, en particular, dels seus empresaris) a la nova situació definida per la integració. I aquesta nova situació suposarà, a curt termini, una modificació important dels fluxos comercials actuals, que es presenten a continuació, però també d'aquelles altres transaccions ("invisibles", financeres, de capitals a curt i a llarg termini, etc.) que poden tenir efectes encara més significatius pel que fa al creixement i l'ocupació, l'atur, la inflació i, no cal dir-ho, sobre les balances de pagaments.

Pel que fa a la modificació dels fluxos comercials derivada de la Unió Duanera i, per tant, de la desaparició de les barreres a la lliure circulació de les mercaderies, cal fer les següents consideracions:

a. La manca d'una taula *input-output* recent de l'economia catalana impedeix el càlcul de les proteccions "efectives" de les diferents mercaderies, és a dir, la protecció de què gaudeix un producte a més del seu propi aranzel, ja que si incorpora béns intermedis o semielaborats, o béns de producció, o primeres matèries importades, els aranzels aplicats als *inputs* esmentats modifiquen l'autèntica protecció rebuda. En qualsevol cas, aquí s'ha intentat tenir en compte aquest fenomen en tractar els diferents sectors i l'impacte comercial de la integració.

b. La problemàtica de la protecció no queda limita-

da, ni de bon tros, pels aranzels. Les proteccions extraaranzelàries, ja sigui a partir de contingents o quòtes, polítiques antidumping, acords comercials discriminatoris, monopolis de comercialització, sistemes fiscals distorsius, comerç d'Estat, control i restricció dels canvis, i també i amb gran importància, les regulacions tècniques i sanitàries, poden, totes plegades, arribar a treure tota significació real a l'aranzel. La generalització d'aquestes pràctiques i llur diferent impacte sectorial ens obliga, doncs, a matisar per a cada sector econòmic el veritable efecte de la consecució de la Unió Duana, que no depèn únicament de la transformació de les estructures aranzelàries. De tota manera, i per als productes industrials sobretot, l'anàlisi d'aquesta modificació suposa un element determinant, i, sens dubte, el més significatiu a l'hora de preveure el futur dels nostres intercanvis comercials.

b. Els efectes de la integració sobre la política aranzelària

Quant a les relacions comercials de l'Estat espanyol amb la CEE, s'hauran de suprimir tots els drets de duana i taxes d'efecte equivalent existents actualment, i que deriven de l'Acord Preferencial de 1970. Pel que es refereix a les relacions comercials de l'Estat espanyol amb Estats tercers, s'haurà de substituir l'actual Aranzel espanyol per la Tarifa Exterior Comuna (TEC), encara que es podran introduir o mantenir les particularitats que a nivell aranzelari puguin resultar dels acords comercials i aranzelaris de la Comunitat amb Estats tercers, i que necessàriament hauran d'ésser assumides per Espanya.

Els següents quadres donen una idea aproximada de la protecció oferta per ambdues estructures aranzelàries, és a dir, l'Aranzel espanyol i la TEC, per als productes industrials (seccions V a XXI i capítols 25 a 99 de l'aranzel).

QUADRE NÚM. 268

PROTECCIÓ NOMINAL MITJANA. ARANZEL ESPANYOL I TARIFA EXTERIOR COMUNA

	ESPANYA				CEE	
	AN	AR	AC	ACR	TEC	TECR
Per seccions	15,3*	10,9*	12,9*	9,1*	6,5*	3,4*
	14,3	10,3	12,1	8,5	6,1	3,2
Per capítols	16,7	11,9	14,0	9,9	7,1	3,1

NOTES: (*) La mitjana no comprèn la secció XXI (Capítol 99)

AN: Drets normals d'aplicació

AR: Drets normals amb rebaixa a la CEE (Acord Preferencial 1970)

AC: Drets normals amb rebaixa conjuntural (R.D. 18 d'abril 1980)

ACR: Drets normals amb rebaixa conjuntural i rebaixa a la CEE

TEC: Tarifa Exterior Comuna.

TECR: Tarifa Exterior Comuna. Drets rebaixats per a Espanya (Acord Preferencial 1970)

FONT: Elaboració pròpia

**PROTECCIONS NOMINALS MITJANES PER SECCIONS.
ARANZEL ESPANYOL I TARIFA EXTERIOR COMUNA**

SECCIÓ	DENOMINACIÓ	Aranzel espanyol				Aranzel comunitari	
		AN	AR	AC	ACR	TEC	TECR
V	Productes minerals	1,9	1,6	1,7	1,4	0,6	0,4
VI	Químiques	16,4	12,1	13,7	10,2	9,1	3,8
VII	Plàstics	20,9	14,9	17,5	12,2	8,3	3,4
VIII	Pell	12,5	7,0	10,8	6,0	5,3	2,3
IX	Fusta i suro	13,1	8,5	11,4	7,1	7,4	4,9
X	Paper	12,2	10,6	10,6	8,8	7,2	2,9
XI	Tèxtil	22,8	15,9	18,7	13,0	8,5	3,9
XII	Calçat	17,1	8,7	14,8	7,4	9,3	3,8
XIII	Vidre i ceràmica	17,5	12,8	14,7	10,7	7,2	2,8
XIV	Metalls preciosos i manufactures	4,4	3,1	3,8	2,7	1,9	0,8
XV	Metalls comuns i manufactures	13,9	10,2	12,0	8,8	6,2	2,5
XVI	Maquinària	21,7	16,4	18,2	13,6	6,2	2,5
XVII	Material de transport	17,3	14,1	14,3	11,6	5,8	2,3
XVIII	Imatge i so	17,9	13,4	15,0	11,2	7,9	3,9
XIX	Armes	7,2	5,3	6,3	4,7	6,0	2,4
XX	Diversos	27,8	19,8	22,6	16,0	7,2	2,9
XXI	Objectes d'art	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

NOTES: AN: Drets normals d'aplicació
 AR: Drets normals amb reduïda a la CEE
 (Acord Preferencial 1970)
 AC: Dret normals amb reduïda conjuntural
 (R.D. 18 d'abril 1980)
 ACR: Drets normals amb reduïda conjuntural i reduïda a la CEE
 TEC: Tarifa Exterior Comuna
 TECR: Tarifa Exterior Comuna amb reduïda per a Espanya (Acord Preferencial 1970)

FONT: Elaboració pròpia

Com és prou conegut, la integració suposarà (al final del període transitori que hom acordi) l'eliminació, d'una banda, de l'Aranzel espanyol modificat per les reduïdes acordades a l'Acord de 1970 (i afectat, actualment, per unes reduïdes addicionals de caràcter conjuntural) i, de l'altra banda, de la TEC modificada igualment per l'esmentat Acord.

Des d'una perspectiva general, cal assenyalar

que el desarmament aranzelari comportarà una modificació molt més substancial en el cas de l'aranzel espanyol que en el del comunitari. Més explícitament, mentre en l'aranzel espanyol de 75 capítols, 8 presenten proteccions superiors al 20% (i 36 d'ells oscil·len entre el 10 i el 20%), en el cas de la TEC no hi ha cap capítol que superi el 10% de protecció mitjana, i tan sols tres superen el 6%.

QUADRE NÚM. 270

CAPÍTOLS DE L'ARANZEL ESPANYOL AMB UNA PROTECCIÓ MITJANA SUPERIOR AL 20%

Número Capítol	Protecció Mitjana	Denominació
61	28,7	Peces de vestir i accessoris de teixits.
97	25,6	Joguines, jocs, articles d'esplai i d'esport.
87	25,5	Vehicles automòbils, tractors, velocípedes i altres vehicles terrestres.
60	24,7	Gènere de punt.
58	23,9	Catifes i tapissos. Velluts, pelfes, teixits arrissats i teixits d'eruga o felpilla ("chenille"): cintes, passamaneria, tuls i teixits de malles anusades (xarxa): puntes, farbalans i blondes; brodats.
94	23,4	Mobles i mobiliari mèdic-quirúrgic; articles matalasseria i similars.
83	21,4	Manufactures diverses de metalls comuns.
63	20,2	Roba usada i draps.

NOTA: (*) La protecció mitjana es refereix als drets rebaixats per a la CEE, sense afectar per la reducció conjuntural (R.D. 18 d'abril de 1980).

FONT: Elaboració pròpia

QUADRE NÚM. 271

CAPÍTOLS DE LA TARIFA EXTERIOR COMUNA AMB UNA PROTECCIÓ MITJANA SUPERIOR AL 6 %

Número Capítol	Protecció Mitjana	Denominació
45	9,7	Suro i les seves manufactures.
60	7,1	Gènere de punt.
48	6,6	Paper i cartró. Manufactures de pasta de cel.lulosa de paper i cartró.

NOTA: (*) La protecció mitjana es refereix a la TEC amb la rebaixa continguda en l'Acord Preferencial de 1970.

FONT: Elaboració pròpia

La integració de l'Estat espanyol a la CEE suposarà també, a la fi del període transitori, la substitució de l'Aranzel actual per la TEC, en el cas de les relacions amb els Estats tercers (no comunitaris), no subjectes a Acords comercials. Donat l'ampli ventall d'aquests, l'aplicació de la TEC queda reduïda als intercanvis comercials amb les potències industrials no europees i el bloc de països amb règim de comerç d'Estat (so-

cialistes). En aquest context, s'analitza primer les diferències de proteccions mitjanes entre l'Aranzel espanyol i la TEC, i, posteriorment, hom farà un estudi del que representen els Acords comercials signats per la CEE.

Així, les majors diferències entre l'Aranzel espanyol i la TEC s'expressen en el quadre següent:

**CAPÍTOLS DE L'ARANZEL QUE PRESENTEN UNES DIFERÈNCIES
ENTRE L'ARANZEL ESPANYOL I LA TARIFA EXTERIOR COMUNA SUPERIORS AL 15 %**

Número Capítol	AN - TEC (°)	Denominació
94	26,1	Mobles i mobiliari mèdico-quirúrgic; articles matalasseria i similars.
61	24,9	Peces de vestir i accessoris, de teixits.
97	24,3	Joguines, jocs, articles d'esplai i d'esport.
87	23,0	Vehícles automòbils, tractors, velocípedes i altres vehicles terrestres.
83	21,8	Manufactures diverses de metalls comuns.
58	19,5	Catifes i tapissos; velluts i pelfes; teixits arrissats i teixits d'eruga o pelfilla ("chenille"); cintes passamaneria, tuls, teixits de malles anusades (xarxa), puntes, farbalans, blondes i brodats.
60	19,4	Gènere de punt.
96	18,6	Manufactures de raspalleria; pinzells, escombres, plomalls, borles i sedassos.
85	18,5	Màquines i aparells elèctrics i objectes destinats a usos electrotècnics.
98	17,9	Manufactures diverses.
63	16,9	Roba usada i draps.
54	15,9	Lli i rami.
95	15,9	Materials per a talla i emmotllament (manufactures incloses).
59	15,7	Buates, feltres; cordes i articles de corderia; teixits especials; teixits impregnats o recoberts; articles tèxtils per a usos tècnics.

FONT: Elaboració pròpia

Aquests seran, doncs, els grups de productes més afectats per la substitució d'estructures aranzelàries enfront d'Estats tercers.

Pel que fa al procés d'adaptació de la Tarifa Exterior Comuna i de supressió d'aranzels amb la Comunitat, cal fer les següents consideracions:

a) La determinació dels drets de base és previsible que vingui donada pels veritablement aplicats en la data que es fixi, la qual dependrà de la marxa de les negociacions i de la data d'adhesió. S'hauran d'incloure, doncs, les suspensions conjunturals, els contingents aranzelaris i les suspensions de drets aranzelaris, sectorials o regionals existents a la data assenyalada.

b) El desarmament aranzelari (o les taxes d'efecte equivalent) a aplicar a les importacions procedents de la Comunitat, sembla que, en el cas espanyol, s'efectuarà entre set i deu anys, encara que per part comunitària es demana un ritme més ràpid ja que es considera que l'Acord de 1970 ha estat favorable a Espanya; per part espanyola, hom defensa un desarmament harmònic en base

percentual i igual per als productes agraris i industrials, per evitar els desequilibris que ritmes diferents poden produir en l'adaptació d'aquells sectors industrials que utilitzen primeres matèries agrícoles molt protegides (per exemple, el tèxtil). Cal preveure, però, la possibilitat d'excepcions per a alguns productes.

c) Els drets aranzelaris i taxes d'efectes equivalents aplicats a les exportacions espanyoles, si es compleix el que s'acordà a la primera ampliació i en el cas de Grècia, serien suprimits de manera immediata.

d) El procés d'alineació de l'Aranzel espanyol amb la TEC serà probablement paral·lel al desarmament aranzelari esmentat a l'apartat b, encara que poden produir-se excepcions (especialment per als productes CECA).

e) L'harmonització de nomenclatures duaneres ja s'ha efectuat.

f) En tots els aspectes considerats, el ritme previst

podrà ésser accelerat, tant per part del nou país membre com per part de la Comunitat, si les condicions ho permeten.

c. Els efectes de la integració sobre la política comercial no aranzelària

La integració de l'Estat espanyol en la CEE suposarà un canvi radical en la política comercial exterior aplicable: el comerç amb la Comunitat passarà a ésser comerç de mercat interior; el comerç amb la resta del món s'haurà d'adaptar al règim uniforme de la política comercial comuna integrat per la normativa general i les excepcions determinades pels Acords comercials.

Els efectes sobre la política comercial de l'Estat espanyol envers els països de la CEE suposarà, en primer lloc, l'adopció de normes de mercat interior com són:

a) Possibilitat d'adopció, prèvia consulta a la Comissió, de mesures de vigilància per al comerç de certs productes originaris d'Estats tercers i en lliure pràctica a la Comunitat, si l'apreciació de la situació econòmica del sector ho justifica.

b) Acatament de les normes de defensa de la lliure competència en les condicions següents:

— Sistemes «anti-dumping», basats en el que hom anomena «retorn del dumping» (possibilitats de reimportar sense drets ni contingents).

— Il·licitud dels acords d'associacions entre empreses que tinguin per objecte impedir, falsejar o restringir el joc de la lliure concurrència dins del mercat comú (fixació de preus; limitació de producció, vendes o inversions; repartiment dels mercats i proveïdors; discriminació entre clients, etc.), llevat d'aquells que la Comissió consideri acceptables en funció de millores en la producció o la distribució.

— Prohibició absoluta dels abusos de posició dominant.

c) Control dels ajuts financers i de les pràctiques discriminatòries dels Estats per part de la Comissió. Sempre que puguin suposar una distorsió de la lliure circulació de les mercaderies seran declarats incompatibles amb aquesta, però el pròpi Tractat estableix un conjunt d'excepcions per interès social, regional o comunitari. Supressió dels monopolis de caràcter comercial.

d) Adopció de les normes de regulació dels mercats públics a la concurrència comunitària, tot su-

primint les discriminacions per raó de la nacionalitat.

e) Adopció, per a la producció exportable, de les normes tècniques i sanitàries aprovades per la CEE, que comprenen gran quantitat de mercaderies, principalment els automòbils, els aparells de mesura, la indústria agroalimentària, aparells d'elevació i ascensors, aerosols, adobs, material elèctric, substàncies perilloses, productes tèxtils, tractors agrícoles i forestals, motos, productes cosmètics, etc.

La integració comportarà, en segon lloc, l'adopció del règim general de comerç exterior envers els països no membres de la Comunitat, i no afectats per Acords comercials vigents. A més de la capacitat per adoptar modificacions aranzelàries, la Comunitat regula la política d'importacions i exportacions a nivell comunitari.

En la política d'importació, cal distingir entre:

a) La normativa comunitària relativa al règim comú d'importacions, la qual, distingeix entre les provinents dels països de comerç d'estat i les de la resta del món. Pel que fa a aquestes darreres, existeix una relació exhaustiva dels productes que gaudeixen de llibertat d'importació, especificats per països. Tanmateix, hi ha la possibilitat de modificar el règim general de liberalització en funció dels perills que per a la Comunitat pugui representar una determinada evolució de les importacions de certs productes. Aquestes modificacions poden adoptar-se a nivell estatal o comunitari per a les mesures de vigilància, i a nivell comunitari per a les mesures de salvaguarda. Les primeres suposen, lògicament, una especial voluntat de control quantitatiu de les importacions en qüestió. Les segones poden arribar a suposar l'impediment de l'entrada de certs productes en el mercat comunitari, almenys en certes condicions de quantitat o preu.

Quant a les importacions procedents dels països de comerç d'estat (els socialistes d'Europa i Àsia, bàsicament) els productes liberalitzats són menys nombrosos. D'altra banda (incloent-hi els productes tèxtils en el marc de l'Acord Multifibres), la posada en lliure pràctica de molts productes està sotmesa a restriccions quantitatives. Pels productes CECA, i per a la majoria de productes del petroli, els Estats membres poden continuar tenint llur pròpia política comercial. (En canvi, el cotó resta completament liberalitzat, amb els efectes positius que això suposarà per a la indústria cotonera catalana).

b) El procediment comú de contingents quantitatius per a les mercaderies no incloses en la llista comuna de liberalització d'importació. El Consell atribueix quotes a cadascun dels Estats, amb pos-

sibilitats d'acréixer-les fins un 20% de l'import inicial. Òbviament, tot producte objecte de contingent (llevat dels agraris regulats especialment) necessita una autorització per assolir la condició de producte en lliure pràctica.

c) El règim comú de defensa contra el «dumping» o les subvencions de països extracomunitaris, el qual permet l'adopció de drets «anti-dumping» o drets compensadors, si la seva entrada a la CEE pot causar un perjudici.

Pel que fa a la política d'exportacions, el principi general és la liberalització total, excepte en un nombre molt reduït de productes. En tot cas, i excepcionalment si ho reclama una situació crítica de penúria de productes essencials o els interessos de la CEE, la Comissió pot decidir la subordinació de l'exportació a l'obtenció de la respectiva llicència o autorització. En el terreny dels ajuts a l'exportació, la CEE ha emprès mesures per harmonitzar i uniformar els règims d'assegurança-crèdit, encara que no s'ha arribat a un acord en el tema de les primes a aplicar a les pòlises comunitàries. La CEE pot també adoptar acords d'autolimitació d'exportacions, per evitar mesures restrictives a la importació dels països destinataris de les exportacions.

L'adopció de la política comercial comunitària suposarà una modificació profunda de la política comercial espanyola actual. Des del punt de vista fiscal, caldrà suprimir les actuals desgravacions de l'IVA (Impost sobre el Valor Afegit). De la mateixa manera, s'aplicarà l'IVA a les importacions, tot suprimint l'actual Impost de Compensació de Gravàmens Interiors.

Pel que fa referència a les restriccions quantitatives i mesures d'efecte equivalent, existeix el precedent grec en el qual es fixaren períodes de transició, que en el cas dels monopolis de caràcter comercial (com la CAMPSA o Tabacalera) arribaren a ésser de cinc anys, i que pot suposar un període anàleg en el nostre cas.

Caldrà també adaptar la nostra normativa respecte al tràfic de perfeccionament, que a la Comunitat és més rigorós, i sobre les Zones Franques (com la de Barcelona). A la CEE, les normes aplicables són molt més restrictives quant a la importació de béns d'equip sense drets aranzelaris, i també pel que fa al tipus d'operacions a efectuar. Cal dir que, en ambdós casos, es demanen períodes de transició per part espanyola.

d. La política convencional de la Comunitat. Les relacions comercials privilegiades

La política convencional dels Estats membres queda integrada en el règim uniforme de la política comercial comuna i, per tant, com a competència exclu-

siva de la Comissió. Subscriure la política convencional de la CEE significa, d'una banda, l'acceptació del bloc d'acords subscrits per la Comissió i de l'altra, la prohibició de la gestió futura de la política convencional per part de l'Estat espanyol, malgrat que puguin mantenir-se alguns acords, excepcionalment, durant un temps i sempre que no siguin contraris a la política general de la Comunitat. Cal negociar els períodes d'adaptació en aquest sentit, però en molts casos l'aplicació pot ésser immediata.

La política convencional de la Comunitat suposa l'establiment de règims especials per al comerç amb diferents àrees i classes de productes, i cobreix gairebé tot el món, llevat dels països no europeus més industrialitzats i els països de comerç d'estat (socialistes).

Cal fer referència, en primer lloc, als acords multilaterals que la Comunitat ha negociat en el marc del GATT (Rondes Dillon, Kennedy i Tokyo). Les dues primeres suposaren rebaixes aranzelàries importants (sobretot, la segona). Els resultats de la Ronda Tokyo, conclosa l'any 1979, suposen una reducció total d'aproximadament un terç dels valors aranzelaris actuals, a raó de vuit reduccions anuals iguals. A més, s'han fet avenços en l'objectiu d'eliminar barreres no aranzelàries al comerç.

En una perspectiva d'establir línies de cooperació comercial i econòmica, la CEE ha conclòs també Acords bilaterals no preferencials amb països com Canadà i alguns països de l'Amèrica Llatina i el Sud-est asiàtic.

La part més important, però, de la política convencional de la Comunitat és la que comprèn els Acords preferencials de caràcter bilateral (és a dir, entre la Comunitat, d'una banda, i un altre país o conjunt de països que actuen en forma unànime per atorgar-se preferències aranzelàries i comercials, d'altra). Es pot distingir entre els següents grups d'Acords segons les àrees que afecten:

a) Els països i territoris d'Ultramar que depenen dels Estats membres i que es beneficien de certes disposicions del Tractat relatives a les relacions mútues i a les contribucions financeres a les inversions.

b) Els països ACP (Amèrica, Carib, Pacífic). Són seixanta països independents, antigues colònies dels Estats membres o països subdesenvolupats del mateix àmbit geogràfic, que regulen llurs relacions amb la CEE segons les Convencions de Lomé, la segona de les quals entrà en vigor l'1 de gener de 1981. Comporta un règim d'associació que comprèn la cooperació comercial (que suposa la lliure entrada a la CEE dels productes industrials i gran part dels agraris, sense drets de duana ni restriccions quantitatives; també un sistema d'estabilització dels ingressos per exportació

STABEX per evitar les fluctuacions de preus de productes com el cafè, cotó, cacau, etc.), la cooperació industrial (amb especial preocupació per les transferències de tecnologia i el futur del procés d'especialització productiva internacional, la qual cosa pot suposar alguns problemes per a economies intermèdies com l'espanyola, i per a alguns sectors catalans) i la cooperació agrícola.

c) Els països mediterranis, amb els quals la CEE ha establert acords d'associació (Turquia, Xipre, Malta, en certa mesura, Portugal) i els acords de cooperació (països del Magrib, Machrek, Israel i Iugoslàvia). Els acords d'associació suposen avenços significatius cap a la Unió Duanera, mentre que els de cooperació estableixen la lliure franquícia per a la majoria de productes industrials entrats a la CEE i, a canvi, les exportacions de la CEE només gaudeixen de la clàusula de nació més afavorida (excepció feta d'Israel que concedeix també franquícies aranzelàries importants). Quant als productes agrícoles s'estableixen reduccions aranzelàries, més o menys importants, segons productes i països. Aquests acords poden veure's afectats per l'entrada d'Espanya a la CEE, i la mateixa Comissió, en el seu Dictamen sobre l'adhesió, ja preveu llur adaptació.

d) Els països de l'EFTA i la CEE es constitueixen en zona de lliure canvi per als productes industrials i els agrícoles transformats (llevat d'alguns productes com el paper i els seus derivats). No entren als acords els productes agrícoles, així com qualsevol harmonització o coordinació de les polítiques comercials respectives.

e) El Sistema de Preferències Generalitzades (SPG) consisteix en un conjunt de concessions de tipus aranzelari atorgades pels països industrialitzats, i entre ells la CEE com a bloc únic, als països en vies de desenvolupament (122 en total) en el marc de la Conferència de les Nacions Unides per al Comerç i el Desenvolupament (UNCTAD). Les concessions varien segons els productes considerats (productes agrícoles transformats i productes industrials semielaborats o acabats). Entre els productes industrials cal distingir entre els no tèxtils (per als quals, segons que els productes siguin qualificats de sensibles, quasi-sensibles o no sensibles, es combina la franquícia aranzelària amb la idea de restricció quantitativa a la importació, és a dir, a partir de certa quantitat el producte en qüestió començarà a pagar drets de duana) i els tèxtils.

Per als productes tèxtils, l'aplicació de l'SPG ve determinada per la pertinença de 126 d'aquests productes a les categories definides en el marc de l'Acord

Multifibres de 1978, que bàsicament pretén promoure les exportacions dels països en vies de desenvolupament, a canvi de no provocar situacions de desorganització dels mercats a conseqüència d'un increment molt fort de les importacions per part dels països industrialitzats. Per aquest motiu s'adopten acords d'autolimitació d'exportacions i sistemes de control administratiu per garantir-ho, segons diferents productes i països.

En aquest sentit i en funció de l'orientació que puguin prendre a partir de 1982 les negociacions en el marc del GATT per a la nova pròrroga de l'Acord Multifibres, cal tenir en compte, si es mantenen les circumstàncies actuals, les limitacions a què serien sotmeses les importacions procedents dels països exportadors de productes tèxtils a baix preu, i, si s'escau, la quota que hauria de correspondre al mercat espanyol dins el comunitari en ordre a un creixement quantitatiu de la competència exterior.

4. El canvi de marc exterior (II): els efectes de la Unió Duanera sobre els fluxos comercials i els sectors industrials catalans

4.1. Els fluxos comercials catalans

L'adhesió d'Espanya a les Comunitats Europees tindrà com a conseqüència la modificació substancial dels fluxos comercials de Catalunya amb l'exterior, derivada de la Unió Duanera i, per tant, de la transformació radical dels mecanismes de protecció. Aquest canvi suposarà un gran impacte sobre l'actual estructura del comerç de Catalunya, ja sigui amb la resta d'Espanya, ja sigui amb l'estranger.

Pel que fa referència a les relacions comercials entre Catalunya i l'estranger, el quadre núm. 273 assenyalava l'evolució dels darrers anys per als quals hom disposa de dades.

Com hom pot apreciar, les exportacions han seguit una evolució similar a les espanyoles, però amb una certa lentitud els anys 1975 i 1976, i una recuperació que esdevé quasi espectacular l'any 1979. Pel que fa a les importacions catalanes, el dinamisme és força superior, amb una tendència (excepte el 1978) significativament creixent, mentre que les importacions espanyoles mostren una clara tendència a l'estancament.

De tota manera, la taxa de cobertura catalana en relació amb la seva balança comercial amb l'estranger continua essent més elevada que l'espanyola. Això és així perquè les exportacions catalanes vénen a representar un 21 %, aproximadament, de les espanyoles, mentre que les importacions es mouen entre un 16 i 18 %. En conseqüència, l'aportació catalana al dèficit comercial espanyol varia entre l'11 % i el 15 % del total, al darrera, doncs, del pes econòmic i demogràfic de Catalunya.

QUADRE NÚM. 273

EVOLUCIÓ DEL COMERÇ EXTERIOR CATALÀ AMB L'ESTRANGER.

	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Exportacions (milions pts)	88.105	93.540	111.163	166.238	208.023	265.449
Evolució en termes constants (índex 100:1974)(*)	100	89,9	90,4	130,8	154,2	192,0
Evolució en termes constants de les exportacions espanyoles (índ. 100:1974)(*)	100	91,8	107,2	131,7	163,6	190,1
Participació de les exportacions catalanes en les espanyoles.	21,5	21,2	20,8	21,4	20,7	21,7
Importacions (milions pts)	—	149.533	199.106	245.773	254.848	—
Evolució en termes constants (índex 100:1975)(**)	—	100	119,6	125,4	117,8	—
Evolució en termes constants de les importacions espanyoles (índ. 100:1975)(**)	—	100	103,0	105,9	100,8	—
Participació de les importacions catalanes en les espanyoles	—	16,0	17,0	18,2	17,8	—
Participació catalana en el dèficit de la balança comercial espanyola	—	11,4	15,0	13,8	10,9	—
Taxa de cobertura de Catalunya $\frac{\text{Exp. catalanes}}{\text{Imp. catalanes}} \times 100$	—	62,6	55,8	67,6	81,6	—
Taxa de cobertura d'Espanya $\frac{\text{Exp. espanyoles}}{\text{Imp. espanyoles}} \times 100$	—	47,3	49,9	57,4	70,0	—

NOTES: (*) Deflectit segons els índexs de preus de les exportacions espanyoles.

(**) Deflectit segons els índexs de preus de les importacions espanyoles.

FONT: Institut Nacional d'Estadística, Direcció General de Duanes, Cambra de Comerç de Barcelona i elaboració pròpia.

La distribució geogràfica del comerç català amb l'estranger mostra el pes determinant de la CEE, tant per a les importacions (als voltants del 55%) com per a les exportacions (entre el 42 i el 46%). A continuació, però, ja amb percentatges molt més baixos, ens trobem amb els països de la resta del món industrialitzat (bàsicament, els Estats Units, Canadà i el Japó) i els països de l'EFTA (sobretot per a les exportacions).

Si observem l'estructura sectorial del comerç català amb l'estranger per seccions de l'Aranzel, és prou visible el pes hegemònic, tant pel que fa a les exporta-

cions com a les importacions, de la maquinària (cobrint un 18 i un 22%, respectivament, del comerç exterior català), encara que la poca homogeneïtat dels productes que integren aquesta secció fa convenient d'ésser prudents en llur valoració. També és significatiu el pes del tèxtil (decreixent) i de la química (creixent), amb posicions (segona i tercera) invertides segons es tracti de les exportacions o de les importacions. En l'apartat d'exportacions, també cal esmentar el material de transport, el metall i el paper, mentre que a les importacions cal destacar el metall, els vegetals i els plàstics (vegeu quadre núm. 274).

QUADRE NÚM. 274

SALDOS DE LA BALANÇA COMERCIAL AMB L'ESTRANGER PER SECCIONS (1975-1978)

Secció de l'aranzel		Situació del saldo	Tendència	Importància relativa de la secció			
				(1)	(2)	(3)	(4)
I-	Animals	Dèficit	Creixent	17	8	12	14
II-	Vegetals	Dèficit	Estable	9	9	5	16
III-	Olis i greixos	Superàvit	Oscil·lant	14	9	16	26
IV-	Indústria agroalimentària	Dèficit	Creixent	10	12	8	24
V-	Minerals	Superàvit	Creixent	7	33	10	2
VI-	Químiques	Dèficit	Creixent	4	35	2	42
VII-	Plàstics	Dèficit	Decreixent	11	21	6	41
VIII-	Pell i cuir	Equilibrat	Dèficit	8	46	9	46
IX-	Fusta	Equilibrat	Superàvit	12	34	14	16
X-	Paper	Superàvit	Creixent	6	39	11	31
XI-	Tèxtil	Equilibrat	Superàvit	2	55	3	55
XII-	Calçat	Superàvit	Creixent	18	3	20	27
XIII-	Vidre i ceràmica	Dèficit	Estable	15	19	13	31
XIV-	Metalls preciosos	Dèficit	Creixent	19	20	18	13
XV-	Metall	Dèficit	Decreixent	5	16	4	20
XVI-	Maquinària	Dèficit	Oscil·lant	1	28	1	24
XVII-	Material de transport	Superàvit	Creixent	3	19	15	7
XVIII-	Òptica i so	Dèficit	Creixent	16	38	7	27
XIX-	Armes	Superàvit	Estable	21	5	21	3
XX-	Diversos	Superàvit	Creixent	13	28	17	32
XXI-	Objectes d'art i antiguitats	Dèficit	Creixent	20	51	19	35

NOTES: (1) Posició de la secció quant a les exportacions catalanes (1974-1979).

(2) Percentatge que representa l'exportació catalana sobre l'exportació espanyola (1974-1979).

(3) Posició de la secció quant a les importacions catalanes (1975-1978).

(4) Percentatge que representa la importació catalana sobre la importació espanyola (1978).

FONT: Cambra de Comerç de Barcelona i elaboració pròpia.

Si s'estudien la composició sectorial del comerç català amb l'estranger a un nivell més desagregat per capítols de l'arancel (99 en total), els deu més signifi-

catus, des del punt de vista de les importacions i de les exportacions, són els següents:

QUADRE NÚM. 275

ELS DEU CAPÍTOLS MÉS IMPORTANTS DE LES IMPORTACIONS CATALANES DE L'ESTRANGER (1975-78)

Capítol	Denominació	Mitjana de participació %
84	Maquinària no elèctrica	160,154
29	Productes químics orgànics	112,809
85	Maquinària elèctrica	59,008
73	Foneria ferro i acer	46,926
39	Plàstics i resines	43,054
10	Cereals	42,959
90	Aparells d'òptica, cinema, fotografia, mèdics i de precisió	38,037
41	Pells i cuir	28,819
55	Cotó	27,643
	TOTAL	500,401

NOTA: La mitjana de participació correspon al període 1975-1978, i es calcula sobre el total de les importacions catalanes del mateix període.

FONT: Cambra de Comerç de Barcelona i elaboració pròpia.

QUADRE NÚM. 276

ELS DEU CAPÍTOLS MÉS IMPORTANTS DE LES EXPORTACIONS CATALANES A L'ESTRANGER (1974-79)

Capítol aranzelari	Denominació	Mitjana de participació %
84	Maquinària no elèctrica	128,215
87	Automòbils	94,158
85	Maquinària elèctrica	48,442
73	Foneria ferro i acer	45,963
49	Llibres i arts gràfiques	45,462
25	Ciments, sals, sofre, guix	40,235
29	Productes químics orgànics	35,700
60	Gèneres de punt	32,540
56	Tèxtils sintètics i artificials discontinus	32,193
08	Fruita	28,698
	TOTAL	531,606

NOTA: (*) La mitjana de participació correspon al període 1974-1979, i es calcula sobre el total de les exportacions catalanes del mateix període.

FONT: Cambra de Comerç de Barcelona i elaboració pròpia.

Obviament, si es desagrega l'anàlisi en la partida aranzelària (943 en total), els resultats es concreten significativament (vegeu quadre núm. 277 i núm. 278).

QUADRE NÚM. 277

**LES PARTIDES MÉS IMPORTANTS
DE LES IMPORTACIONS CATALANES DE L'ESTRANGER (1975-78)**

Partida aranzelària	Denominació	Mitjana de participació %
1005	Moresc (blat de moro)	37,529
5501	Cotó sense cardar ni pentinar	24,776
4101	Cuiros i pells en brut	24,255
2935	Compostos heterocíclics, inclosos els àcids nucleínics	21,321
3902	Productes de polimerització i copolimerització (plàstics)	18,082
2304	Residus d'olis vegetals	17,582
8459	Maquinària no elèctrica diversa	17,253
3205	Colorants orgànics sintètics	16,388
3901	Productes de condensació, policondensació i poliaddició (plàstics)	15,911
8521	Làmpares, tubs, i vàlvules electròniques, etc.	15,603
1801	Cacau en gra	12,517
7315	Acers aliats i acer fi al carboni en diverses formes	12,264
8519	Aparells i material per a circuits elèctrics	11,973
4405	Fusta serrada longitudinal, tallada en fulles o desenrotllada, de més de 5 mm. de gruix	10,894
4701	Pastes de paper	10,719
	TOTAL	267,067

NOTES: (*) La mitjana de participació correspon al període 1975-1978 i es calcula sobre el total d'importacions catalanes del mateix període.

(**) Les partides han estat seleccionades segons que llur participació mitjana fos superior al 10 per mil del total.

FONT: *Cambra de Comerç de Barcelona i elaboració pròpia.*

**LES PARTIDES MÉS IMPORTANTS
DE LES EXPORTACIONS CATALANES A L'ESTRANGER (1974-79)**

Partida aranzelària	Denominació	Mitjana de participació %
8702	Automòbils	43,358
2523	Ciments	38,343
4901	Llibres	37,975
0805	Fruita de closca	24,628
8701	Tractors	20,135
1507	Olis vegetals	19,717
5505	Filats de cotó, sense condicionar per a la venda al detall	17,173
8437	Telers	15,945
4302	Pelleteria adobada	15,529
8706	Accessoris d'automòbils	13,910
7310	Barres de ferro o acer	13,525
5607	Teixits de fibres sintètiques i artificials discontinues	12,770
8451	Màquines d'escriure	12,421
5605	Filats de fibres tèxtils sintètiques i artificials discontinues per a no venda al detall	12,210
6004	Roba interior de punt	11,982
2205	Vins	11,248
8440	Maquinària tèxtil per a acabats	10,758
8523	Conductors elèctrics (fils, cables, barres, etc)	10,198
6005	Robes de vestir i llurs accessoris	10,057
	TOTAL	351,882

NOTES: (*) La mitjana de participació correspon al període 1974-1979, i es calcula sobre el total d'exportacions catalanes del mateix període.

(**) Les partides han estat seleccionades segons que llur participació mitjana fos superior al 10 per mil del total.

FONT: Cambra de Comerç de Barcelona, i elaboració pròpia.

L'anàlisi conjunta sectorialment i geogràfica permet ampliar i matisar de manera significativa aquesta informació. En qualsevol cas cal remarcar:

a) La gran diversificació de l'economia catalana.

b) El caràcter creixent d'aquesta diversificació.

c) Una tendència clara del canvi en l'especialització productiva, amb pèrdua del pes de les produccions tradicionals (tèxtil, pell i cuir) i guany pro-

gressiu de sectors dinàmics (química, maquinària, agroalimentària).

d) Una dinàmica exportadora consolidada.

e) Una forta dependència de les importacions (primeres matèries i béns d'equip).

Aquestes consideracions permeten apuntar un impacte global positiu sobre l'economia catalana, des del punt de vista de la teoria de les integracions eco-

nòmiques. Ara bé, per confirmar-ho o no, cal fer l'estudi sectorial on l'impacte és extraordinàriament variable, tant en sentit positiu com negatiu. Aleshores, les conseqüències globals resulten molt més difícils de determinar, ja que permet veure clarament la importància que tindrà la capacitat d'adaptació de cadascun dels sectors i, sobretot, llur capacitat per conservar el mercat espanyol enfront de la competència dels productes importats que entraran ja sense barreres de protecció, o, en qualsevol cas, amb unes barreres en general molt més baixes. Cal no oblidar, però, l'abaratiment relatiu de les primeres matèries i dels béns d'equip, que pot millorar llur competitivitat.

Quant al comerç entre Catalunya i la resta de l'Estat espanyol, hom disposa solament de dades corresponents a l'any 1975. Amb les xifres, hom confirma la

gran importància del mercat espanyol per a Catalunya. També permeten apreciar el caràcter més obert a l'exterior de la seva economia en relació a la resta d'Espanya, amb tot el que això pot suposar cara a afrontar la integració. Ara bé, aquest caràcter més obert deriva de la forta penetració en el mercat espanyol, mercat molt més protegit que l'estranger, i que serà, doncs, on es donarà el major impacte en produir-se l'adhesió.

Cal esmentar les fortes relacions comercials de Catalunya amb el País Valencià i Aragó, zones amb les quals Catalunya és deficitària. També es mantenen relacions intenses, encara que amb superàvit, amb Madrid i Andalusia, mentre que amb el País Basc la balança és gairebé equilibrada, amb un pes sobre el total dels fluxos també prou significatiu.

QUADRE NÚM. 279

FLUXOS DE MERCADERIES ENTRE CATALUNYA I LA RESTA D'ESPANYA. PARTICIPACIÓ REGIONAL (1975)

Regions i Nacionalitats	Entrades	Sortides	Taxa de cobertura
Les Illes	2,35	7,48	295,8
Canàries	1,82	3,55	187,7
Madrid	9,06	14,27	154,3
Andalusia	8,55	12,39	143,4
Galícia	2,55	3,39	132,8
Nord d'Àfrica	1,00	0,29	110,8
País Basc	10,29	9,58	97,7
Castella-La Mancha	2,94	2,70	96,7
País Valencià	20,20	17,50	92,0
Castella-Lleó	7,78	6,55	89,8
Extremadura	0,77	0,64	89,8
Navarra	3,32	2,23	74,8
Aragó	18,86	14,04	71,7
Astúries	3,72	2,11	65,8
Múrcia	4,93	2,20	55,0
Santander	3,55	1,08	42,7
TOTAL	100,00	100,00	104,5

FONT: Martí PARELLADA. "Tesi doctoral", i elaboració pròpia.

Com hem dit, l'impacte de l'adhesió vindrà, fonamentalment, via transformació del mercat espanyol, ja sigui per la pèrdua de quota davant la major competència internacional o pel millor accés als inputs, ja es-

mentat. D'aquí ve la importància de presentar també els fluxos comercials de Catalunya amb la resta de l'Estat espanyol.

QUADRE NÚM. 280

**FLUXOS D'ENTRADA DE MERCADERIES PROCEDENTS
DE LA RESTA D'ESPANYA (1975)**

Productes	Millions de ptes.	%
1. Aliments	161.244	30,4
2. Primeres matèries i semimanufacturats	205.442	38,7
2.1. Minerals i les seves deixalles, extracció material de construcció	8.108	1,5
2.2. Gas, petroli, i productes petrolífers	24.933	4,7
2.3. Productes químics	38.808	7,3
2.4. Fibres tèxtils, filats i teixits.	25.920	4,9
2.5. Materials per a la construcció	13.356	2,5
2.6. Indústria metal·lica bàsica	49.947	9,4
2.7. Altres primeres matèries i semimanufacturats (*)	44.370	8,4
3. Transformats metal·lúrgics	77.179	14,5
4. Manufactures diverses	86.755	16,5
TOTAL	530.620	100,0

NOTA: (*) Inclou també productes manufacturats de cautxú, fusta (excepte mobles), suro, paper i cartró.

FONT: Martí PARELLADA. "Tesi doctoral".

QUADRE NÚM. 281

**FLUXOS DE SORTIDA DE MERCADERIES
DES DE CATALUNYA A LA RESTA D'ESPANYA (1975)**

Productes	Millions Pts.	%
1. Aliments	135.451	24,4
2. Primeres matèries i semimanufacturats	241.358	43,5
2.1. Minerals i les seves deixalles, extracció material de construcció	26.415	4,8
2.2. Gas, petroli, i productes petrolífers.	18.986	3,4
2.3. Productes químics.	93.779	16,9
2.4. Fibres tèxtils, filats i teixits.	35.558	6,4
2.5. Materials per a la construcció.	6.338	1,1
2.6. Indústria metal·lica bàsica	17.610	3,2
2.7. Altres primeres matèries semimanufacturats (*)	42.673	7,7
3. Transformats metal·lúrgics	116.830	21,1
4. Manufactures diverses.	60.690	10,9
TOTAL	554.330	100,0

NOTA: (*) Inclou també productes manufacturats de cautxú, fusta (excepte mobles), suro, paper i cartró

FONT: Martí PARELLADA. "Tesi doctoral".

4.2. Efectes dels canvis aranzelaris sobre els fluxos de comerç català i llur impacte sectorial

Un cop presentades les línies generals de l'anàlisi de les estructures aranzelàries d'Espanya i la CEE, la política comercial comunitària, la protecció extraaranzelària, els acords comercials en vigor, i havent vist els principals trets que caracteritzen el comerç català, els següents paràgrafs pretenen connectar aquests aspectes en la perspectiva d'efectuar previsions per sectors de l'impacte que sobre els fluxos comercials de Catalunya pot comportar l'adhesió d'Espanya a les Comunitats Europees. De manera que hom pretén aïllar aquests efectes potencials sobre els fluxos comercials existents, dels altres efectes de tot tipus que, sens dubte, esdevindran derivats de l'adhesió.

En aquest sentit, hom desitja explicitar el nou marc comercial amb què s'haurà d'enfrontar l'economia catalana i les seves possibles conseqüències. Òbviament, no es pot fer una avaluació de la capacitat d'adaptació dels nostres agents econòmics ni del sentit o intensitat de les mesures de política econòmica que s'adoptin. Aquests elements poden modificar, en realitat, els efectes potencials previstos i esperem que ho facin en sentit positiu. Com ja s'ha dit a les consideracions inicials, Catalunya com a zona econòmica dinàmica sempre ha sortit beneficiada de les obertures a l'exterior de l'economia espanyola.

a. Productes minerals

a) Sector de productes minerals metal·lúrgics

Cal destacar des del punt de vista comercial, únicament els minerals de metalls no ferrosos i llurs deixalles. A més, la participació en el comerç espanyol del sector és molt escassa. Tan sols cal esmentar les importacions de minerals metal·lúrgics ferrosos i especialment, del coure, el qual un cop electrolitzat dona lloc a exportacions relativament importants. Cal dir, però, que la tendència és decreixent en els dos sentits, emmarcada en la crisi que afecta el sector en els darrers anys. Tenint en compte que la protecció aranzelària és pràcticament nul·la en la majoria dels casos, no hi ha motiu perquè s'alteri substancialment llur evolució arran de l'adhesió.

b) Sector de productes minerals no metal·lúrgics

Donat el gairebé nul grau de protecció d'aquests productes, no sembla previsible un canvi de llurs tendències actuals (com a excepció, cal esmentar l'elevada protecció de la sal comuna, -25%-, que obliga a modificar la conclusió general per a aquest producte).

b. Tèxtil i confecció

a) Les primeres matèries

Des del punt de vista de les exportacions, cal distingir entre les de llana i les de fibres sintètiques o artificials. Per a les primeres, atesa la gairebé inexistent protecció comunitària i les especials característiques de la llana catalana, no és previsible un canvi significatiu de tendència. Les segones, en canvi, corresponen normalment a liquidacions de baix preu derivades de desajustos dels mercats interiors. Donat el predomini del capital estranger en el sector i el caràcter oligopòlic del mercat de fibres a nivell internacional, les modificacions derivades de la integració no vindran tant de canvis en la competència, com de modificacions en l'estructura dels costos entre els diferents establiments de les companyies del subsector. Això és igualment vàlid per a les importacions que constitueixen una de les partides més importants en aquest sentit (sobretot, les de fibres discontinues sense caridar ni pentinar).

Cal dir que malgrat la importància de les exportacions de primeres matèries (normalment dirigides a la resta d'Espanya, tot i que les exportacions catalanes a l'estranger superen la meitat de les espanyoles), una gran part de la producció resta a Catalunya per a la seva transformació.

Quant a les importacions, la meitat provenen de la resta d'Espanya i, en conjunt, són extraordinàriament significatives, donada la importància de la indústria tèxtil de transformació de Catalunya.

Per a la llana, la desaparició de la protecció pot suposar un clar impacte positiu per a les empreses del subsector tèxtil llaner que fins ara l'importaven. Evidentment, pot suposar un perjudici als nostres productors interns, però atès que la llana catalana té unes característiques que la fan prou competitiva a nivell internacional, no cal esperar problemes excessius.

Quant al cotó, segona partida en importància de les importacions catalanes, la desaparició de la protecció actual (aproximadament, un 13%) tindrà un impacte clarament positiu sobre el subsector tèxtil cotoner, sense perjudici del que pot succeir en els mercats de productes elaborats i de consum final.

b) Filats, teixits i articles tèxtils elaborats

Aquest apartat comprèn aquells articles tèxtils que no són primeres matèries, excepció feta del gènere de punt i de la roba de vestir i llurs accessoris de teixits. No cal insistir en l'enorme pes específic d'aquests productes dins l'economia catalana i sobre el sector tèxtil espanyol, malgrat que s'observi una certa pèrdua de dinamisme relatiu, i un increment de les importacions del Sub-est asiàtic, que podien arribar a fer deficitària la nostra balança comercial tèxtil.

Cal dir que les tres quartes parts de les sortides de

mercaderies des de Catalunya l'any 1975 tenien com a destinació el mercat espanyol. Quant a les entrades a Catalunya, les quatre cinquenes parts provenen de la resta d'Espanya.

En principi i pel que fa a les exportacions a l'estranger, cal preveure un augment en productes com els teixits de llana, els filats de cotó a l'engròs, altres teixits de cotó, els teixits de fibres sintètiques o artificials discontinúes, els velluts i les pelfes, i les teles de punt no elàstic i sense cautxutar, en peça. Aquesta previsió deriva de la significació de la protecció actual o bé de la tendència mostrada en els anys considerats (1974-1979). En canvi, pel que fa als filats i teixits de fibres discontinúes, els filats de llana, els filats de fibres discontinúes i la passamaneria, no ofereixen suficients elements per fer una predicció clarament positiva, atesa la baixa protecció actual o bé la tendència dels darrers anys, normalment, decreixent.

Quant al mercat espanyol, el canvi derivat de la integració pot ésser extraordinàriament important, donada l'elevadíssima protecció actualment existent per a aquests productes. Això pot suposar un fort increment de les importacions de l'estranger fetes per la resta d'Espanya, tant procedents de la CEE com dels països del Sud-est asiàtic (sense perjudici dels contingents que hom fixi en el marc de l'Acord Multifibres), cosa que incrementarà la competència en el mercat espanyol.

D'altra banda, és previsible un augment de les importacions catalanes de l'estranger, amb efectes positius sobre les empreses que les utilitzen segons el grau d'integració de llur procés productiu, i de l'estadi d'aquest on realitzin llur activitat prioritària. Les més beneficiades seran les situades en les fases finals del procés, sense oblidar, però, l'impacte que produeixi llur propi desarmament de la protecció que actualment estan gaudint.

En definitiva, els efectes del desarmament —aranzelari i comercial— seran molt diversos i d'una gran complexitat. En qualsevol cas, és força previsible un augment substancial de la competència exterior, en detriment de la quota actual de mercat espanyol dels productes catalans. De tota manera, el dinamisme mostrat per un conjunt ampli d'aquests productes pel que fa a llur competitivitat internacional i les conseqüències d'una reestructuració racional del sector pot fer pensar en la seva viabilitat en el futur. D'altra banda, les entrades procedents de la resta de l'Estat, molt elevades, poden substituir-se per importacions de l'estranger a costos inferiors, amb els efectes positius que això pot comportar.

c) Gènere de punt i confecció

Des del punt de vista de les exportacions, revesteixen particular importància les de gènere de punt (roba interior i peces exteriors) i les de roba exterior (masculina i femenina). Donada la desaparició de la protecció

actual a la qual s'enfronten i dels contingents, pot preveure's un impacte positiu pel que fa als volums exportats, sense perjudici dels efectes que sobre el sector pugui tenir el desarmament de l'Aranzel espanyol, extremadament alt, en la mesura que es vegi modificat el nivell de competitivitat en el mercat espanyol.

Quant a les importacions, els volums són relativament poc importants a causa, segurament, dels elevadíssims aranzels que existeixen actualment. L'adhesió suposarà, sens dubte, un fort augment de la competència exterior, tant comunitària com extracomunitària.

Pel que fa, però, a aquesta, cal tenir en compte la reformulació que pot produir-se dels diferents acords d'autolimitació d'exportacions que la CEE té signats en el marc de l'Acord Multifibres. Així, la protecció aranzelària actual podria ésser substituïda per una protecció basada en la contingència.

No cal insistir tampoc en la possibilitat d'accentuar la capacitat competitiva de les empreses catalanes, a partir de la fabricació de productes de disseny avançat i de qualitat, com ja s'està fent en certa mesura, i que constitueix una línia sobre la qual s'ha d'aprofundir.

c. Cuiro, pell, calçat i cautxú

a) Primeres matèries del cuiro, la pell i la pelleteria en brut

Les entrades provenen bàsicament de l'estranger, i les de cuiro i pell en brut són extraordinàriament importants. Estan molt diversificades quant a la procedència geogràfica i, atès que la protecció aranzelària és pràcticament inexistent, no cal esperar modificacions substancials, al marge de les derivades de l'evolució del sector que utilitzen aquestes matèries en llur procés productiu. Les sortides no són significatives i tampoc no es preveuen modificacions importants.

b) Cautxú en brut

Les entrades d'aquest producte són molt importants, procedents tant de l'estranger com sobretot de la resta de l'Estat espanyol. Donada la protecció actual (sobretot per al cautxú sintètic), hom pot esperar una certa desviació de les entrades procedents de la resta d'Espanya cap a les procedents de l'exterior, encara que amb poca incidència sobre els costos dels sectors que l'utilitzen com a input.

c) Manufactures de pell i cautxú, excepte béns de consum final

Aquest subsector presenta una intensa relació comercial amb la resta de l'Estat espanyol, encara que

cal assenyalar també un cert volum de comerç amb l'estranger.

Pel que fa als derivats del caubú, cal constatar un nivell de protecció molt elevat que podria suposar un increment de llurs entrades al mercat espanyol, ara relativament reduïdes. De tota manera, cal destacar la importància de les exportacions de pneumàtics i cambres que, juntament amb la penetració de capital estranger en aquests subsectors, fa suposar unes modificacions no massa significatives (malgrat l'alta protecció de què gaudeix actualment) en funció del grau de penetració dels pneumàtics fabricats a Catalunya en el mercat europeu i mundial.

Tampoc no cal preveure canvis importants en les actuals exportacions de pells adobades i en les preparades d'oví, així com en les importacions de certes modalitats de pells de cabrum.

d) Manufactures de cuiro i pelleteria confeccionada

Aquest conjunt de productes mostra una important dinàmica exportadora (sobretot per a les peces de vestir i accessoris de cuiro natural, articles de viatge de cuiro i pelleteria confeccionada).

Atès que la majoria d'exportacions va a la CEE i l'Aranzel comunitari és baix, no cal esperar modificacions importants en la tendència dels darrers anys (que és lleugerament decreixent).

e) Sector del calçat

Des del punt de vista del comerç exterior català, cal fer palesa únicament la importància que revesteixen les exportacions de calçat amb sola de cuiro o caubú, i també l'espardenyeria. Cal assenyalar per al conjunt del sector, que l'elevat grau de protecció de què gaudeix en desaparèixer, podrà provocar certes tensions en el mercat interior, sempre, però, molt en funció del grau de competitivitat que la sabata catalana pugui assolir per qüestions de disseny i moda.

d. Fusta, suro i llurs manufactures. La indústria del moble

a) Fusta i suro

Donats els nivells de protecció existents (força baixos) no és previsible un canvi significatiu en l'estructura d'aquest comerç. De tota manera, es pot esmentar un cert abaratiment de les importacions de fusta en brut i, sobretot, de la fusta tallada de més de 5 mm. de gruix, que fins ara són ja prou importants.

b) Articles manufacturats de fusta i suro (excepte mobles)

Pel que fa a les exportacions de productes de suro, manufacturats i aglomerats, hom pot preveure un impacte positiu de l'adhesió. També, en menor mesura, dels articles de marqueteria i petita fusteria.

Quant als fluxos d'entrada, ara provinents quasi totalment de la resta d'Espanya, l'eliminació de l'alt grau de protecció actual no sembla que hagi de tenir especial incidència a Catalunya, atès el dinamisme i la competitivitat del sector. En tot cas, podria produir-se una desviació en el comerç, mitjançant la substitució d'importacions de la resta d'Espanya per importacions estrangeres.

c) Mobles

Les exportacions actuals no rebran un impacte massa significatiu. En canvi, poden augmentar molt les importacions, ja que els nivells de protecció ara existents són molt elevats. En qualsevol cas, dependrà del grau de diversificació de la producció i del comerç d'aquests productes a Catalunya i a Espanya.

e. Paper, cartró i arts gràfiques

a) Pasta de paper i deixalles

En principi, no sembla que la quota de participació en el mercat espanyol s'hagi de veure gaire afectada. En canvi, quant a les entrades, que ara es reparteixen a mitges entre la resta d'Espanya i la resta del món, cal esperar un abaratiment i un increment relatiu de les procedents de l'estranger, tenint en compte llur protecció actual, el fet que la majoria provenen de la CEE i la seva actual importància.

b) Paper, cartró i articles manufacturats de paper, cartró i pasta de fusta

Cal destacar, primer, el grau de diversificació geogràfica i la tendència globalment creixent de les exportacions catalanes que pot veure's afavorida per la desaparició de les barreres aranzelàries entre Espanya i la CEE, i l'EFTA. De tota manera, l'elevada protecció de què gaudeix actualment el sector a Espanya, pot fer suposar un impacte important i de sentit negatiu per a les empreses catalanes, atesa l'elevada penetració d'alguns productes, com el paper i el cartró en rotlles i fulls, i l'estucat, revestit, acolorit o imprès.

c) Indústria d'arts gràfiques. Llibres

Com és prou sabut, aquest sector constitueix, des

del punt de vista comercial, un dels més importants i dinàmics, donat el gran pes de la indústria editorial catalana (sobretot pels llibres, però també pels diaris i revistes). Atesa l'especificitat d'aquestes mercaderies i el reduït nivell de protecció, no sembla que s'hagin de produir efectes distorsius sobre el mercat interior. Així mateix, i vista la importància i la destinació del comerç d'exportació (Amèrica Llatina, però també la CEE), tampoc no cal esperar modificacions importants arran de l'adhesió, llevat de les que puguin derivar-se, amb caràcter positiu, de l'abaratiment de primeres matèries del sector.

f. Química: l'impacte en el comerç amb la resta de l'Estat espanyol

a) Química bàsica

Les set vuitenes parts del comerç de sortida d'aquests productes catalans es dirigeix al mercat de la resta d'Espanya, tot i la importància de llur exportació a l'estranger, globalment dinàmica. Caldria esperar, en conseqüència, un fort impacte de l'adhesió sobre el mercat espanyol, però aquest podria venir condicionat, primer, pel grau de penetració de certs productes en el mercat exterior (Catalunya exporta un terç de les exportacions espanyoles de química bàsica); segon, per la importància de la participació del capital estranger en les empreses del sector químic (majoritària en la química orgànica, colorants i pigments, farmacèutics de base, perfumeria i cosmètica, olis industrials i substàncies aromàtiques i altres productes farmacèutics), la qual cosa posa els efectes de l'adhesió en funció, en bona mesura, de la política comercial de les grans empreses multinacionals en un sector amb una organització de mercat relativament oligopolitzada; i, tercer, sobretot per a les empreses no penetrades pel capital estranger, bàsicament petites i mitjanes, caldria avaluar acuradament l'impacte del canvi de la legislació sobre patents que impediria, si l'adaptació es fes molt ràpidament, i donat el nostre nivell tecnològic, la incorporació de molts processos productius i la fabricació de nous productes. En aquest context, doncs, sobretot per al sector farmacèutic, però també per al químic en general, caldria cercar la possibilitat d'ajornar al màxim l'acceptació completa del cabal (acquis) comunitari en aquest àmbit legislatiu, i, al mateix temps, estimular decididament qualsevol mesura destinada a facilitar-ne l'adaptació.

Pel que fa a les entrades, les importacions procedents de l'estranger suposen més de la meitat de les totals (i comprenen quasi dues cinquenes parts de les importacions espanyoles). Si tenim en compte la significació de l'Aranzel actual, l'adhesió pot representar un increment d'aquestes importacions, així com llur

abaratiment relatiu. Per a les empreses amb capital estranger sembla previsible una rebaixa en l'estructura de costos i un remodelatge de llurs processos productius. En canvi, l'impacte pot arribar a ésser negatiu per a aquelles petites i mitjanes empreses amb capital interior.

De tota manera, cal no oblidar que la penetració de les multinacionals químiques ha vingut donada, sovint, per la protecció que oferia el mercat espanyol. La desaparició d'aquesta podria modificar substancialment aquesta política, amb efectes que podrien arribar a ésser negatius per a la química catalana.

b) Química no bàsica

Aquest subsector encara és més important dins l'estructura econòmica de Catalunya, almenys pel que fa a les relacions comercials, tant amb la resta d'Espanya com amb l'estranger. El pes de la química no bàsica catalana en el conjunt de l'Estat pot ésser il·lustrat pel fet que gairebé la meitat del comerç espanyol d'aquests productes, correspon a Catalunya. I malgrat això, més del 90% de les sortides es dirigeixen cap al mercat espanyol (en canvi, pel que fa a les entrades, representen ja més de la meitat les procedents de l'estranger).

Donat que l'aranzel mitjà encara és més elevat que en el cas de la química bàsica, que la importància del mercat espanyol és més gran, i que la participació estrangera és molt important però desigual, els efectes podrien ésser clarament perjudicials per a determinats productes, i, en canvi, neutrals o beneficiosos per a d'altres. En l'epígraf següent, en analitzar el comerç químic català amb l'estranger, hom farà, en la mesura possible, aquestes distincions.

g. Química: l'impacte en el comerç català amb l'estranger

a) Química inorgànica

Des del punt de vista de les exportacions, les més significatives han estat les de fosfats, hipofosfats i fosfats, però que ja des de 1976, arran del canvi de titulació jurídica de les exportacions de fosfats minerals situades a l'ex-Sahara espanyol, sofreixen una important davallada, que no sembla que hagi de recuperar-se per l'adhesió. Tampoc no cal esperar modificacions importants de les actuals exportacions de sosa i potassa càustiques, donat que van dirigides principalment als països mediterranis, i, a més, llur evolució és molt regular al llarg del període que considerem.

Quant a les importacions, són molt baixes, probablement a causa de l'alt nivell de protecció actual. Cal preveure, doncs, un gran impacte sobre Catalunya, atesa la importància del subsector i la preponderància del mercat espanyol per a aquests productes.

En qualsevol cas, valen les consideracions fetes anteriorment pel que fa als elements que poden condicionar l'esimentat impacte, sobretot en les empreses amb forta participació estrangera, que són la majoria. Per a les restants, normalment de dimensió no massa gran, els efectes poden ser particularment negatius.

b) Química orgànica

El pes comercial d'aquest sector és més reduït que el de la química inorgànica. Pel que fa a les exportacions, no es veuran massa afectades, sense perjudici que l'impacte sobre el sector sigui negatiu, donats els nivells de protecció, per a les empreses productores no lligades a les multinacionals; però, per a la resta de la indústria que utilitza aquests productes com a primeres matèries (i atès el gran volum d'importacions que es dona ja actualment), els efectes seran clarament positius, en suposar una baixa important en els costos actuals.

c) Productes farmacèutics

Pel que fa a les exportacions (medicaments i altres productes farmacèutics no especificats, sobretot), atès el grau de protecció al qual s'enfronten i també llur diversificació geogràfica (l'Amèrica Llatina n'és un comprador important), és previsible un manteniment de les tendències actuals.

Ara bé, pel que fa al mercat interior, ara dominat pels productors interiors, cal tenir en compte, d'una banda, l'elevat aranzel actual, i d'altra, el fet que més de les cinc sisenes parts del capital del subsector de base a Catalunya es troba a mans estrangeres, i que per a les especialitats farmacèutiques no bàsiques, la participació és també significativa. Per això, els efectes més negatius vindran, segurament, per a les empreses petites i mitjanes, de produccions no massa especialitzades i no vinculades als circuits internacionals de producció i distribució de productes farmacèutics i de llurs primeres matèries. D'aquí que, com s'ha dit, adquireixin gran importància per al futur d'aquestes empreses, les decisions que es prengui a l'entorn del registre de productes farmacèutics i del sistema de patents europeu.

d) Colorants, pintures, vernissos i tints

Pel que fa als colorants, donat el nivell actual d'importacions (ja molt alt i que previsiblement augmentarà en el futur) malgrat l'elevada protecció existent, l'adhesió pot suposar una disminució important dels costos de les empreses que els utilitzen com a primeres matèries (tèxtil, paper, alimentació, ceràmica,

etc.). Quant a les empreses productores, hem de tenir en compte, d'una banda, la pràcticament total participació estrangera en llur capital, i, d'altra, llur actual capacitat exportadora, que és força important. De manera que no sembla que pugui presentar-se cap modificació substancial, encara que pot produir-se un nou repartiment del mercat internacional i un canvi en l'especialització dels diferents productes, segons la política comercial de les multinacionals del sector.

La impressió és, en canvi, negativa per al futur dels vernissos i pintures, els quals han demostrat poca capacitat exportadora, malgrat la poca protecció a la qual normalment s'enfronten, i que, al mateix temps, guadeixen d'una protecció molt elevada. Si hi afegim que la penetració estrangera és reduïda i el grau de concentració relativament baix, l'impacte de l'adhesió és en aquest sector potencialment negatiu.

e) Olis i perfumeria

Atès el grau de protecció de què gaudeix la indústria de la perfumeria (baix o relativament baix per als olis essencials i les barreges odoríferes i extremadament alt per als productes acabats), l'impacte de l'adhesió dependrà de la mesura en què la reducció de costos de les primeres matèries importades (reducció no massa elevada) pugui compensar els efectes de la competència internacional sobre el mercat interior, tenint en compte, però, la penetració elevada dels productes catalans en els mercats exteriors, amb una qualitat normalment molt competitiva i amb nivells d'especialització suficient. Això, afegit a l'intens grau de penetració de capital estranger (sobre la meitat del capital de les empreses catalanes de perfumeria), pot alleugerir els possibles efectes derivats de l'adhesió sense perjudici, evidentment, del daltabaix que poden sofrir certes empreses no participades, de dimensió reduïda i amb produccions no suficientment diferenciades. També cal tenir en compte, l'inconvenient que suposa en les condicions d'adaptació del sector, l'actual gravamen, via impostos especials, de l'alcohol, primera matèria utilitzada en el sector.

f) Sabons i detergents

La progressiva introducció dels detergents catalans en el mercat exterior, ja sigui per l'obertura de nous mercats (països ACP) com per la consolidació dels tradicionals (CEE), permet ésser relativament optimista quant al futur d'aquest sector. Ara bé, això, cal matisar-ho en dos sentits. Primer, l'elevat grau de protecció de què gaudeixen per al mercat interior que no ha impedit una penetració significativa dels detergents i les ceres artificials de la CEE (i també de la resta del món), de manera que el desarmament aranzelari pot arribar a constituir un greu risc per a la indús-

tria catalana. Si a això hi afegim l'elevat grau de penetració del capital estranger en les empreses espanyoles i el pràcticament nul que hom troba en les empreses catalanes, pot pensar-se en una certa consolidació de les empreses de la resta d'Espanya en detriment de les catalanes.

g) Productes químics diversos.

L'elevadíssim grau de protecció de què gaudeixen alguns d'aquests productes (antioxidants, anticorrosius, aprestos i mordents pel al tèxtil, paper, cuir, etc.) i la penetració ja existent en d'altres (desinfectants i insecticides), permet esperar conseqüències negatives per a les empreses productores de les esmentades mercaderies.

h) Productes fotogràfics i cinematogràfics.

La gran majoria d'empreses existents estan a mans del capital estranger i les importacions actuals ja són elevades. No sembla que el desarmament aranzelari (malgrat l'alta protecció existent) pugui tenir conseqüències diferents de les actuals sobre el sector, si no és que vinguin derivades de canvis en la política comercial de les grans empreses europees.

i) Els adobs.

No són previsible modificacions substancials en la situació dels adobs catalans arran de l'adhesió, ja que les proteccions actuals són globalment molt baixes, sobretot per als adobs bruts o naturals. Quant als manufacturats, cal esperar un increment de les exportacions actuals dels adobs potàssics, en un clar procés de substitució dels adobs fosfatats (que caigueren de sobte arran de la descolonització del Sàhara).

j) Plàstics.

La intensitat en els intercanvis mostra un grau d'especialització prou elevat que impedeix d'establir amb precisió conclusions generalitzades per a aquest conjunt de productes, tant pel que fa a les primeres matèries plàstiques com per a les manufactures. Així, malgrat els alts nivells de protecció de què gaudeix globalment el sector, l'especialització esmentada i el nivell de competitivitat i de capacitat de penetració demostrades poden fer pensar en una ràpida adaptació a la nova situació, independentment de l'impacte sobre determinades empreses que no mantinguin un nivell d'especialització massa rellevant. S'ha de tenir també en compte que les importacions actuals de pri-

meres matèries plàstiques són ja molt elevades i el desarmament aranzelari pot tenir efectes positius sobre els costos de les empreses transformadores o manufactureres.

h. Ceràmica i vidre; ciment; d'altres materials de la construcció

a) Ceràmica i vidre

El mercat espanyol constitueix l'origen i destinació principals del nostre comerç. Donat l'alt nivell de protecció existent, hom pot preveure un impacte negatiu derivat de l'adhesió, atès el baix índex de penetració d'aquests productes catalans en els mercats exteriors, reflex de la seva poca competitivitat relativa.

b) Sorres i graves

Es tracta de productes de producció i consum interns i tant pel que fa a les exportacions com a les importacions, donats els baixos nivells de protecció, no cal esperar modificacions significatives pel fet de la integració.

c) Calç i ciment

Cal esmentar de manera especial el ciment hidràulic, segona partida exportadora de Catalunya. Donat el grau de penetració actual, la consolidació de les xarxes de comercialització, la destinació geogràfica (països àrabs i mediterranis, sobretot) i la competitivitat internacional demostrada, podem esperar una continuïtat, malgrat l'increment dels costos, d'aquest comportament.

i. Metal·lúrgia

a) Primeres matèries i productes semiacabats

Com és sobrerament conegut, la metal·lúrgia catalana és fonamentalment de transformació, mentre que la siderúrgia es concentra en d'altres indrets de l'Estat espanyol. Per això, el pes d'aquest subsector a Catalunya és molt més significatiu per a les entrades que no pas per a les sortides. A més, cal considerar que més del 90% del comerç es realitza amb la resta d'Espanya. Per tant, sembla que els efectes per a la metal·lúrgia catalana derivats de l'adhesió seran globalment beneficiosos pel que fa a les repercussions sobre llurs costos. En tot cas, el caràcter CECA d'aquests productes configura d'una manera especial el futur de llurs intercanvis comercials, que depen-

dran, no tan sols dels canvis en la protecció, sinó també de les restriccions quantitatives arran de la seva reestructuració del sector a nivell europeu i de les concretes regulacions del mercat que calgui adoptar.

Cal tan sols destacar el bon comportament de les exportacions catalanes de ferroaliatges, la tendència de les quals és fortament creixent, i les perspectives, en aquest sentit, semblen positives.

b) Productes acabats

Aquest subsector té un pes comercial molt superior dins la sidero-metal·lúrgia catalana. Cal dir que la integració en el marc de la CECA suposarà, tenint en compte els nivells de protecció actuals i les restriccions quantitatives existents, un impacte intens i positiu per a la indústria manufacturera del metall. Donat que les entrades d'aquests productes són molt superiors a les sortides, l'impacte global sembla ésser també positiu. A més, les exportacions han demostrat un gran dinamisme i una diversificació geogràfica important, sobretot per a les barres de ferro laminades i per als perfils de ferro i acer.

c) Articles manufacturats de metall

Els efectes de l'adhesió per a les empreses catalanes, quant a llurs intercanvis comercials, seran globalment negatius, ja que són en gran part articles de demanda final, sensibles a la variació de preus (que en certs casos, superarà el 20% com les molles, ganyets, panys, cadenats i claus, complements per a portes, finestres i persianes, caixes de cabals, portes blindades, taps metàl·lics, fitxers metàl·lics, clips i grapes, etc.). De tota manera, cal preveure una baixa dels costos en disminuir el preu de les importacions de primeres matèries, la qual cosa en alguna mesura, podria compensar les conseqüències negatives. També, hom pot esperar un manteniment de les exportacions, en funció del grau de diversificació geogràfica, els nivells de consolidació de llur penetració i els processos de renovació tecnològica que ja s'estan efectuant.

d) Ferralla

El comerç d'aquest important producte quedarà emmarcat per les directrius que, en el si de la CECA, assenyali la política comunitària. De tota manera, no semblen previsible canvis significatius en les tendències actuals.

j. Maquinària

El sector de la maquinària, des de la perspectiva del comerç, revesteix per a Catalunya una extraordinària importància. Cal esmentar, primer, el manteni-

ment del mercat espanyol com a mercat natural dels productes catalans, sense que això signifiqui una menor rellevància del mercat estranger, ja que les xifres en valor absolut del comerç en aquest sector són prou elevades. D'altra banda, és també destacable la importància pràcticament equivalent dels mercats espanyol i estranger com a fornidors de la indústria catalana. Donada, doncs, la significació del sector, i en funció de l'eliminació de la protecció aranzelària o la substitució per la TEC si s'escau, l'impacte de l'adhesió pot ésser força important. En els següents apartats i des de la perspectiva del comerç exterior, farem una anàlisi més desagregada, tot distingint entre la maquinària i els aparells mecànics, d'una banda, i la maquinària i aparells no mecànics, de l'altra.

k. Maquinària i aparells mecànics i llurs accessoris

a) Motors, compressors i bombes

Donat l'elevat grau de protecció gaudit fins ara, l'adhesió pot comportar un increment important de la competència en el mercat espanyol, i de la capacitat d'adaptació de les nostres empreses dependrà, així mateix, el futur de les exportacions que, en principi, per llur diversificació geogràfica i llur tendència, semblen tenir unes perspectives de continuïtat. En qualsevol cas, i partint de les altes importacions ja existents, cal tenir en compte que, en ésser aquests productes béns d'equip importants per a les empreses industrials catalanes, l'impacte del desarmament aranzelari sobre els costos d'altres sectors catalans serà forçosament positiu.

b) Maquinària tèxtil

El gran dinamisme exportador d'aquests productes, llur diversificació geogràfica cap a diverses àrees, i el gran nombre d'empreses amb volums d'exportació importants fa pensar en una gran competitivitat internacional, encara que cal tenir present la crisi que afecta el sector tèxtil, tant a Catalunya com a d'altres àrees desenvolupades com la CEE i l'EFTA i que pot afectar aquesta consideració. De tota manera, s'estan obrint mercats en àrees on les produccions tèxtils estan augmentant significativament, assegurant així un cert nivell de demanda; però cal tenir en compte que això pot perjudicar el sector tèxtil interior en rebre una major competència d'aquests països que estan accedint al nivell de la nostra tecnologia. Caldria, potser, una política coherent en aquest sentit, evitant el màxim de perjudicis en el marc de la política tecnològica de la Comunitat.

c) Maquinària agrícola

Cal preveure un cert augment de les importacions,

ja prou elevades, encara que això no tingui uns efectes massa negatius sobre les empreses catalanes productores.

d) Maquinària per a mineria, construcció i obres públiques

Atès el nivell de protecció actual (sobretot per a la maquinària per a elevació, càrrega, descàrrega i manipulació; grues; i màquines per a moviments de terres) i la penetració ja existent en el mercat espanyol i català, cal suposar un augment de la competència per a les nostres empreses del sector, tot i que també mostren una important introducció en d'altres mercats, cosa que permet esperar una reacció i una capacitat d'adaptació prou desenvolupada.

e) Màquines-eines i llurs accessoris

Cal parlar aquí també de l'elevada protecció existent, simultàniament amb una gran penetració dels productes catalans en els mercats exteriors. Així, l'impacte de l'adhesió pot ésser beneficiós per a l'economia catalana pel que representa d'abaratiment dels costos, però no excessivament perjudicial per a les nostres empreses productores, atesa la presumible diferència en l'especialització i el seu grau de competitivitat internacional.

f) Altres màquines, aparells i accessoris no elèctrics

S'integren en aquest apartat les més diverses mercaderies, però que en conjunt suposen uns volums de comerç, tant importacions com exportacions, extraordinàriament importants. Per això, cal esperar que l'adhesió (tenint en compte uns nivells de protecció relativament significatius) produeixi un important increment del comerç d'aquestes mercaderies amb unes repercussions difícilment avaluable per a la indústria catalana, no sols per l'extremada diversitat dels productes, sinó també pel desconeixement de les característiques de la seva oferta.

En qualsevol cas, atesa la forta dispersió geogràfica i la importància de les exportacions de molts d'aquests productes, és previsible un manteniment de llur actual capacitat de penetració al mercat exterior. També pot ésser un element positiu en aquest sentit l'elevat grau de penetració de capital estranger en algunes de les empreses importants del sector.

I. Altra maquinària i aparells no mecànics

a) Maquinària i aparells elèctrics i llurs accessoris

Cal destacar l'extraordinària importància de les

importacions catalanes de la CEE, malgrat l'elevat grau de protecció, i, d'altra banda, la també força important (però en termes absoluts molt inferior) quantitat d'exportacions d'aquests productes, amb la particularitat d'un apreciable grau de diversificació geogràfica. L'adhesió sembla que hauria de comportar un fort increment del comerç de la maquinària, els aparells i els accessoris elèctrics, sobretot de les importacions, amb el que això pot suposar de perjudici a la indústria catalana venedora en el mercat espanyol. De tota manera, en funció del fet que les exportacions catalanes a la CEE poden ésser indicadores d'un elevat grau de competitivitat internacional, caldrà matisar aquesta previsió.

En qualsevol cas, hi ha una sèrie de productes en els quals Catalunya no mostra activitat exportadora, i en canvi, s'hi observa una mínima penetració en el mercat interior on gaudeixen de protecció força elevada. L'impacte negatiu per a aquests productes fabricats a Catalunya resulta clar (podem esmentar els imants i dispositius magnètics, les peces aïllants, les piles, o les parts i peces elèctriques de màquines).

b) Aparells d'ús domèstic

L'adhesió a la CEE no comportarà, en principi, efectes negatius sobre la capacitat exportadora de la indústria catalana, però sí que en canvi, a causa de l'eliminació o modificació de l'actual elevada protecció, és molt probable un substancial increment de les importacions (sobretot de la CEE) que pugui posar en dificultats les empreses catalanes del sector. Cal tenir en compte, però, com s'articuli el procés de reestructuració de la línia blanca, actualment en gestació, i que pot configurar el futur del sector en uns nivells de competitivitat internacional.

c) Maquinària d'oficina

Tenint en compte que aproximadament el 90% del capital social de les empreses catalanes és de procedència estrangera, no sembla que l'adhesió pugui representar una modificació substancial de la situació actual, llevat que es produeixi una reestructuració de les polítiques comercials internacionals de les empreses que dominen el sector. En tot cas, cal esmentar la situació que travessa actualment l'empresa, radicada a Catalunya, més important en el camp de les exportacions de màquines d'escriure, car la política de localització productiva que es decideixi, determinarà en gran mesura el manteniment de les exportacions actuals. De tota manera, en funció del desarmament aranzelari, si més no, es produirà un abaratiment relatiu d'aquests productes.

d) Maquinària i aparells mèdico-quirúrgics

L'adhesió, en un sector bàsicament importador i

amb una protecció mitjana elevada, afectarà lògicament en un sentit positiu els compradors actuals, en abaratir-se considerablement els seus costos reals. A més, la producció interior és molt poc significativa.

e) Imatge i so

Si es té en compte l'elevat grau de protecció de què gaudeixen la gran majoria d'aquests productes i la progressió de llurs importacions ja en l'actualitat, cal suposar que l'adhesió en provocarà un increment substancial, encara que les provinents de fora de la CEE (bàsicament EUA i Japó) s'enfrontaran amb un TEC relativament elevada (aproximadament un 8%). De tota manera, el grau de penetració del capital estranger en aquest sector, pot determinar les futures orientacions del comerç català d'aquests productes, tant per a les entrades com per a les sortides.

f) Instruments de mesura, verificació i control.

Fins ara, donada la manca de producció en l'interior, tan sols han estat significatives les importacions. En conseqüència, tenint en compte el nivell de protecció existent, prou elevat, és previsible llur augment, a costos més baixos, amb el consegüent benefici per als nostres compradors.

m. Material de transport

El sector ha experimentat, en línies generals, una evolució molt positiva en els darrers anys des del punt de vista comercial, amb grans increments de les exportacions (actualment desaccelerades) i una relativa constància de les importacions (encara que recentment s'ha produït un increment significatiu en automòbils i motos). Això fa que la balança comercial del sector presenti grans superàvits. Aquest comportament té el seu origen en el fet que els volums exportats per part de les grans empreses del sector establertes a Catalunya depenen, en alguns casos, de repartiments del mercat internacional a nivell d'empreses multinacionals, de la debilitat de la pròpia demanda interna (molt afectada per la crisi, els preus del combustible, i l'elevada fiscalitat) de les polítiques de preus d'exportació, etc. D'altra banda, els alts nivells de protecció (aranzelària i extraaranzelària) expliquen l'estancament relatiu de les importacions.

L'impacte de l'adhesió, en principi realment negatiu en augmentar significativament la competència internacional, pot venir configurat, però, per diferents elements. Així dependrà, òbviament, de la capacitat d'adaptació a les noves condicions, però fonamentalment dels futurs acords a nivell internacional pel que fa a la participació de les multinacionals europees, nord-americanes o japoneses en el capital de les empreses del sector aquí radicades, i de les condicions

que aquelles exigeixen, sobretot des del punt de vista de l'ocupació, que pot convertir-se en un greu problema per a Catalunya.

En qualsevol cas, és previsible un fort increment de les importacions, sobretot en els automòbils i llurs accessoris, les motocicletes (bàsicament de cilindra mitjana i alta), bicicletes, tractors, etc., amb el consegüent impacte negatiu per a la nostra producció.

De tota manera, cal tenir present la possible integració en una sèrie de mesures proteccionistes (com la contingentació per als automòbils japonesos) adoptades o per adoptar per part de la CEE i que afectarien Espanya en el moment de l'adhesió.

n. Altres manufactures: esports i joguines

Cal remarcar l'elevadíssima protecció actual, la desaparició o disminució de la qual, afegida al creixent grau de sofisticació tècnica d'aquests productes i la notable variabilitat de la demanda, pot fer preveure dificultats per a les empreses catalanes del sector sense participació de capital estranger, malgrat l'apreciable esforç exportador efectuat fins ara.

5. El canvi de marc exterior(III): les llibertats de circulació de treballadors, d'establiment i prestació de serveis i de moviments de capitals

a. El principi de la llibertat de circulació dels treballadors

El Tractat de Roma estableix, en els articles 48 a 51 els principis generals que, sense perjudici de posteriors desenvolupaments per via de directives o reglaments, regeixen en matèria de lliure circulació de treballadors. En concret, l'article 48 defineix el que suposa la lliure circulació, la qual comporta el dret, sota reserva de limitacions justificades per raons d'ordre públic, seguretat i salut pública, de desplaçar-se lliurement pel territori dels Estats membres i de restar en un d'ells per exercir-hi una ocupació, de conformitat amb les disposicions reguladores de l'ocupació dels treballadors nacionals. Això implica l'abolició de tota discriminació per raons de nacionalitat entre els treballadors dels Estats membres en matèria d'ocupació, remuneració i altres condicions de treball. L'article 49, d'altra banda, preveu l'establiment de mecanismes per assegurar la transparència, tot disminuint els costos d'informació i d'ajust, dins del mercat de treball.

El dret de residència queda immediatament reconegut pel lliurament al treballador migrant d'un document acreditatiu, atorgat automàticament i sempre que s'acrediti la possessió d'un lloc de treball. Aquest dret es fa extensiu a les persones a càrrec del treballador, i no caduca, llevat que el treballador migrant romanguí dotze mesos consecutius en atur.

El dret de desplaçament comporta la possibilitat d'estada en un altre Estat membre per un període de tres mesos, per buscar un lloc de treball, i queda reconegut per la simple presentació del document d'identitat.

Cal, però, tenir en compte la capacitat legislativa dels Estats quant a les reserves esmentades en l'apartat anterior. De tota manera, la jurisprudència del Tribunal de Justícia és restrictiva en relació a l'abast d'aquesta capacitat.

Quant a l'accés al lloc de treball, és inaplicable qualsevol norma o conveni col·lectiu vigent als Estats membres que, o bé subordini l'accés al treball dels procedents d'altres Estats membres a condicions no previstes per als treballadors nacionals, o bé tingui com a finalitat, exclusiva o principal, separar els originaris dels altres Estats membres del lloc de treball ofert.

També es garanteix la no discriminació pel que fa a les condicions d'exercici del lloc de treball, i, concretament, pel que fa a la remuneració, acomodament, reintegració professional, reocupació en cas d'atur, normes fiscals o socials, drets sindicals, allotjament, seguretat social, etc.

Amb referència als mecanismes de compensació d'oferta i demanda de treball en el si de la Comunitat, s'ha configurat un sistema d'informació mútua, conegut com SEDOC (Sistema Europeu de Difusió d'Ofertes i Demandes de Treball registrades per a compensació internacional). Quant als mecanismes per fer efectiva la compensació, hi ha un procediment basat en contactes entre els Estats membres per garantir-ho de manera prou eficaç i sovint a través de les Administracions locals i regionals. Per a Catalunya, que a més és regió fronterera, pot ésser positiu.

De tota manera, malgrat el principi de preferència de contractació de la mà d'obra comunitària, hi ha excepcions basades en acords amb Estats no comunitaris o que mantenen lligams institucionals en el moment de l'entrada en vigor de la normativa (1968) amb algun dels diferents Estats membres. Cal destacar el cas dels treballadors del Marroc o d'Algèria respecte al mercat francès. També resulta significatiu l'acord amb Turquia que pretén establir la lliure circulació de treballadors amb la CEE abans de 1986.

En qualsevol cas, aquestes excepcions han possibilitat un accés important de mà d'obra de procedència no comunitària als llocs de treball dels països de la CEE. Així, mentre l'any 1979 la mà d'obra comunitària ocupada en altres Estats membres pujava a més d'un milió sis-cents mil persones, la mà d'obra ocupada a la CEE i d'origen no comunitari representava més de quatre milions de treballadors (621.000 turcs, 476.000 portuguesos, 429.000 iugoslaus, 366.000 algerians, 349.000 espanyols, 242.000 marroquins, 166.000 grecs, etc.)

Això demostra que la preferència comunitària no ha tingut el grau d'efectivitat que calia esperar davant

les oportunitats concedides a la mà d'obra procedent d'Estats no membres. Tanmateix, però, la situació canvià lleugerament a partir de l'any 1973, arran de la crisi econòmica que suposà una implantació de polítiques restrictives a la immigració i una forta discriminació de la demanda de treball. En aquest context, la preferència comunitària torna a prendre relleu, tot i que no substitueix, de cap manera, la contractació de mà d'obra de fora de la CEE.

Des d'un punt de vista formal, l'establiment del principi de lliure circulació dels treballadors, obrirà la possibilitat del mercat de treball de la CEE a tot treballador català que justifiqui la possessió d'un lloc de treball en l'àmbit comunitari. Al mateix temps, el mercat de treball a Catalunya quedarà obert a tot treballador originari dels Estats membres o dels Estats tercers amb els quals la Comunitat tingui signats acords en aquest sentit (Turquia), i quedarà la qüestió de l'entrada de treballadors d'altres Estats a la possible concertació de polítiques migratòries entre aquests i la CEE. La Comissió, però, s'orienta vers un reforçament de la prioritat comunitària.

Les repercussions reals sobre el mercat de treball a Catalunya vindran determinades en funció de l'evolució de la demanda de treball interna, a nivell català, espanyol i comunitari. Donada la situació en el mercat de treball de la CEE no s'albira que aquest pugui ésser una vàlvula de descongestió del saturat mercat de treball a Catalunya. A més, la tradició emigratòria a Catalunya és, dins el present segle, pràcticament nul·la, tot i que, ara per ara, el fort atur existent i el caràcter migrant de gran part de la mà d'obra, relativament recent, podria suposar un canvi d'aquesta tendència.

Quant al fet que el mercat de treball a Catalunya actuï com a receptor de mà d'obra si s'assoleix un mínim grau de recuperació econòmica, d'acord amb la seva tendència històrica, existeix la possibilitat d'una aflluència de mà d'obra dels països comunitaris amb menor renda (Grècia, al seu dia Portugal), o bé de països amb els quals la CEE tingui acords en aquest sentit (Turquia). Però, en la realitat tan sols sembla més factible en el cas de Portugal, per raons de proximitat geogràfica i lingüística. Un altre cas, es el dels tècnics i executius contractats per empreses comunitàries amb activitats a Catalunya o Espanya, encara que aquest fet dependrà de la política de personal de les esmentades empreses, avui ja força presents a Catalunya, i del grau de preparació dels nostres tècnics i professionals.

b. La llibertat d'establiment i prestació de serveis

La llibertat d'establiment i de lliure prestació de serveis per a no assalariats, consisteix en l'accés, sense discriminacions derivades de la residència o la nacionalitat, a les activitats no assalariades per part

dels residents en un país en el territori d'un altre Estat membre. Aquest accés pot fer-se a partir de la configuració legal de qualsevol tipus d'empresa o societat i, evidentment, d'agències, de filials o de sucursals, o bé a partir del lliure exercici d'una activitat professional. La llibertat d'establiment és, bàsicament, no discriminació, però no implica necessàriament la uniformitat de les diferents legislacions estatals sobre la llibertat d'empresa, procés que ha anat més lligat a l'harmonització en el camp de la llibertat de circulació dels capitals i dels sistemes financers. De tota manera, si que la llibertat d'establiment suposa la coordinació de les condicions d'accés i exercici de les activitats no salarials, i, al mateix temps, assegura el reconeixement mutu de diplomes i certificats de formació professional. Sense això, quedaria completament desvirtuada.

La llibertat d'establiment i de prestació de serveis queda concretada per la Comissió, de la següent manera:

- a) Supressió de les restriccions al desplaçament i a l'estada en qualsevol part del territori de la Comunitat pel que fa a l'establiment d'activitats no salarials i a la prestació de serveis.
- b) Reconeixement del dret de romandre en el territori de qualsevol Estat membre després d'haver-hi exercit una activitat no salarial.
- c) Coordinació de les mesures pel que fa a les excepcions autoritzades (activitats on participi l'autoritat pública en el seu exercici, raons de seguretat nacional, salut i ordre públics, o per decisió concreta del Consell) tot evitant discriminacions i falsificacions per la via d'ajuts i subvencions estatals, o dificultant l'accés al crèdit local.
- d) Supressió de les restriccions, des del punt de vista del control de canvis, als pagaments per prestació de serveis.
- e) Establiment de les condicions i terminis d'aplicació per a cada grup d'activitat no salarial, tot coordinant i harmonitzant les legislacions estatals pel que fa a l'accés a determinades professions, supressió de discriminacions i delimitació d'excepcions.

Els principals avenços en aquesta perspectiva han estat els relatius a la sanitat i a la salut pública (metges, infermers, llevadores, veterinaris, dentistes i farmacèutics); indústries extractives; aigua, gas i electricitat; comerç a l'engròs i al detall; intermediació comercial; assegurances i reassegurances; hosteleria; indústria agroalimentària; afers immobiliaris; cinema; agricultura; advocats; transportistes; esport professional. També s'estan endegant en allò que es re-

fereix als arquitectes i enginyers, a la premsa i a les activitats financeres, econòmiques i comptables.

Les decisions es prenen per majoria qualificada del Consell, a proposta de la Comissió, llevat de certs casos en els quals cal la unanimitat (quan, almenys en un Estat, impliquen disposicions legislatives, quan afecten la distribució del crèdit i la professió bancària, i quan es tracta de professions lligades a la Sanitat i a la Salut Pública).

Cal tenir en compte, però, que els efectes reals de la llibertat d'establiment i de prestació de serveis han estat relativament minsos. Els condicionaments no legals, com la llengua, la tradició, els costums o la pròpia inèrcia, han suposat uns entrebancs molt més forts que no pas els de tipus legal. D'altra banda, la llibertat d'establiment de les societats va molt lligada a la de la circulació dels capitals i a l'harmonització dels diferents sistemes financers, que seran objecte de comentari posteriorment. A més, la legislació comunitària deixa prou garanties i salvaguardes per poder assumir aquestes noves condicions, sense que provoquin greus alteracions pel que fa a l'actual situació dels professionals o de les mateixes empreses.

En aquest sentit, els efectes sobre Catalunya ho seran, en línies generals, massa intensos, encara que es pot obrir un augment de la competència en algunes professions; però, també s'obriran possibilitats d'accedir als mercats europeus per part dels nostres professionals. Quant a les empreses, pot dir-se el mateix, encara que com ja s'ha repetit, cal esbrinar la situació pel que fa a la llibertat de circulació de capitals, harmonització financera i la desaparició de les restriccions en els canvis. Malgrat tot, en alguns sectors en què la llibertat d'establiment o la prestació de serveis ha estat regulada fins ara en l'interior, com el d'assegurances i el de finances, els efectes poden arribar a tenir alguna importància.

c. La Unió Econòmica: Unió Monetària i Sistema Monetari Europeu

La unificació monetària és una condició necessària, encara que no suficient, per poder assolir realment un mercat comú. D'entrada, una unió duanera és inviable a llarg termini en un context de constant variació dels tipus de canvi entre les diferents monedes, que provoquen divergències competitives entre les mercaderies d'un o altre país al marge de llurs costos reals comparatius. Igualment, l'existència d'una moneda comuna (o d'un conjunt de monedes lligades íntimament entre si) és bàsica per poder garantir una veritable lliure circulació de capitals derivada de mecanismes competitius i de mercat, i no en distorsió pels elements purament especulatius derivats dels guanys en els canvis.

Els elements que defineixen una Unió Monetària,

que comporti l'estabilitat entre les diferents monedes comunitàries, són bàsicament dos:

- a) La convertibilitat il·limitada, la qual cosa implica la necessitat d'un veritable mercat comú dels capitals.
- b) La convertibilitat a uns tipus de canvi fixos, amb la perspectiva d'eliminar, fins i tot, els actuals marges de fluctuació.

Òbviament, això suposa (ja que no s'ha assolit un grau suficient de convergència pel que fa a les diferents economies comunitàries, ni tan sols per a les polítiques monetàries) l'articulació de mecanismes eficients de solidaritat que permetin la continuïtat de les convertibilitats il·limitades a canvi fix, tot ajudant els països que es trobin en dificultats en llurs balances de pagaments, i que, naturalment, no poden intervenir amb una política comercial pròpia.

Cal dir que la Unió Monetària europea representa l'esforç més seriós que la CEE ha fet, a partir de la crisi del 73, per avançar significativament en el seu procés, salvant, en la mesura possible, les dificultats tant polítiques com econòmiques, entre les quals la pròpia crisi del Sistema Monetari Internacional. A més, el camí cap a la Unió Monetària ha estat ple de dificultats i de canvis del marc exterior prou coneguts. El primers passos s'encetaren l'any 1964, però no és fins a la cimera de La Haia el desembre de 1969 que es decideix impulsar de debò l'avenç cap a la Unió Econòmica i Monetària. L'octubre de 1970, un comitè presidit per P. Werner, primer ministre de Luxemburg, presentà un Informe al Consell i a la Comissió, relatiu a la realització per etapes de la Unió Econòmica i Monetària a la Comunitat.

L'Informe Werner es planteja la possibilitat, en un termini de deu anys, d'arribar a la consecució de l'esmentada Unió, que comprengués una moneda única (creada i gestionada centralitzadament), una centralització de les decisions bàsiques de la política econòmica i, fins i tot, una única balança de pagaments, un únic nivell de reserves exteriors i una posició única en el si del Sistema Monetari Internacional.

Òbviament, aquestes pretensions no han estat possibles, ja sigui per l'excessiu optimisme quant a l'acceptació efectiva dels Estats d'aquests principis, o pels propis esdeveniments monetaris internacionals. De tota manera, sí que s'han fet avenços significatius en la línia de la Unió Monetària, sense anar massa més enllà en les qüestions d'harmonització política.

Després d'una sèrie de precedents, els més importants dels quals foren la creació de la "serp monetària europea" i la creació del Fons Europeu de Cooperació Monetària (FECOM), la magnitud de la crisi econòmica, l'evolució de la situació monetària internacional i l'impàs del procés d'integració, portà, a finals de 1977, l'aleshores President de la Comissió,

Roy Jenkins, a relançar la idea de la unificació monetària. La proposta s'acceptà i a la cimera de Bremen es decideix la institució per a primers de l'any 1979 d'un sistema Monetari Europeu (SME). Finalment, i després d'una sèrie de problemes, com els derivats dels Muntants Compensatoris Monetaris agrícoles, el 13 de març de 1979 queda definitivament constituït.

En l'actualitat, el SME que es troba en la primera etapa de consolidació (el pas a la segona, previst per a mitjan 1981, s'ha ajornat "sine die") és basat en l'UCE (Unité de Compte Européenne). L'UCE és una unitat monetària composta per quantitats específiques de cadascuna de les monedes dels Estats membres, ponderades d'acord amb el pes econòmic de cada país dins de la Comunitat. Així s'obté un tipus "pivot" de cada moneda, que expressa la quantitat d'aquesta que correspon al valor oficial de l'UCE. Amb aquest sistema, l'UCE constitueix un indicador força estable que permet fer el paper de numerari, de mitjà de liquidació o pagament intracomunitari, repartir els riscos dels canvis a l'hora de fer operacions d'intervenció en els mercats comunitaris i crediticis, i servir de base per a "l'indicador de divergència", el qual permet reconèixer la moneda causant de la necessitat d'intervenció, tot possibilitant que sigui el país responsable el que es carregui l'obligació d'equiparar els canvis.

Cal dir que es mantenen un certs marges de fluctuació de les diferents monedes entre si ($\pm 2,25\%$, excepte per a Itàlia, que és del $\pm 6\%$) i entre cadascuna d'elles i el tipus "pivot" expressat en UCEs. Un cop sobrepassats els marges de divergència hi ha l'obligació d'intervenir per restablir la situació canviària, de manera que els tipus de canvi es mantinguin relativament estables entre si (condició indispensable de la Unió Monetària).

Les intervencions poden ésser directes sobre el mercat de canvis, de política monetària interna o per altres mesures. Si això no resulta suficient, després d'exhaurir els mecanismes de crèdits i ajuts existents, pot acudir-se a la modificació dels tipus "pivot", en funció de la revaluació o devaluació de les monedes afectades.

Per evitar això, el SME ha establert uns mecanismes de crèdit per facilitar els pagaments derivats de les intervencions en els mercats de canvis i per finançar els dèficits de les balances de pagaments en la mesura possible. Aquests crèdits i ajuts poden ésser de quatre tipus:

- a) Els crèdits a molt curt termini.
- b) Els suports monetaris a curt termini.
- c) L'ajut financer a mig termini.
- d) Els préstecs complementaris.

En aquests moments, el SME no és, ni molt menys, una institució consolidada. L'ofensiva actual del dòlar (o en altres temps la seva debilitat) constitueix un greu problema per a l'estabilitat del Sistema. Tampoc no s'ha oblidat que els efectes derivats de la fixació de tipus de canvis "verds" o "agrícol" diferents de la cotització real de la moneda en els mercats de divises, comporten seriosos desequilibris que els "Muntants Compensatoris Monetaris" no han solucionat massa satisfactòriament, i que, fins i tot, han contribuït a agreujar. Finalment, l'augment en els diferencials de les taxes d'inflació dels respectius Estats membres poden també constituir una important font de problemes en el futur.

La integració de la pesseta en el SME no és un requisit indispensable exigint per la necessària acceptació del cabal (acquis) comunitari. El Regne Unit no hi ha entrat, Itàlia té uns marges de fluctuació superiors, i la inestabilitat actual és prou gran perquè s'hagi d'avaluar acuradament la conveniència i el moment de la seva integració. En qualsevol cas, l'entrada de la moneda espanyola dins el SME tindrà unes conseqüències difícils de determinar, ara per ara. Òbviament, suposaria una reducció de les seves fluctuacions i, per tant, una reducció dels riscos de canvi i l'especulació, així com una necessitat menor de reserves. Però, sobretot, implicaria una pèrdua molt important d'autonomia per a les autoritats monetàries espanyoles, tant des de la perspectiva de la balança de pagaments com del control de les disponibilitats líquides.

Els empresaris catalans, en cas d'integració de la pesseta, s'hauran d'adaptar a una nova situació definida per la impossibilitat (fora de casos extrems) de modificar la paritat internacional d'aquesta amb els efectes consegüents sobre les seves exportacions i importacions. Cal sospesar, doncs, l'oportunitat de realitzar la integració de la nostra moneda en el moment de l'adhesió, tot procurant que no es presentin desequilibris de manera més o menys immediata, que obliguessin a recórrer als mecanismes de canvi, intervenció i finançament que abans s'han esmentat. En qualsevol cas, seria convenient analitzar l'evolució del SME d'aquí fins al moment de l'adhesió. L'endeament o no de la segona etapa del Sistema (tot aprofundint l'actual i substituint el FECOM per un autèntic Fons Europeu de Reserva) pot ésser un bon indicador pel que fa a la conveniència de la integració de la pesseta.

d. La Unió Econòmica: la llibertat de circulació dels capitals

L'article 67 del Tractat de Roma preveu la supressió progressiva, durant el període de transició i en la mesura necessària al bon funcionament del mercat comú, de les restriccions als moviments de capitals i de les discriminacions basades sobre la nacionalitat o

la residència. La resolució, de 22 de març de 1971, fixa com a objectiu a aconseguir, l'any 1980, la lliure i plena circulació dels capitals. Òbviament, això no ha estat així, però s'han fet avenços importants, encara que per la possibilitat de recórrer a un determinat nombre d'excepcions, el grau de liberalització efectiva del moviment de capitals en el si de la Comunitat variï significativament d'un país a l'altre (França o Itàlia, per exemple, han utilitzat sovint aquestes possibilitats).

Aquests excepcions (a les quals evidentment es podrà acollir Espanya) són les següents:

- a) Previsió de la possibilitat d'evasió de capitals cap a països extracomunitaris.
- b) Possibilitat de provocar greus distorsions en els mercats financers.
- c) Poden adoptar-se mesures de salvaguarda davant significatives distorsions de la competència, arran de moviments en el tipus de canvi.
- d) En el cas dels emprèstits públics, destinats a finançar activitats del sector públic, no podran ésser emesos o col·locats en d'altres Estats membres, sense llur consentiment.

Al marge d'això, la situació actual és la següent:

a) Operacions liberalitzades amb garantia d'autorització de canvi (Llista A)

- Inversions directes (llevat de les purament financeres)
- Inversions immobiliàries
- Transferències de caràcter personal (donacions, herències, etc.)
- Transferències de fons bloquejats i d'altres tipus de transaccions, com impostos de successions, drets d'autor, remeses d'emigrants, etc.

b) Operacions liberalitzades (Llista B)

- Inversions de cartera
- Crèdits, avals i garanties, lligats a intercanvis comercials o de serveis, a curt i mitjà termini.

c) Operacions liberalitzades però que permeten restablir restriccions preexistents si la llibertat suposa un obstacle greu per a l'assoliment d'objectius

tius de política econòmica (possibilitat força utilitzada per França i Itàlia i, posteriorment, per Irlanda, el Regne Unit o Dinamarca) (Llista C)

- Emissió i col·locació de títols d'empreses d'un Estat membre en d'altres mercats financers comunitaris.

- Crèdits, avals i garanties lligats a intercanvis comercials o de serveis; a llarg termini, si hi participa algun resident, o a mitjà o llarg termini si no hi participa. També, els no lligats a intercanvis comercials o de serveis.

- Certes operacions en títols no negociats a borsa o en obligacions estrangeres emeses en l'exterior de la CEE.

d) Operacions no liberalitzades (Llista D): en general, els moviments de capital a curt termini, i específicament:

- Operacions a curt termini en Bons del Tresor.

- Obertura i abonaments de dipòsits a l'estranger

- Crèdits, préstecs, avals i garanties a curt termini (amb les excepcions vistes).

- Préstecs de caràcter personal.

- Importació i exportació de títols públics, títols no negociats a borsa, qualsevol tipus de mitjà de pagament, or.

Quant als controls dels canvis, la CEE continua mantenint restriccions per als moviments de capital extracomunitari, i control sobre els derivats de transaccions intracomunitàries, compatibles, però, amb l'eliminació de les restriccions. Aquest control es manifesta en una sèrie d'obligacions per part dels transactors (realització per mitjà de banques autoritzades i a tipus de canvi vigents segons el Mercat Oficial de Divises, ingressos en comptes convertibles oberts en la Banca competent, utilització d'impresos i formalitats oficials) que no poden suposar mai restriccions indirectes. De moment, no hi ha coordinació efectiva quant a les transaccions extracomunitàries.

Sens dubte, les llibertats de moviments de capitals i d'establiment enfortiran la presència de les empreses europees dels Estats membres de la CEE a Catalunya, obrint també la possibilitat de presència de les empreses catalanes a tot el territori comunitari. L'adhesió suposarà modificacions molt importants de l'actual legislació espanyola, en un sentit molt més liberal. Cal dir que ja s'han efectuat modificacions en aquest sentit, sobretot pel que fa a la reglamentació

canviària; és previsible que s'avanci encara més abans no es produeixi l'adhesió. En qualsevol cas, ja hem vist que en cas de problemes greus es pot recórrer a excepcions.

Les negociacions en aquest punt semblen però, prou avançades. Així sembla, que per a les entrades de capitals no hi haurà períodes de transició per acceptar la legislació comunitària. En canvi, sí que es demanen per a les sortides de capitals des d'Espanya a la CEE (per inversions directes, immobiliàries, etc.), per a les quals, a més hi ha precedents en la primera ampliació i, sobretot, en el cas de Grècia.

e. La Unió Econòmica: harmonització dels sistemes financers i crediticis

Tots els intents d'arribar a un sistema financer més o menys integrat en el marc de la CEE han resultat poc reeixits davant la diversitat d'hàbits, institucions, estructures financeres, i, fins i tot, d'actituds per part de cadascuna de les autoritats monetàries. De tota manera, aquests intents han tingut una expressió a diferents nivells, ja siguin les institucions bancàries o els mercats de valors, tant pel que fa al mercat d'emissió i col·locació, com pel de negociació de títols (Borses).

Pel que fa al sistema bancari, les propostes d'autèntica harmonització de les legislacions fracassaren en el moment de plantejar-se la primera ampliació, en enfrontar-se a l'oposició decidida dels negociadors anglesos portadors d'una tradició financera molt menys intervencionista que la continental. Després, l'esclat de la crisi hi afegí dificultats insuperables.

Amb tot, una Directriu de juny de 1973 suprimí les restriccions a la llibertat d'establiment bancari basades en raons de nacionalitat i a la lliure prestació de serveis bancaris i financers, sempre que no estiguessin vinculats a moviments internacionals de capital no liberalitzats. Perquè això suposés un avenç cap a la integració efectiva, una directriu de desembre de 1977 aportà alguns passos cap a l'harmonització de legislacions en matèria d'autorització d'establiments de crèdit, obertura de sucursals, tractament de sucursals i filials de bancs originaris d'Estats tercers i sistemes de supervisió bancària. Cal dir, però, que no constitueix un avenç massa efectiu, encara que caldrà adaptar-s'hi quan es produeixi l'adhesió, sense perjudici dels terminis d'adaptació que s'acordin.

Les diferències amb la legislació espanyola actual es concreten en:

- a) Creació de nous Bancs: modificació de les normes que concerneixen l'entrada de la banca estrangera en el mercat espanyol en un sentit molt menys restrictiu i sense discriminacions, almenys la procedent dels Estats comunitaris.

b) Obertura de sucursals: necessitat de modificacions similars.

c) Activitats de la banca: hi ha grans diferències en el si de la Comunitat quant a l'autorització als establiments bancaris per participar en d'altres societats, financeres o no. Com és conegut, la legislació espanyola ho permet clarament, i no sembla que la integració comporti canvis significatius en aquest sentit.

d) Coeficients i exigències de reserva: la Directriu es limita a enunciar l'establiment de coeficients d'observació, mentre s'intenta anar a una eventual coordinació dels coeficients bancaris, molt lluny, però, d'ésser aconseguida. En aquest sentit, l'articulació de l'actual política monetària espanyola no es veurà afectada (sense perjudici de la integració de la pesseta en el SME).

e) Coeficients d'inversió obligatòria: caldrà que els tipus i les condicions s'apropin als de mercat, en la mateixa línia, doncs, que les reformes actuals que s'estan endegant. Les subvencions sectorials hauran d'anar assignades per via pressupostària, per evitar distorsions greus en la concurrència comunitària.

f) Quant als instruments de control de solvència i liquiditat de les institucions bancàries, no hi ha cap tipus d'homogeneïtat. Per consegüent, tampoc no cal esperar modificacions obligades per l'adhesió.

g) Tampoc no cal esperar modificacions en el tema de les insolvències i el Fons de Garantia de Dipòsits, instrument utilitzat també en alguns països europeus.

D'acord amb això, l'evolució previsible del sector arran de la integració pot venir caracteritzat per una major penetració de la banca estrangera, un impuls a la concentració bancària i una internacionalització dels mercats financers. De tota manera, l'impacte vindrà molt modulats pels períodes d'adaptació que finalment es fixin (la banca espanyola demana un mínim de set anys) i que permetin als establiments espanyols i catalans de fer front, amb majors possibilitats, al previsible augment de la competència. En el cas de Catalunya, això pot ésser més necessari, donat el major pes d'institucions més reglamentades i amb menor diversificació operacional, com són les Caixes d'Estalvis.

De tota manera, cal dir que l'actual procés de reforma del sistema financer segueix les pautes necessàries per afavorir el procés d'integració, en un esforç de liberalització i de foment de la competència entre tots els tipus d'institucions.

Quant al mercat de valors, existeix una sèrie de

normes comunes relatives a l'augment de la transparència i del grau d'informació en el si del mercat. Així, pel que fa a les emissions i col·locacions de títols, s'han realitzat avenços significatius, tot i que cal dir que segueixen un procés justificat pel propi funcionament dels "euromercats", extraordinàriament integrats, que possibilita, doncs, l'harmonització.

De la mateixa manera, la integració econòmica europea, prou activa al marge del propi procés comunitari, ha tingut efectes unificadors sobre les Borses de valors dels Estats membres, i, amb l'única excepció d'Alemanya, s'ha produït una progressiva centralització en un sol centre de contractació. Al mateix temps, hom constata una obertura de les Borses europees als títols i valors estrangers. Donat l'escassísim volum negociat en els mercats espanyols, cal esperar també un procés similar de centralització, així com una major dependència dels grans mercats internacionals. La manera de configurar aquests dos processos dependrà, en gran mesura, de les decisions que les autoritats econòmiques prenguin pel que fa a la reforma i adaptació del mercat de valors i, sobretot, a la possibilitat i conveniència d'integrar els diferents mercats espanyols, tot mantenint els centres de contractació diferenciats.

6. La Política Agrària de la Comunitat i el sector agrari català davant l'adhesió

a. L'Agricultura catalana

El sector agrari català generava l'any 1977 el 3,61% del Producte Interior Brut (PIB) de l'economia catalana i representava el 8,5 del PIB agrari espanyol (el PIB català representava un 20%, aproximadament, del total espanyol).

La producció final agrària catalana es descomponia l'any 1977 així: producció agrícola, 38,6%; producció ramadera, 58,7%; producció forestal, 1,2%; d'altres, 1,4%. De manera que, respecte a la producció final agrària espanyola, el pes específic de cada tipus de producció era el següent: producció agrícola, 6,7%; producció ramadera, 13,9%; producció forestal, 3,5%.

Cal constatar, doncs, el poc pes relatiu de l'agricultura en el conjunt de l'economia catalana, que és una economia molt industrialitzada, i, dins del sector agrari català, la preponderància del subsector ramader (mentre que a Espanya succeeix el contrari).

Quant a les característiques de la nostra demanda alimentària, cal tenir en compte el pes creixent de les poblacions urbanes, l'alt nivell relatiu de la renda per habitant i el seu augment fins a 1973, i l'estructura industrial i transformadora de Catalunya. Això ha provocat un fort increment de la despesa alimentària, superior al creixement de la població i similar a l'augment de la renda per habitant. L'aportació a aquest

creixement de la despesa, cal cercar-la essencialment en les begudes, les carns i els productes càrnics (sobretot de la vedella), els cereals i les pastes, la llet, formatge i ous, i la fruita.

Aquest fort creixement de la demanda alimentària, junt a la relativa inelasticitat de l'oferta interior, explica el volum i la composició de la dependència exterior, tant en relació amb l'estranger com amb la resta d'Espanya, apreciant-se darrerament, una accentuació de la primera, i una certa disminució de la segona. Pel que fa a la composició, el sector agrari català té una funció comercial de caràcter modern i evolucionat amb la resta d'Espanya, i de tipus primari i dependent de l'estranger. Això palesa dos fets:

a) L'existència d'un sector exportador agrari diferenciats de la resta de l'agricultura catalana.

b) La coexistència d'un sector agrari català altament especialitzat respecte a l'agricultura espanyola, amb un dèficit especialitzat, dependent de l'exterior i dedicat essencialment al mercat interior (Barcelona).

Així, els fluxos de sortida amb la resta d'Espanya són bàsicament de productes transformats, mentre els d'entrada són no transformats. En canvi, les relacions amb l'estranger tenen unes característiques inverses.

Les regions espanyoles més importants, des del punt de vista dels subministraments a Catalunya, són l'Aragó i el País Valencià (sobretot, animals vius i fruites respectivament). Catalunya, en contrapartida, ven a la resta d'Espanya, carn i els seus preparats, preparats alimentaris diversos, fruites i llegums etc.; sobretot, al País Valencià, l'Aragó, Madrid, les Illes i Andalusia (en aquest ordre).

Quant a l'estranger, s'importen especialment cereals, alimentació per al bestiar, preparats diversos, fruites i llegums en conserva o preparats, productes làctics i ous, etc. En canvi, s'exporta principalment fruita de closca, conserves de fruites, conserves i preparats de llegums, fruites i llegums fresques i begudes.

La CEE absorbeix més de la meitat de les exportacions catalanes, tot i que s'observa una pèrdua de la importància d'aquest mercat. Ara bé, atès el petit pes del comerç exterior respecte la nostra producció, no és probable que es notin efectes directes importants derivats de la integració. Cal tenir en compte, que l'Agricultura catalana es concentra en el mercat interior (Barcelona i el seu cinturó, bàsicament), atès el poc pes relatiu d'aquella i la importància d'aquest des del punt de vista de la demanda alimentària.

A Catalunya no por parlar-se de l'Agricultura com un tot homogeni, sinó com un conjunt d'agricultures o sistemes agrícoles diferenciats. Això és provocat per la diversitat geogràfica i climàtica de les comarques

catalanes, que determinen l'existència de tres sistemes bàsics de conreu:

a) El mediterrani

b) El cerealístic

c) El farratger-ramader

El sistema mediterrani suposa el 40% de les terres conreades, el 43% de la producció activa agrària, i una tercera part de la producció final. És caracteritzada per un clima mediterrani típic, encara que cal distingir entre el subsistema de conreus llenyosos i el de conreus hortícoles. Es concentra en gran part en el litoral català, des del Maresme fins al delta de l'Ebre, i les comarques interiors del sud del país.

El sistema cerealista representa una tercera part de la terra conreada i de la producció, i tan sols una quarta part de la població activa. El clima és mediterrani però amb característiques de tipus continental. Aquest sistema és característic de la regió central de Catalunya, especialment de l'anomenada Depressió Central. Cal distingir també entre el subsistema amb predomini de cereals (sense rec) i el subsistema cerealista però amb conreus llenyosos i superfícies amb herba (amb rec).

Finalment, el sistema farratger-ramader suposa un 28% de les terres conreades i una tercera part de la població activa i de la producció final agrària. Es troba a la meitat nord de Catalunya, amb clima humit i superfícies sempre amb herba, amb la consegüent presència de la ramaderia lligada a la terra. Cal distingir, tanmateix, entre el subsistema de ramaderia extensiva i el de ramaderia intensiva on, a més, hi ha conreus de cereals i farratges, però molt irregularment repartits.

En general, les explotacions són petites, llevat del subsistema cerealístic, en què són de dimensió mitjana.

b. L'Agricultura de la CEE

La CEE aplega un dels conjunts agraris més importants del món després dels Estats Units i la Unió Soviètica. Sota una petita participació (com la catalana) dins l'economia global de la CEE (5% del valor afegit brut, 7,7 de l'ocupació) s'amaga una important realitat agrària, sobretot pel vi, l'oli d'oliva, el formatge, la mantega, la llet de vaca, la carn de porcí, els ous, la fruita, la carn d'aviram, la carn de boví, i les patates (entre el 46% i el 13% de la producció mundial). En els darrers anys, però, ha disminuït l'ocupació agrària, la superfície utilitzada i la productivitat del treball i de la terra, en definitiva, el pes del sector agrari (sobretot, a Itàlia, França i Irlanda).

Com és natural, l'especialització productiva agrària

ria dels diferents Estats varia extraordinàriament, com també la dimensió de les explotacions. Cal dir, però, que al mateix temps, hi ha una multiplicitat de tendències regionals la majoria d'explotacions són de tipus familiar (93% d'explotacions amb el 70% de la superfície); hi ha però una clara tendència a la concentració.

Una dada important a tenir en compte és la joventut de la població agrària a la CEE amb relació a l'espanyola i catalana (dues tercers parts dels pagesos tenen menys de 55 anys).

Cal remarcar, també, el pes del subsector ramader dins el producte agrari global (prop del 60%), semblant al cas de Catalunya, però ben diferent al d'Espanya.

Pel que fa al balanç alimentari, la CEE presenta un tipus d'autoproveïment molt semblant al d'Espanya. La Comunitat dels Dotze serà deficitària (si no hi ha transformacions significatives) en cereals, cítrics (llevat de llimones) i carn d'oví i de cabrum. Els productes clarament excedentaris seran, probablement, el sucre, els préssecs, els albercocs, les peres, la carn d'aus i els ous. També poden ésser excedentaris en el futur, els tomàquets, les patates, el raïm de taula, les pomes, la llet de vaca fresca i la mantega.

En realitat, la nostra adhesió podrà empitjorar (amb excepció de l'arròs) els grans déficits comunitaris (cereals, fruita fresca, grans oleaginosos, greixos i olis vegetals, tortó, carn d'oví i cabrum i el peix).

Per damunt de tot, la CEE està preocupada pels mercats dels greixos (llet, mantega, oli d'oliva), la fruita, l'horta i el vi. Però cal distingir clarament dins aquests productes, ja que si bé globalment poden presentar excedents, pot trobar-se lloc dins el mercat per a productes de qualitat i degudament distribuïts (com llet, oli d'oliva, fruita i vins).

Estretament vinculat a l'evolució del balanç alimentari de la CEE, cal considerar el seu comerç exterior agrari. Així, mentre les importacions extracomunitàries creixen durant tot el període 1960-1979, les intracomunitàries sofreixen una forta davallada a partir de la crisi econòmica. Pel que fa a les exportacions, la crisi ha afectat extraordinàriament tant les extracomunitàries com les intracomunitàries.

Finalment, cal dir que el nivell de consum per habitant és superior a l'espanyol en sucre, carn i margarina, i inferior en productes d'horta, fruita, peix, olis, vegetals i vi. Cal tenir en compte, però, les grans diferències observades entre els diferents països.

c. La Política Agrària Comunitària (PAC)

Com és sobrerament conegut, un dels objectius explícits de la CEE és l'establiment d'una política agrària comuna. Les finalitats d'aquesta són recollides a l'article 39 del Tractat de Roma, i són:

a) Augmentar la productivitat de l'agricultura mitjançant el desenvolupament del progrés tècnic i assegurant el desenvolupament racional de la producció agrària, així com una ocupació òptima dels factors de producció, especialment de la mà d'obra.

b) Assegurar d'aquesta manera un nivell de vida equitatiu a la població agrària, especialment mitjançant l'augment de la renda individual dels pagesos.

c) Estabilitzar els mercats.

d) Garantir la seguretat dels proveïments.

e) Assegurar preus raonables als consumidors.

A partir d'aquests principis s'ha generat un cos de dret derivat i un conjunt d'institucions i pràctiques d'intervenció pública en els mercats agroalimentaris (inclosa la pesca) que és un dels punts més importants de la integració econòmica europea. Particularment, cal esmentar les Organitzacions Comunes de Mercat (OCM) que són precisament el conjunt de normes i institucions d'intervenció o regulació sobre un mercat o producte concret. Es basen en tres principis fonamentals: la unitat dels mercats a nivell comunitari, la preferència comunitària (que garanteix la sortida del producte comunitari abans que l'importat, a través dels "prélèvements" o sistema de Barreres Variables d'Importació que suposa una protecció aranzelària que depèn del nivell de preus intern i llur diferència amb el preu d'importació relacionat amb el mercat mundial) i la solidaritat financera (a través de les decisions comunitàries i a partir de fons propis).

La fixació de preus de la CEE es basa en els criteris suara esmentats: cal intentar equilibrar oferta i demanda internes, tot assegurant l'existència de suficiència per al proveïment alimentari de la població i preus raonables per als consumidors.

Així, per a cada producte s'estableixen diversos preus:

a) Un "preu orientatiu" en condicions d'equilibri del mercat.

b) Un "preu de garantia" al dessota del qual no s'accepta que baixi.

c) Un "preu d'entrada" per als productes competidors d'importació calculat a partir de la diferència entre els preus interiors i els dels productes importats posats en frontera.

A més, existeixen subvencions a les exportacions agràries, si els preus mundials són inferiors als preus

interiors ("Restitució"), finançades pel pressupost comunitari.

Cal dir que aquest sistema suposa, en principi, majors preus (i menor consum) per als consumidors i una certa tendència a l'estancament del procés de canvi de les empreses agràries. Ara bé, s'ha aconseguit un nivell de proveïment alimentari a la població molt important i, també, una certa estabilitat en aïllar la CEE dels mercats mundials, la qual cosa afavoreix les inversions. A més, el sistema de "prélèvements" suposa una font important d'ingressos per al finançament del pressupost comunitari.

La despesa agrària de la CEE significa més de dues terceres parts del pressupost comunitari (havia estat encara més elevada en anys anteriors). La gestió d'aquests recursos financers (13.252,8 milions d'UCes l'any 1981) és encarregada al Fons Europeu d'Orientació i Garantia Agrícola (FEOGA).

El FEOGA es compon de dues seccions: la de Garantia, que s'ocupa del finançament relacionat amb el funcionament de les Organitzacions Comunes de Mercat i l'aplicació dels reglaments, i la d'Orientació, que s'ocupa del finançament de les reformes estructurals. La primera ha suposat més del 95% de les despeses totals del Fons i s'ha centrat sobretot en els productes làctics i els cereals, mentre que el pes dels productes mediterranis ha estat molt baix.

Hi ha, però, una voluntat política d'anar disminuint progressivament el pes del FEOGA dins el pressupost, potenciant, en canvi, els altres fons com el FEDER o el Fons Social. Cal tenir en compte que les "restitucions" a les exportacions (sobretot de productes làctics i cereals) s'emportaren el 1980 prop de la meitat de les despeses del FEOGA. S'intenta, doncs, apropar els preus interns als nivells mundials, tot disminuint les restitucions i augmentant el grau de selecció sobre el seu ús.

Cal assenyalar que, a més del finançament del FEOGA, existeixen els ajuts dels Estats membres al sector agrari, de manera que aproximadament per cada unitat monetària aportada pel FEOGA, els Estats membres n'aporten dues.

La PAC, doncs, és més important pels efectes que pugui tenir sobre la direcció dels fluxos d'oferta i demanda (i per tant sobre els mercats) que no pas pel seu cost financer.

També s'ha de dir que les proteccions als productes agraris són molt heterogènies i es basen en tres criteris: la capacitat de sosteniment dels preus interns, l'efectivitat en protegir-se dels mercats exteriors, i la relació entre els preus interns de la CEE i el preu mundial. Els productes més protegits actualment són els cereals, l'oli d'oliva, el sucre i la llet.

La PAC presenta un conjunt de resultats difícils d'avaluar. Hi ha hagut augments de producció i una certa estabilitat. Però l'evolució de les rendes agràries no ha estat satisfactòria i no s'han pogut evitar tampoc els excedents, provocats en certa mesura per la prò-

pia aplicació de la política de preus de garantia i de "prélèvements". Cal dir que ja s'han començat a introduir penalitzacions a determinats excessos de producció (llet).

D'altra banda, arran de la inestabilitat monetària i la consegüent articulació dels "Muntants Compensatoris Monetaris" les dificultats per assegurar la unitat del mercat agrari han estat molt importants. De fet, aquests s'han convertit en subvencions i impostos en frontera, trencant, a la pràctica, l'existència d'un mercat únic.

Com és sobrerament conegut, la modificació de la PAC és un dels punts de discussió més importants actualment en el si de la Comunitat. De tota manera, poden fer-se algunes prediccions sobre algunes de les modificacions que segurament s'adoptaran:

a) El principi de corresponsabilitat que suposa que els sectors afectats pels excedents contribueixen a finançar la despesa originada per la intervenció del mercat.

b) Aplicació dels preus de garantia al dessota d'una determinada quantitat de producció ("Quantum"). Si aquesta es sobrepassa, el preu aplicat serà el de mercat.

c) Aproximació entre els preus interiors i els preus mundials tot compensant directament el productor. Això comporta innombrables dificultats d'aplicació.

d) Reorientació de l'actual política d'estructures, augmentant la participació de la secció d'Orientació del FEOGA.

e) Racionalitzar la política comercial agrària exterior en la perspectiva d'una futura escassetat estructural d'aliments a nivell mundial.

f) Millorar l'agricultura mediterrània a partir de millores estructurals i reconversions en determinades zones de la potenciació de les agrupacions de productors i de la millora de la comercialització dels productes agrícoles mediterranis.

g) Reformar les relacions entre la PAC i les polítiques agràries estatals, en la perspectiva de reforçar aquella a partir d'una intervenció més directa de les institucions comunitàries.

Cal, però, que la Comunitat es plantegi una altra vegada la necessitat d'assolir acords polítics en profunditat, amb l'objectiu de relançar novament el procés d'integració europea.

d. Els productes agraris davant l'adhesió

Malgrat les apreciacions generals que hom pot fer davant del fet de l'adhesió espanyola a la CEE des del punt de vista agrari (és a dir, menors costos de producció, poca aportació al nivell d'abastament comunitari actual, capacitat d'expansió a partir de l'aplicació de la PAC, etc.), aquestes s'han de matisar per productes i zones geogràfiques, tenint en compte la naturalesa dinàmica i canviant dels mateixos mercats agraris. En qualsevol cas, a aquestes consideracions generals se n'hi ha d'afegir una de molt important: l'Agricultura espanyola es caracteritza per una insuficient preparació de la infraestructura i de les pràctiques de comercialització i distribució dels productes agroalimentaris i, en general, per un baix grau d'autodisciplina comercial per part dels productors. Això és també cert a Catalunya.

En aquest sentit, cal fomentar les cooperatives i ajudar-les en llur procés d'adaptació de cara a preparar l'Agricultura catalana als canvis que inevitablement s'hauran de produir a partir dels majors nivells d'exigència i d'acceptació esperats en el mercat d'exportació. Cal dir, però, que això pot ésser un efecte traspassat també al propi mercat local, cada cop més sensible als hàbits de consum de les zones desenvolupades.

Aquestes consideracions són importants per situar correctament les diferents comparacions que hom pugui efectuar a nivell d'aranzels, preus o rendiments, des d'un punt de vista estàtic. Probablement, els efectes de l'adhesió dependran molt més de la rapidesa i la forma de l'adaptació que de la seva situació inicial. Cal recordar que al mateix temps hi ha un procés d'apropament dels costos.

De tota manera, per a Catalunya, malgrat que els efectes de l'aplicació de la PAC sobre el sector agrari seran importants, cal tenir en compte les tendències demogràfiques i industrials i la consegüent configuració d'un consum alimentari que, globalment considerat, avui s'ha de satisfer amb importacions d'arreu d'Espanya. Per tot això, cal insistir en el caràcter progressiu de l'agricultura catalana (amb majors rendiments en general que l'espanyola), però també en els majors costos relatius derivats de la proximitat a zones urbanes (preu de la terra, costos d'oportunitat).

Des del punt de vista aranzelari, la substitució de l'Aranzel actual per la TEC situarà a alguns productes amb una protecció més elevada i amb d'altres, en canvi, hi haurà una disminució més o menys important. En qualsevol cas, cal tenir en compte que l'exportació agroalimentària a la CEE sobre la total de Catalunya és del 52%. Els sectors més beneficiats seran els cereals, el cacau, els preparats de productes d'horta, llegums, fruita i d'altres plantes i articles de confiteria.

Cal no oblidar l'efecte derivat de la substitució de les desgravacions i de l'Impost de Compensació de

Gravàmens Interiors, per l'IVA, del qual ja se'n parlarà més endavant. A més, haurà de desaparèixer l'actual comerç d'Estat per a alguns productes.

Pel que fa als diferents nivells de preus agraris, no poden extrapolar-se conclusions a partir d'una simple comparació. Cal tenir en compte les variacions de campanya a campanya de zones entre si, i sobretot les variacions de les paritats entre la pesseta i la Unitat de Compte Europea (UCE). A més, no és suficient considerar únicament els preus dels productes regulats i també cal pensar en les diferències de qualitat.

Fetes aquestes consideracions que matisen significativament els resultats que hom pugui deduir d'una anàlisi purament estàtica, hom pot identificar com a productes que tenen actualment uns preus superiors al de la CEE, el blat tendre, el blat de moro, la remolatxa sucrera i la carn de boví. El preu de la llet de vaca és molt semblant, mentre el de blat dur, l'ordi, l'arròs, l'oli d'oliva, el vi, la carn de porcí, la carn d'avi-ran, les peres, les pomes, l'enciam i els tomàquets tenen preus inferiors.

De la comparació dels rendiments agrícoles catalans amb els de la CEE, se'n desprèn, per a aquells productes pels quals existeixen dades suficients, que a Catalunya són més alts que els de l'Estat espanyol, però, generalment, més baixos que a la CEE (encara que molt similars als italians que són els més baixos de la Comunitat). Cal tenir en compte, però, les grans diferències entre les diverses explotacions.

Entre els factors positius que afavoreixen la situació de l'Agricultura catalana davant de l'adhesió es poden esmentar els següents:

- a) La importància del mercat de l'àrea de Barcelona amb fort consum i elevat nivell de renda.
- b) Existència d'una bona infraestructura de comunicacions.
- c) Proximitat de Catalunya a les zones de consum europeu (encara que això pot suposar també l'accés al mercat de Barcelona dels productes agraris de les regions del Sud francès).
- d) Un grau d'eficàcia del treball, gairebé el doble que a la resta d'Espanya, a causa d'una major capitalització i d'una major capacitat professional.
- e) La tradició de certs conreus (regadiu, ramaderia, etc.) que suposen un avantatge comparatiu amb relació a d'altres zones d'Espanya.

Entre els elements negatius cal esmentar els següents:

- a) La insuficient preparació comercial de la majoria d'explotacions agràries.

b) L'especialització ramadera, que suposa una forta dependència exterior pel que fa als aliments del bestiar.

c) L'excessiva orientació de la producció agrària catalana cap al mercat espanyol.

L'adhesió espanyola pel que fa al sector agrari, representarà unes transformacions importants dels paràmetres que actualment el defineixen. La incorporació a la Unió Duanera, l'adopció de la PAC en tots els seus ordres (Organitzacions Comunes de Mercat, finançaments i preus de garantia, reformes estructurals), les modificacions monetàries en són exemples clars. Per això és tan important el termini que s'acordi per a l'adaptació.

L'adhesió, des d'un punt de vista teòric, té uns efectes molt clars. El primer és un efecte de mercat, derivat de l'aparició d'una demanda efectiva potencial superior. Un altre és l'augment de la competència en el propi mercat espanyol. Òbviament, la incidència de l'adhesió en el sector agrari dependrà del resultat conjunt d'aquests efectes. En qualsevol cas, caldrà tenir en compte, en el moment de la integració, els graus d'autoproveïment per als diferents productes.

Pel que fa a Catalunya, la importància de les exportacions agràries està concentrada en un grup reduït de productes (fruita, vins, flors, fruita seca). El volum total de comerç exterior en comparació amb la producció final agrària catalana és petit. L'efecte de mercat no sembla ésser, doncs, un element massa significatiu. En canvi, l'efecte d'augment de la competència sí que sembla més important, sobretot en aquells productes on Catalunya es troba relativament especialitzada (sobretot en certs productes ramaders). De manera que l'impacte de l'adhesió vindrà, no tant per la via dels canvis en el comerç exterior, sinó pels que puguin produir-se en altres zones agràries espanyoles amb les quals Catalunya manté relacions econòmiques importants des del punt de vista agrari.

La possible incentivació de la producció a partir de l'adopció de la nova política agrària vindrà limitada per la disponibilitat dels diferents factors productius. La terra i el treball no semblen factors que puguin augmentar significativament a mitjà termini. Es conclou, cal dir que la principal limitació a un possible creixement de la producció per la via de la intensificació del capital (que és la més plausible) vindrà de la necessària obtenció de finançament. Per això, no és massa previsible un augment significatiu de la producció catalana.

Quant als possibles efectes negatius sobre els consumidors catalans arran de l'adopció de la PAC, cal també matisar-los. Certament, es produirien amb claredat, partint de la situació actual i si la PAC s'apliqués immediatament. Però, cal tenir en compte, d'una banda, l'augment dels intercanvis comercials, amb les

subsegüents menors tensions en els mercats locals; d'altra banda, una consideració més dinàmica ens permetria incorporar les tendències que hom preveu pel que fa a un cert apropament dels preus de la CEE als preus mundials, així com l'articulació definitiva de la PAC en el nou context de funcionament de la Comunitat en els propers anys.

e. Els efectes previsibles de l'adhesió en els subsectors agraris

Pel que fa als diferents subsectors més significatius a Catalunya es pot, d'acord amb els punts anteriors, esmentar alguns dels efectes més previsibles:

a) Cereals

Catalunya és globalment deficitària en l'actualitat, malgrat tenir uns rendiments unitaris més elevats. Particularment positiva pot ésser l'eliminació del monopoli d'Estat de compra i venda en el blat, així com la modificació en un sentit més flexible dels mecanismes d'intervenció. El nivell de preus serà lleugerament més elevat, però el funcionament del mercat serà més modern i amb una major transparència.

b) Matèries greixoses vegetals

La qualitat de l'oli d'oliva català és un bon punt de partida d'una expansió comercial d'un producte particularment crític, com ha demostrat l'impacte de la integració de Grècia. Referent als restants olis i matèries greixoses, Catalunya (igual que Espanya i la CEE) n'és deficitària. Tanmateix, és previsible un augment relatiu del preu de l'oli d'oliva, amb els problemes que això pot comportar sobre la seva demanda i l'aparició d'excedents. Cal dir que Catalunya és també deficitària en oli d'oliva, al revés de la situació espanyola i, previsiblement en el futur, comunitària.

c) Vi

Catalunya n'és també importadora neta, malgrat la seva notable producció interna. No és previsible un canvi important en l'actual política vinícola, encara que pot encarar-se més a la producció de vins de qualitat. De tota manera, el consum per habitant sí que pot veure's influenciat positivament per canvis en la fiscalitat actual, en detriment de la cervesa. Augmentarà la mobilitat comercial, però els preus remuneradors seran bàsicament per als vins de qualitat. Cal també tenir en compte l'aplicació de la preferència comunitària, malgrat els compromisos amb els països mediterranis.

d) Fruita i producció d'horta

La producció fruitera és una activitat important a Catalunya, de gran tradició, fortament localitzada en

algunes comarques i amb capacitat exportadora, encara que el grau d'autosuficiència de la CEE és força elevat, llevat dels cítrics. També poden aprofitar-se les diferències en els calendaris de producció. L'impacte global serà força positiu, encara que cal preveure nous fluxos de comerç en els dos sentits. En el cas català, cal tenir en compte, però, el gran pes del mercat de consum de Barcelona (sobretot pels productes d'horta) que pot ésser molt atractiu en el futur per a aquestes mercaderies.

e) Productes ramaders

Aquest sector presenta un panorama incert i amb possibilitat de tenir més problemes que d'altres sectors. D'una banda, el mercat espanyol ofereix un ampli marge per a les importacions de vacuï. D'altra banda, en alguns subsectors com el porcí o els ous, els rendiments tècnics mitjans són inferiors als comunitaris, mentre els preus són relativament semblants amb excepcions. El problema prové dels costos de l'alimentació animal. La principal incidència competitiva la rebrà probablement el sector porcí, a causa de l'existència de la pesta porcina que agreujarà encara més els efectes derivats de les diferències en els cicles de producció. Pel que fa a la llet, la importància del mercat local de consum i la necessària potenciació del mercat de llet fresca poden evitar uns efectes negatius. Diferent pot ésser la situació dels formatges, encara que la reacció pot venir del cantó de la qualitat dels nostres, de manera que els més afectats seran els formatges espanyols de qualitat inferior.

7. La política econòmica comunitària

a. La política econòmica general de la Comunitat

El tractat de Roma estableix una sèrie de principis que preveuen l'homogeneïtzació i la concertació de les polítiques dels Estats membres, a partir de l'assenyalament d'uns objectius comuns (equilibri de les balances de pagaments, manteniment de les paritats monetàries, etc.), així com la recomanació d'una cooperació permanent i organitzada en base a Comitès formats per representants de la Comissió i dels Estats membres. El primer comitè a ésser creat fou el Monetari, i també funcionen regularment el de Governadors de les Banques centrals, i, a partir de 1974, el de Política Econòmica, que reagrupà tres comitès preexistents, el de Política Conjuntural, el de Política Pressupostària i el de Política a Terminis Mitjà.

Posteriorment, l'Informe Werner, ja esmentat, preveí un avenç efectiu cap a la centralització de les decisions que, malgrat la seva no aplicació, suposà un augment de l'esperit de col·laboració entre els diferents Estats en moments de greu crisi econòmica i,

per tant, l'aparició de fortes tendències a les actuacions estrictament independents. Així, en el si dels Comitès s'han pogut fixar objectius comuns, coincidir en el diagnòstic, formular prediccions a curt i a mitjà termini, i, finalment, fer recomanacions de mesures comunes de política econòmica.

El Comitè de Política Econòmica té com a missió principal establir un avantprojecte de programa de política a mig termini per un període aproximat de cinc anys, que és configurat per la Comissió, adoptat pel Consell i aprovat pel Parlament. A partir d'aquí, el Comitè segueix el compliment del programa (que no té caràcter normatiu per als Estats membres), tot publicant les proposicions i recomanacions que hom cregui oportunes. Els programes s'iniciaren l'any 1967, i els dos primers duraren dos anys cadascun, fins a 1970. Constituïren bàsicament recomanacions de caràcter estructural, amb una certa preocupació ja per la política d'adequació sectorial i d'oferta, tot mostrant-se convençuts que la inflació existent tenia la seva causa en els costos, fonamentalment salarials, i en la permissibilitat monetària. Els altres programes s'establiren per cinc anys. El Tercer (1971-75), coherent amb la perspectiva assenyalada per l'Informe Werner, es va veure completament ultrapassat pels esdeveniments econòmics arran de la crisi de 1973, que canvià radicalment els paràmetres sobre els quals es basava (prioritat absoluta de la lluita contra la inflació, èmfasi en les polítiques de manipulació del nivell de demanda, polítiques específiques comunes, etc).

El Quart Programa (1976-1980) es formulà ja instal·lats en plena crisi, i, per tant, amb una perspectiva molt diferent. Representà un intent rigorós de formular un diagnòstic correcte de la crisi, així com de presentar un conjunt d'actuacions i de mesures que calia prendre en diferents aspectes, tant des del punt de vista del caràcter internacional de la crisi, com de les febleses específiques que evidencià la Comunitat. Al mateix temps, formulà per a l'any 1980 una sèrie d'objectius quant a l'esmoreïment significatiu dels desequilibris, en base a previsions sobre l'evolució internacional i l'eficàcia de les polítiques econòmiques que hom apliqués. Òbviament, aquests objectius no s'han assolit, però el Programa ha suposat un increment de la cooperació comunitària (la pròpia creació del Sistema Monetari Europeu en pot ésser una mostra) i del grau de racionalitat i de coherència entre les polítiques econòmiques dels Estats membres.

Quant al Cinquè Programa es troba encara en procés d'elaboració en el moment de redactar aquestes línies i intenta coordinar les mesures a prendre davant del repte energètic, el tecnològic, i el gran increment de la competència internacional per a determinats sectors, que requereix l'adopció de polítiques de reestructuració i de reconversió, en les quals la complexitat i la varietat d'interessos existents dificulten l'assoliment d'un acord.

La Comunitat també ha endegat instruments i iniciatives relatives a la política econòmica a curt termini. Cal esmentar els dirigits a l'apropament de les mesures antiinflacionistes i reactivadores de caràcter conjuntural, tot millorant els mitjans per seguir l'evolució de l'economia i poder efectuar prediccions. També cal remarcar l'esforç d'harmonització de les despeses del sector públic. Finalment, cal fer esment de la cooperació establerta entre les Banques centrals a fi de coordinar les polítiques monetàries d'acord amb les directrius del Consell.

b. La política industrial

L'existència d'una tradició poc intervencionista i el triomf de les opcions liberals als països europeus podria explicar la no consideració en el Tractat de Roma d'una política industrial, semblant, per exemple, a la política agrària comunitària. Atès el dinamisme del sector industrial, no es cregué necessari ni una protecció elevada ni tampoc l'endegament de mecanismes d'ajuts i de regulació pel que fa als mercats dels productes industrials, a excepció del ferro i de l'acer, amb una problemàtica molt específica, i regulats a la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA). Aquesta posició, en línies generals, prevalgué durant el període d'intens creixement dels anys seixanta. Però ja, en aquells moments, començaren a sortir plantejaments de política industrial comuna, que la crisi del 73 posà en un primer terme.

Efectivament, la crisi provocà una modificació substancial en l'estructura dels costos de les empreses, no sols per l'alça de preus de les primeres matèries energètiques, sinó pels seus efectes difusors sobre totes les altres i per la distorsió que la major inflació, ja prèvia a la crisi, provocava en els nivells de retribució relativa dels diferents grups socials i dels diferents factors de la producció. Això tingué un clar reflex sobre els preus relatius dels béns de demanda final (a causa dels desplaçaments de l'oferta), amb les consegüents variacions en l'estructura de la demanda en funció de l'obertura exterior de cada economia i el seu nivell de protecció.

En economies obertes i poc protegides, com les europees (i la catalana, quan es produeixi l'adhesió), això suposa la necessitat immediata d'adaptar-se a les noves condicions internacionals, ja sigui per la via d'un augment de la protecció o per la via d'acceptar el nou marc d'especialització productiva internacional, intentant procedir a les reestructuracions i reconversions que siguin necessàries, aplicant noves tecnologies, noves combinacions de factors productius que alterin en sentit positiu el pes dels costos. Les dues vies formen part de les mesures adoptades per la CEE, dins del marc global de la política industrial.

La crisi modificà radicalment l'ordre de prioritats pel que fa a la problemàtica industrial europea, car els problemes sectorials obligaren a adoptar mesures de

caràcter urgent que provocaren l'endegament de programes d'ajuts i reestructuració per part dels diferents Estats membres, tot limitant l'acció dels organismes comunitaris. La Comissió sols intervingué per evitar distorsions de la competència, però no ha presentat, amb excepcions, programes sectorials, tot i que ha contribuït aportant anàlisis i propostes i actuant en els aspectes de la seva competència (transports, siderúrgia, investigació, energia nuclear, política comercial i regional, etc). Així, s'han portat a terme accions relatives a la construcció, alimentació, tèxtil, calçat, paper i fusta, química, metalls no fèrrics, informàtica, electrònica i microelectrònica, telecomunicacions, aeronàutica, construcció naval, i, en el marc de la CECA, la siderúrgia (limitació de capacitats, contingentació, preus de base, etc.). També cal esmentar algunes iniciatives en relació a l'automòbil, sobretot en la perspectiva d'aconseguir que els fabricants japonesos adoptin mesures d'autolimitació de llurs exportacions a la CEE, encara que això no evitaria l'actual crisi del sector, que necessita programes de reestructuració intensos. Atesa la diferent resposta a la crisi per part de les diferents empreses i la disparitat d'estructures productives i, consegüentment, de costos, l'articulació d'un programa a nivell comunitari s'ha fet particularment difícil.

Com hom pot comprovar, la CEE ha repartit els seus esforços en sectors més o menys dinàmics o de punta, i sectors amb crisi manifesta. Des de la perspectiva catalana, i partint del nivell d'intervenció de la CEE, els principals efectes dels programes sectorials de la CEE es donaran sobre el tèxtil.

Efectivament, el sector tèxtil s'ha convertit (amb la siderúrgia) en el centre de les preocupacions i les accions sectorials comunitàries. Cal dir que l'element primordial, a l'hora d'abonar els esforços de la reestructuració i manteniment de la competitivitat del sector, ve donat per la seva capacitat d'absorció de mà d'obra, malgrat la utilització, cada vegada més freqüent, de tècniques molt intensives en capital. Cal, doncs, compatibilitzar aquests dos aspectes, sense afectar la competitivitat o a l'ocupació de manera significativament negativa.

En aquest context, la CEE ha endegat des de l'any 1971 tot un seguit d'iniciatives, la més important de les quals ha estat, sens dubte, la signatura i les posteriors renovacions de l'Acord Multifibres (AMF), en la perspectiva de donar temps a la indústria tèxtil europea a efectuar les seves pròpies reestructuracions, tot potenciant la investigació, l'especialització i la creativitat, i evitant l'increment, o el manteniment, indesitjable d'excedents de capacitat productiva (sobretot en el cas de les fibres tèxtils). Aquests processos de reestructuració, malgrat que puguin assegurar l'ocupació a llarg termini, suposen una pèrdua de llocs de treball a curt terme. Per això, s'han previst ajuts en el marc de la política social, tot aprofitant al màxim les possibilitats del Fons Social i del FEDER.

Amb relació a l'AMF vigent, els principis que l'informen són els següents:

- a) En el cas de vuit productes altament sensibles (filats i teixits de cotó, teixits sintètics, xandals, pantalons, bruses, samarretes i camises), la taxa de penetració de les importacions s'estabilitza al nivell de 1976.
- b) En el cas d'altres productes sensibles, el creixement anual ha estat molt moderat, i sempre al desota del 6% fixat per l'AMF, com a taxa mitjana desitjable.
- c) Per als restants productes (no sensibles), la CEE té la facultat d'aplicar salvaguardes automàtiques en cas de necessitat.

Les conseqüències de l'aplicació de l'AMF sobre el tèxtil català ja han estat comentades. Tan sols afegir la importància que els ajuts de la CEE, en el marc de les polítiques social i regional, poden suposar per al bon desenllaç dels plans de reestructuració que s'estan endegant o que s'enduguin en el futur; aquests s'hauran de situar en una perspectiva plenament comunitària, d'acord amb la política econòmica i industrial que s'estigui aplicant en el moment de la integració per part de les institucions de la CEE.

c. La política energètica

De la mateixa manera que la política industrial, el Tractat de Roma no preveu l'endegament d'una política energètica comunitària. És a partir de l'aparició de la crisi energètica (i els seus precedents), quan la Comunitat veu la seva necessitat, davant una nova situació caracteritzada per la transformació de l'energia en un recurs escàs i car. Cal dir, però, que en els marcs de la CECA i de l'EURATOM, la preocupació comunitària pel carbó i l'energia nuclear data dels anys cinquanta, i a partir de l'any 1968 surten les primeres orientacions per a una política energètica comunitària.

Però, és la crisi d'octubre i novembre del 1973, amb l'elevació espectacular dels preus del petroli per part dels països de l'OPEP, la que obliga a la CEE a plantejar-se una sèrie d'accions que es concreten en:

- a) Creació del Comitè de l'Energia, òrgan d'assessorament i garantia d'execució.
- b) Aprovació d'un Reglament obligant els Estats membres a proporcionar informació suficient per a poder establir els balanços energètics comunitàris.
- c) Desenvolupament d'una nova estratègia ener-

gètica basada en l'estalvi energètic; el desenvolupament de l'energia nuclear i de les explotacions interiors de petroli, de gas, de carbó i hidroelèctriques; la major diversificació del proveïment exterior; i la potenciació de fonts alternatives, tot plegat en la perspectiva de disminuir la dependència a uns nivells entre el 40 i el 50% l'any 1985.

d) Polítiques de preus al consum fonamentades en la competència i la transparència de costos i preus.

e) Suport financer de la Comunitat a les inversions energètiques (a través de la Banca Europea d'Inversions (BEI) i de l'anomenat Nou Instrument Comunitari (NIC).

f) Coordinació entre els Estats membres en cas d'emergència de subministrament.

Cal dir que la Comunitat reaccionà amb rapidesa i obtingué una reducció de la dependència del petroli importat, un desenvolupament de la producció de gas natural i un fre important al creixement del consum d'energia. Els resultats no són massa bons pel que fa al desenvolupament de la producció interior de carbó i petroli, i en el terreny nuclear, donada l'elevada conflictivitat social en aquest aspecte. Tampoc no s'ha aconseguit una homogeneïtzació massa important de les legislacions estatals, ni una política comuna de preus i fiscalitat sobre l'energia.

En aquests moments, amb canvis significatius en la situació mundial i comunitària, els objectius i les orientacions de la CEE se centren en:

- a) Reducció progressiva de la relació entre consum d'energia i creixement del PIB.
- b) Reducció significativa del consum relatiu del petroli.
- c) Creixement del consum d'electricitat a partir del carbó i, sobretot, de l'energia nuclear.
- d) Estímul del recurs a fonts renovables (hidroelèctrica, geotèrmica, biomassa, solar, eòlica, maremotriu)
- e) Política de preus, transparent, realista i d'acord amb les tendències del mercat.
- f) Establiment de programes d'estalvi d'energia.
- g) Fort increment de les inversions.

La CEE s'ha plantejat aconseguir una societat estalviadora d'energia, i, al mateix temps, ha optat pel desenvolupament del carbó i l'energia nuclear (de

manera que la combinació d'ambdues depengui de cada país i la seva situació social, econòmica i política), i el reforçament de les energies renovables. També hi ha un esforç per homogeneïtzar preus i fiscalitats, i efectuar importants volums d'inversió.

La situació energètica a Catalunya no és massa afalagadora. Hi ha un feble consum de carbó i una dependència excessiva del petroli. En canvi, pel que fa al gas natural estem a nivell europeu. En qualsevol cas, la dependència de l'energia importada és molt alta (81%), superant la mitjana espanyola (76%) i molt lluny de la situació comunitària (56%). Cal dir, però, que la reducció d'aquesta dependència ha estat més intensa a Catalunya que a la resta d'Espanya o a la CEE.

El consum d'energia català és, aproximadament, la meitat del comunitari, però pel fet d'ésser la producció interior tan sols una cinquena part, la dependència exterior del sistema energètic català és extraordinàriament elevada. Això fa que la problemàtica energètica sigui més greu a Catalunya (i a Espanya) que a la Comunitat, de manera que l'esforç de reconversió haurà d'ésser més gran.

Cal dir que hi ha alguns elements positius, com la producció de gas natural, encara que la tendència a la CEE respecte d'aquest i el fuel-oil és contrària a la que es dona actualment a Catalunya. També hi ha una producció pròpia de petroli relativament important. S'ha de tenir en compte, també, l'elevada participació pública en el sector energètic català (CAMPESA, Butano, ENHER, ENPETROL) i les necessàries adaptacions que s'hauran de produir en aquest sentit, atès el marc jurídic comunitari. En aquest marc, CAMPESA i Butano han de desaparèixer com a monopolis de comercialització, encara que no com a monopolis de recaptació fiscal, en el primer cas. També poden haver-hi problemes pel que fa a la viabilitat, en el context comunitari, del recentment creat "Instituto Nacional de Hidrocarburos".

Tot plegat configura un balanç energètic que, juntament al desenvolupament econòmic de Catalunya, s'apropa més a la CEE que a la resta d'Espanya (sobretot pel gas natural). Ara bé, la major part dels elements del sistema energètic són idèntics als del conjunt de l'Estat espanyol (preus, CAMPESA, dependència exterior, etc.). Malgrat això, hi ha aspectes que poden facilitar una més flexible adaptació de Catalunya als plantejaments comunitaris:

- Disponibilitat de les quatre energies bàsiques (carbó, petroli, gas natural i electricitat).
- Producció pròpia de petroli, relativament important.
- Manca d'indústries de base molt consumidores d'energia (com la siderúrgia).

- Estructura empresarial basada en la petita i mitjana empresa que facilita l'adaptació.

- Pla nuclear avançat.

- Possibilitat de connectar la xarxa gasística catalana a l'europea.

Caldria, doncs, establir línies d'actuació, d'acord amb l'experiència i els criteris comunitaris, per a la política energètica de tot l'Estat espanyol i Catalunya. En aquest context, caldrà aprofitar al màxim les oportunitats de finançament d'inversions que la CEE aporta, a través, sobretot, de la BEI, i ara del Nou Instrument Comunitari (NIC)

d. La política de recerca i desenvolupament tecnològic

La política de recerca i desenvolupament tecnològic i la política industrial van íntimament lligades. Tant si es tracta de promoure indústries de futur, com si té com a objectiu el manteniment de sectors en crisi (per raons de possibilitat de superació o per raons de caràcter social i polític), el paper de la política tecnològica és extraordinàriament important.

Primer, perquè pot contribuir a efectuar les reconversions i reestructuracions dels sectors en crisi, augmentant, o almenys mantenint, la seva competitivitat. Segon, perquè un dels elements més significatius de la política tecnològica és el de l'ordenació tècnica, temporal i espacial de les transferències de tecnologia. A llarg termini, però, l'única possibilitat de no perdre posicions en el conjunt internacional rau en una constant adaptació productiva a les canviants condicions dels mercats mundials. Per això, cal tenir unes estructures productives flexibles, on la incorporació de noves tècniques pugui donar-se amb rapidesa i eficàcia. En conseqüència, s'ha d'aconseguir una capacitat suficient a l'hora de generar tecnologia i d'aplicar-la als processos industrials.

Cal prendre, doncs, opcions clares a l'hora d'endegar una política científica i tecnològica, tot concentrant esforços en aquells sectors més adients (ja sigui pel seu caràcter dinàmic, com pel seu paper en l'absorció de mà d'obra, a curt i mitjà termini). L'experiència de la Comunitat pot ser molt útil en aquest context.

La política de recerca i desenvolupament tecnològic de la CEE no està prevista en el Tractat de Roma, com una política específica (excepte en certes qüestions relacionades amb l'agricultura). Malgrat això, ben aviat sorgí la seva necessitat. Després dels primers intents de cooperació i intercanvi, i amb l'experiència acumulada en el marc de la CECA i l'EURATOM (que preveuen accions comunes en el camp de la investigació), s'endegaren una sèrie d'accions, directes, indirectes o coordinades, per al foment de la re-

cerca a nivell comunitari. En aquest context, cal esmentar el Centre Comú de Recerques (principal subjecte de les accions directes), l'Institut Universitari de Florència (primer intent d'Universitat europea), el comitè de la Recerca Científica i Tècnica (per l'assessorament als òrgans comunitaris), i, finalment, el Grup de Cooperació científica i tècnica amb d'altres països europeus.

Els sectors on la CEE ha concentrat esforços són els de la seguretat nuclear, les noves fonts d'energia (solar, geotèrmica i d'estalvi energètic) i l'estudi de l'entorn. També s'han fet investigacions en el camp de l'agricultura, les primeres matèries, la sanitat, la tecnologia de l'acer, l'agroalimentària i, en general, les noves tecnologies (informàtica, genètica biomolecular i recombinacions genètiques, etc.)

Cal esmentar l'esforç efectuat quant a la circulació i difusió dels coneixements, aprofitant el desenvolupament de la informàtica (creació d'una xarxa europea de telecomunicacions -EURONET-).

Obviament, atès el baixíssim nivell de les despeses en recerca i desenvolupament tecnològic a Catalunya i a Espanya en relació a la CEE, cal avaluar positivament les noves possibilitats obertes per la integració.

De tota manera, el principal efecte vindrà donat pel lloc al qual l'evolució tecnològica situï a Catalunya dins del procés d'especialització productiva internacional. Aquest procés no pot ésser modificat significativament des de Catalunya, encara que s'adoptés un canvi radical en la política actual de recerca i desenvolupament tecnològic. Conscients d'això, no s'ha de renunciar, però, als beneficis que, sens dubte, suposen el foment i l'aprofitament productiu de les activitats investigadores, que si bé difícilment són immediatament rendibles, sí que són extraordinàriament positives des d'una perspectiva situada en el llarg termini.

e. Política de transports

El sector de transports i comunicacions no tan sols és un sector amb un pes específic molt important (tant a Catalunya com a la CEE representa un 6% del PNB), sinó que constitueix una aportació bàsica a l'hora de fer realitat un mercat realment unificat, d'ampliar la competència, d'aconseguir una major eficàcia en l'assignació dels recursos i, en definitiva, de contribuir al creixement econòmic, al benestar general i a la consolidació del Mercat Comú. La necessitat d'una política de transports i comunicacions resulta tan evident que el mateix Tractat de Roma dedica un dels seus Títols a l'assoliment d'una política comunitària.

Aquesta ha anat dirigida, bàsicament, a assegurar que el mercat de transports s'adaptés a les necessitats dels usuaris amb el mínim cost social i fiscal possible, i en la perspectiva de creació d'una autèntica

xarxa europea de comunicacions, tot contribuint a la política de reducció de la demanda energètica en un sector que absorbeix, aproximadament, una quarta part del petroli comunitari.

De fet, la CEE pretén un repartiment òptim del trànsit entre els diferents mitjans i empreses del sector, a través d'una competència lliure, però no desordenada. A tal efecte, permet l'adopció d'intervencions públiques a fi d'assegurar la igualtat de condicions davant del mercat, evitar els possibles abusos de la competència i contribuir a la consecució d'objectius fixats en el marc de les polítiques regional i social.

Al mateix temps, la Comunitat ha elaborat una gran quantitat de normes relatives als diferents mitjans de transports, amb la finalitat de crear una veritable xarxa de transports i comunicacions a nivell comunitari.

Així, s'han pres mesures per millorar la xarxa de vies navegables (sobretot amb els països de l'Est, tot promocionant la modernització dels vaixells antiquats o inadaptats) de poca importància per a Catalunya. En canvi, són molt més significatives les mesures preses en d'altres àmbits del transport.

Així, pel ferrocarril, els esforços comunitaris han anat a compatibilitzar les exigències de manteniment de determinats serveis, amb la igualtat de condicions competitives amb els restants mitjans de transport, sense gravar excessivament l'aportació dels ciutadans. També han tingut importància les mesures per utilitzar serveis combinats de transport, a partir d'un règim d'ajuts i d'extensió informativa.

Pel que fa al transport per carretera, s'han pres mesures relatives als sistemes tarifaris (amb tarifes obligatòries o bé de referència, segons casos i països), a les normes d'accés a la professió, a l'harmonització legislativa dels nivells social i professional, a la potenciació dels serveis combinats, i, també, a l'homogeneïtzació de regles relatives als transports internacionals i estatals de mercaderies i viatgers. Així, els transports turístics no necessiten cap autorització, mentre que per a les mercaderies encara hi ha certs entrebancs (sistema de "contingent comunitari" substituït dels contingents bilaterals, intents d'endegar condicions comunes dels vehicles, dimensions i pes màxim dels camions-remolcs), i tot un conjunt de reglaments referents a la qualitat i seguretat dels transports per carretera (des de condicions quant a la capacitat professional i a la llibertat d'establiment i prestació de serveis, a l'adopció del "tacògraf europeu" per controlar distàncies, velocitats, temps de conducció, descansos, etc.). També cal esmentar la creació, l'any 1983, d'un permís de conduir comunitari, vàlid per a tots els països membres.

Quant a la navegació marítima (que canalitza el 90% del comerç exterior comunitari), no s'adopten mesures comunes fins l'any 1977, tot i que les més significatives són les relatives a seguretat marítima, en un context de consultes mútues entre els Estats

membres. El mateix pot dir-se de la navegació aèria civil.

Referent a les inversions en infraestructura del transport, la CEE ha canviat l'èmfasi des de l'aviació i les carreteres a les vies navegables i, sobretot, el ferrocarril, encara que el plantejament continua essent global, en el marc d'un sistema de consultes mútues i del "Comitè en matèria d'infraestructura de transport" creat l'any 1978. De tota manera, la CEE no sol limitar-se a l'aportació de projectes i de mesures de coordinació. Així, part del finançament de la Banca Europea d'Inversions va a infraestructures de transport i millora de comunicacions; però, a més, la Comissió ha proposat la creació d'un nou instrument financer comunitari (a l'estil del NIC per a l'energia) específic per al sector dels transports.

Des de la perspectiva de Catalunya, la normativa comunitària sobre la navegació aèria, marítima i fluvial no ens ha d'afectar excessivament; en canvi, l'adopció de la política comunitària pel que fa als transports per carretera i ferrocarril pot ésser més significativa.

Quant al ferrocarril, la problemàtica europea és molt similar a la nostra (dèficits d'explotació, subvencions estatals importants, manteniment de línies per raons extraeconòmiques, hegemonia dels transports per carretera, etc.). La integració a la CEE pot introduir elements de racionalització (tant pel que fa a la RENFE, com pel que fa als FFCC de la Generalitat). En qualsevol cas s'haurà de revisar la política referent a la competència amb d'altres mitjans (com els càlons de coincidència), així com les prioritats a l'hora de fer inversions en infraestructures i d'emprendre la modernització dels nostres ferrocarrils.

Un altre tema pendent és l'ample de la via. No es tracta de plantejar el canvi de la xarxa viària espanyola, adaptant-la a l'ample europeu. Però, cal plantejar-se la necessitat de facilitar les comunicacions ferroviàries amb França, per integrar-se de manera eficaç en les xarxes de transport europees i no perdre el control dels canals de comercialització. En aquest sentit, atès que la majoria de mercaderies (i viatgers) passen per les fronteres catalanes, s'hauria de preparar la possibilitat de millorar aquestes comunicacions, sense descartar el canvi de via fins a l'interior de Catalunya, tot ajudant-se amb la utilització financera del Nou Instrument Comunitari que hom vol endegar. Cal recordar, que la millora de les comunicacions amb els Estats candidats és l'element principal a l'hora d'orientar inversions en infraestructura de transports.

També, en aquest context, cal tenir present la possibilitat de descongestionar el port i l'aeroport de Barcelona, però no sembla que l'adhesió plantegi obligacions immediates en aquest sentit, malgrat la seva indubtable oportunitat.

Finalment, pel que fa al transport per carretera cal dir que les adaptacions necessàries (contingents globals, tarifes, etc.) han estat objecte d'una petició de

període d'adaptació per part dels negociadors espanyols. Caldria, en principi, una simplificació de l'actual reglamentació molt casuística i la seva homogeneïtzació amb la comunitària.

f. La Banca Europea d'Inversions com a organisme de finançament en el context de la política econòmica comunitària

La Banca Europea d'Inversions (BEI), instituïda pel Tractat de Roma, té per missió la de contribuir tot apel·lant als mercats de capitals i a llurs recursos propis, al desenvolupament equilibrat del mercat comú. Per això, facilita préstecs i garanties, sense ànim lucratiu, per finançar projectes d'acord amb aquests criteris:

- a) Reactivació de les regions menys desenvolupades.
- b) Modernització i reconversió d'empreses o creació de noves activitats derivades de l'establiment del mercat comú.
- c) Interès comú per a diversos Estats membres.

En qualsevol cas, llevat dels projectes regionals, cal que per llur amplitud o per llur naturalesa no puguin ésser en llur totalitat coberts pels diversos mitjans de finançament existents en cadascun dels Estats membres.

Cal dir que, posteriorment, l'àmbit d'actuació de la BEI s'ha extès a països de la conca mediterrània (1963) i als països ACP (1964).

La gestió de la Banca correspon al Consell de Governadors, format pels ministres d'Economia o Finances dels Estats membres, que es el que determina la política general. L'execució de la política de crèdit i la gestió corrent correspon al Consell d'Administració, del qual depèn el Comitè de Direcció que gestiona els afers quotidians, prepara les decisions del Consell d'Administració i assegura llur execució.

El recursos de la Banca es componen de les aportacions de capital dels Estats membres, però sobretot dels mercats nacionals o internacionals de capitals. En determinats moments i circumstàncies, també pot recórrer a "préstecs especials productors d'interessos" atorgats a la BEI pels Estats membres amb caràcter forçós.

Quant a la destinació dels recursos de la BEI fins el moment present, més de sis setenes parts han anat a projectes de l'interior de la Comunitat. D'altra banda, cal remarcar que mai pot aportar més enllà del 50% del cost de l'immobilitzat afectat per la inversió corresponent, encara que hi ha la possibilitat d'atorgar "préstecs globals" a organismes que reparteixen el total entre diferents inversions efectuades per peti-

tes i mitjanes empreses (més de mil en el període 1968-1980).

Pel que fa a la forma dels préstecs, la BEI proposa tres modalitats:

- a) Préstecs en un conjunt de monedes, amb condicions preestablertes (entre 8 i 15 anys; actualment (15-6-81) a tipus d'interès entre 12,8 i 13,15: i en marcs, lliures, florins, dòlars, francs suïssos i yens).
- b) Préstecs en un conjunt de monedes, sense condicions preestablertes.
- c) Préstecs en una sola moneda no comunitària (entre 5 i 25 anys; i en dòlars, francs suïssos o yens; actualment (15-6-81) a tipus d'interès del 15,25, i als voltans del 8 i 9,25, respectivament).

Donat que la majoria de recursos de la BEI són obtinguts en condicions de mercat, aquest determina les condicions dels préstecs, de manera que els avantatges de finançament provenen, bàsicament, de la major accessibilitat de la BEI al mercat de capitals, amb la consegüent millora en les condicions obtingudes.

La BEI actua de mandatari de la CEE pel que fa als finançaments acordats en el marc de l'EURATOM i del Nou Instrument Comunitari (NIC) de préstecs i garanties per a inversions en el camp energètic.

Els finançaments acordats per la BEI pugen més de 17.000 milions d'UCes (a preus i a tipus de canvi corrents) en el període 1959-1980, dels quals dues terceres parts corresponen a projectes de desenvolupament regional. Els principals països beneficiats han estat Itàlia (41,4 %), el Regne Unit (23,0 %) i França (15,5%). Cal dir que l'energia, els transports i la reconversió industrial, en aquest ordre, han estat els àmbits més beneficiats pels finançaments de la Banca.

Des d'una perspectiva catalana, les possibilitats d'accés a la BEI poden ésser superiors a les existents pel que fa al FEDER, al Fons Social, al FEOGA, o els préstecs CECA. Efectivament, els seus finançaments en el camp de l'energia, la reconversió industrial i les infraestructures de transports i comunicacions, poden ésser demanats per Catalunya mitjançant la presentació de projectes perfectament justificables des del punt de vista de l'interès comunitari. Cal dir, també, que totes les demandes a la BEI han de rebre l'aprovació i una col·laboració efectiva de l'Administració central.

En aquest context, cal esmentar les possibilitats obertes pel préstec preadhesió concedit per la BEI a l'Estat espanyol (200 milions d'UCes), alguns criteris d'ús del qual poden ésser aplicats a la realitat econòmica catalana, com, per exemple, la millora de les comunicacions amb la CEE (i en concret, amb França), les inversions energètiques o la promoció de les petites i mitjanes empreses.

8. La indústria catalana i la integració en les Comunitats europees

a. Evolució de la producció industrial

La crisi de 1973 ha suposat un canvi substancial en la tendència del sector industrial pel que fa a la seva contribució al creixement de la producció total. Efectivament, a tota Europa, incloent-hi Espanya i Catalunya, el sector industrial presenta, durant els anys seixanta, i fins al 1973, una contribució més que proporcional a l'increment dels respectius Productes Interiors Bruts (PIB), registrant en conseqüència i donat que són anys d'intensa expansió, taxes molt elevades (destaquen França, Bèlgica i els Països Baixos que superen el 6%, i Espanya i Catalunya amb taxes superiors al 8%).

En canvi, a partir de l'esclat de la crisi (dades homogenies disponibles de 1973 a 1977), la situació canvia significativament. El sector industrial creix tant a Catalunya com en tots els països comunitaris a nivells inferiors als de tota l'economia. A Espanya és lleugerament superior, a causa, probablement, del retard en acusar la crisi, situació que ha variat en els darrers anys, quan la intensitat de la crisi i la seva durada s'han demostrat persistents. Tenint en consideració la forta desacceleració del creixement del PIB global, la davallada del dinamisme industrial als països europeus és encara més espectacular (al Regne Unit, fins i tot el creixement industrial és negatiu en el període 1973-77). Cal fer notar, a més de l'excepció espanyola, el cas de França que, malgrat tot, manté certs nivells acceptables de creixement, com és també el cas de Catalunya, a la qual hom pot aplicar els mateixos raonaments que per al cas espanyol. En aquest segon període (1973-77), el sector agrari s'ha mostrat estancat o regressiu (molt regressiu en el cas de Catalunya), de manera que és el sector serveis el que ha permès mantenir, en línies generals, el nivell d'activitat econòmica, amb taxes de creixement situades normalment entre el 3 i el 4%.

La diferenciació entre les taxes de creixement industrial i global dels diferents països ha portat a un comportament diferenciat del teixit industrial per a cadascun d'ells. Així, hom pot apreciar una disminució del pes de la indústria sobre el total de l'economia més pronunciada en països que mostraven un grau d'industrialització elevat, com Alemanya i el Regne Unit. En canvi, França, Espanya, Bèlgica, o els Països Baixos, presenten les taxes més elevades de creixement industrial, en part de situacions relativament menys industrialitzades.

Catalunya és, en cert sentit, una excepció ja que tot i presentant un grau d'industrialització molt elevat l'any 1960 (44%), aquest ha augmentat significativament fins a representar gairebé el 50% l'any 1977 nivell al qual no arriba cap país europeu. Aparentment, doncs, el sector serveis a Catalunya té encara un crei-

xement potencial força elevat, atès el seu poc desenvolupament relatiu actual.

Pels diferents sectors, el següent quadre mostra

els canvis en llurs participacions relatives en la producció industrial a Catalunya, els anys 1964, 1973, 1977.

QUADRE NÚM. 282

EVOLUCIÓ DE LA PARTICIPACIÓ SECTORIAL EN LA PRODUCCIÓ INDUSTRIAL CATALANA (1964-1977)

Sectors Industrials	1964	1973	1977
Productes energètics	—	—	—
Metàl·liques bàsiques	0,95	1,70	2,70
Vidre, ciment i ceràmica	2,94	3,86	4,23
Transformats metàl·lics	17,87	29,20	26,12
Alimentació	7,10	6,26	7,01
Tèxtil, cuir i confecció	28,54	21,21	18,19
— Tèxtil	20,71	15,71	11,99
— Cuir i confecció	7,83	5,50	6,20
Paper	3,83	5,40	4,65
Indústries químiques i connexes	10,07	12,86	15,93
Fusta i suro	4,45	2,71	2,26
Construcció	18,97	11,70	11,88
Mineria	1,38	0,75	0,98
Aigua, gas i electricitat	3,90	4,37	6,06
TOTAL	100,00	100,00	100,00

NOTA: Els valors absoluts, base d'aquest quadre, corresponen a Valors Afegits Bruts a preus constants de 1970, aconseguits aplicant els factors d'inflació o deflació derivats dels preus implícits dels VAB de cada sector.

FONT: BANCO DE BILBAO. *Renta Nacional de España y su distribución provincial. Serie homogènia 1955-75 i 1977*

Hom pot apreciar el grau d'especialització productiva a Catalunya i la seva evolució. En aquest sentit, destaca la pèrdua de pes relatiu del tèxtil, del cuir i la confecció, de la fusta i del suro, de la construcció, i de la mineria. En canvi, mostren una conducta dinàmica, en termes relatius, el metall bàsic, el vidre, ciment i ceràmica, el químic (intensament) i l'aigua, el gas i l'electricitat. Pel que fa als transformats metàl·lics, la participació és molt elevada i augmenta espectacularment en el període previ a la crisi, per descendir després, encara que continua essent el sector amb major participació (atesa la seva heterogeneïtat, ja que in-

clou la maquinària i el material de transport, a més dels productes metàl·lics). Un comportament similar ha estat observat pel paper, mentre que l'alimentació ha recuperat el seu pes relatiu arran del període de crisi, com a la majoria de països europeus.

Catalunya, doncs, mostra una evolució de la seva especialització productiva des de sectors considerats regressius o de primera industrialització cap a d'altres que hom podria anomenar dinàmics, encara que caldria distingir aquí entre els diferents productes que els componen.

LES CONTRIBUCIONS SECTORIALS AL CREIXEMENT DE LA PRODUCCIÓ INDUSTRIAL CATALANA

Sectors Industrials	1964-73	1973-77
Metàl·liques bàsiques	2,35	11,44
Vidre, ciment i ceràmica	4,67	7,46
Transformats metàl·lics	39,13	-0,71
Alimentació	5,52	13,52
Tèxtil, cuir i confecció	14,78	-8,11
– Tèxtil	11,32	-20,40
– Cuir i confecció	3,46	12,29
Paper	6,78	-1,96
Indústries químiques i connexes	15,30	42,70
Fusta i suro	1,18	-1,60
Construcció	5,31	13,45
Mineria	0,19	3,05
Aigua, gas i electricitat	4,79	20,76
TOTAL	100,0	100,0

FONT: BANCO DE BILBAO. Renta Nacional de España y su distribución provincial. Serie homogènia 1955-75 i 1977

El canvi d'especialització abans esmentat queda altra vegada perfectament reflectit, destacant el sector químic, d'una banda, i el tèxtil, de l'altra banda, pel que fa a comportaments contraris.

En línies generals, l'evolució dels sectors que reflecteixen les xifres estadístiques és la següent fins l'any 1977:

a) Sectors dinàmics abans i després de la crisi: metall bàsic; químic; aigua, gas i electricitat, i vidre, ciment i ceràmica.

b) Sectors dinàmics abans de la crisi, però regressius després: transformats metàl·lics i paper.

c) Sectors regressius abans de la crisi, però dinàmics després: alimentació, mineria, cuir i confecció, construcció.

d) Sectors regressius abans i després de la crisi: tèxtil, i fusta i suro.

Cal dir que tots els sectors regressius després de la crisi (1973-77) han mostrat creixements negatius en llur valor absolut de la producció (en pessetes constants), mentre que abans de 1973 tots els sectors havien tingut creixements positius.

L'evolució sectorial a Catalunya difereix de la que en línies generals es dona a Europa, pel metall bàsic, el vidre, ciment i ceràmica, el paper i la construcció, encara que normalment en sentit positiu (llevat del cas del paper a partir de la crisi). En canvi, és relativament similar i normalment més intensa l'evolució d'altres sectors, fonamentalment el químic (positiva) i el tèxtil (negativa), però també els transformats metàl·lics (encara que més afectats per la crisi) i l'alimentació (més afavorida).

Els països europeus mostren comportaments globalment positius i més acusadament a França i Itàlia (potser pel retard en acusar la crisi), mentre que el Regne Unit palesa una decadència industrial molt intensa (abans i després de la crisi), on tan sols són excepcions els sectors de productes energètics (pel petroli del mar del Nord), de maquinària d'oficina, i, en menor mesura, el químic.

b. Evolució de l'ocupació industrial

Pel que fa a l'ocupació en el sector industrial, l'evolució a la CEE (per als sis països més importants) ha observat un creixement acumulatiu lleugerament positiu en el període previ a la crisi, i lleugerament negatiu amb posterioritat. Això és també cert per a Catalunya i la resta d'Espanya, que observen un creixe-

ment força significatiu de l'ocupació industrial abans de 1973. Les consideracions fetes en tractar de la producció pel que fa a la potencialitat relativa del sector serveis i la seva capacitat per absorbir els efectes més negatius de la crisi, també poden aplicar-se en el cas de l'atur i l'ocupació en el sector serveis que ha

crescut en tots els països considerats amb posterioritat a l'esclat de la crisi.

Per als diferents sectors, el quadre següent mostra els canvis en llurs participacions relatives en l'ocupació industrial total a Catalunya, a la CEE-6 i resta d'Espanya:

QUADRE NÚM. 284

EVOLUCIÓ DE LA PARTICIPACIÓ SECTORIAL EN L'OCUPACIÓ INDUSTRIAL A LA CEE-6 (1960-1973-1977) A CATALUNYA I LA RESTA D'ESPANYA (1964-1973-1977)

	CEE-6			Catalunya**			Resta d'Espanya**		
	1960	1973	1977	1964	1973	1977	1964	1973	1977
Productes energètics	6,47	4,28	4,51	—	—	—	—	—	—
Metàl. liques bàsiques	4,14	3,73	3,86	1,15	1,02	1,12	4,06	4,53	4,44
Vidre, ciment i ceràmica	4,36	4,14	3,99	4,12	3,61	3,73	5,10	4,56	4,75
Transformats metàl. lics	27,14	31,11	31,91	21,88	25,81	26,49	19,57	21,31	23,06
— Productes metàl. lics	—	7,99	7,95	—	—	—	—	—	—
— Maquinària industrial i agrícola	—	7,73	7,86	—	—	—	—	—	—
— Maquinària oficina	—	1,73	1,71	—	—	—	—	—	—
— Material elèctric	—	7,04	7,42	—	—	—	—	—	—
— Material de transport	—	6,62	6,97	—	—	—	—	—	—
Alimentació	7,95	7,24	7,30	4,47	6,01	5,50	12,98	10,10	9,46
Tèxtil, cuir i confecció	15,37	11,84	11,01	31,38	24,24	20,90	10,08	10,16	9,85
— Tèxtil	—	—	—	24,51	18,13	14,65	3,50	2,43	2,46
— Cuir i confecció	—	—	—	6,87	6,11	6,25	6,58	7,73	7,39
Paper	*	4,70	4,66	4,01	5,27	4,57	2,75	3,39	3,41
Indústries químiques i connexes	5,75	7,31	7,72	7,79	9,07	9,51	5,17	6,01	6,24
— Cautxú i transformats plàstics	1,31	2,20	2,33	—	—	—	—	—	—
— Resta química	4,44	5,11	5,39	—	—	—	—	—	—
Altres productes manufacturats	10,01	5,32	5,35	—	—	—	—	—	—
Fusta i suro	—	—	—	4,47	3,79	4,01	5,28	5,73	5,60
Construcció	18,82	20,33	19,69	17,41	18,41	21,55	27,16	29,10	28,23
Mineria	—	—	—	1,37	0,74	0,65	5,39	3,05	2,95
Aigua, gas i electricitat	—	—	—	1,95	2,04	1,96	2,46	2,06	2,01
TOTAL	100	100	100	100	100	100	100	100	100

NOTES: (*) La part relativa del paper s'inclou en d'altres productes manufacturats
(**) Ocupació assalariada
CEE-6: Alemanya, França, Itàlia, Regne Unit, Països Baixos i Bèlgica

FONT: Elaboració pròpia a partir de:
EUROSTAT. National Accounts ESA. Detailed tables 1970-77.
BANCO DE BILBAO. La Renta Nacional de España y su distribución provincial: Série homogènia 1955-75 i 1977.

Cal destacar certes diferències amb l'evolució de la producció, que reflecteixen canvis significatius, en el sentit o un altre, de la productivitat aparent del treball, que analitzarem més endavant. Aquí cal esmentar la capacitat d'absorció de la mà d'obra dels transformats metàl·lics, la química i la construcció, mentre

s'observa una forta davallada del tèxtil, malgrat mantenir encara una participació molt important sobre el total.

Quant a les contribucions sectorials a les variacions en l'ocupació industrial catalana, vegeu el següent quadre:

QUADRE 285

LES CONTRIBUCIONS SECTORIALS A LES VARIACIONS EN L'OCUPACIÓ INDUSTRIAL A LA CEE-6 (1960-73, i 1973-77) I A CATALUNYA I LA RESTA D'ESPANYA (1964-73 i 1973-77)

Sectors industrials	CEE-6		Catalunya**		Resta d'Espanya*	
	60-73	73-77	64-73	73-77	64-73	73-77
Productes energètics	-87,5	-1,0	—	—	—	—
Metàl·liques bàsiques	-13,2	-1,9	0,5	11,1	6,8	-2,5
Vidre, ciment i ceràmica	-5,1	-6,2	1,4	11,1	2,0	20,0
Transformats metàl·lics	197,2	-19,7	42,3	55,6	29,7	165,0
— Productes metàl·lics	—	-8,5	—	—	—	—
— Maquinària industrial i agrícola	—	-5,9	—	—	—	—
— Maquinària oficina	—	-2,1	—	—	—	—
— Material elèctric	—	-1,5	—	—	—	—
— Material de transport	—	-1,6	—	—	—	—
Alimentació	-22,5	-6,4	12,5	-66,7	-3,8	-42,5
Tèxtil, cuir i confecció	-135,9	-23,7	-5,8	-422,2	10,6	-15,0
— Tèxtil	—	—	-8,7	-433,3	-2,7	5,0
— Cuir i confecció	—	—	2,9	11,1	13,3	-20,0
Paper	*	-5,4	10,6	-88,9	6,4	5,0
Indústries químiques i connexes	72,4	-1,4	14,4	44,4	10,0	25,0
— Cautxú i transformats plàstics	39,3	-0,3	—	—	—	—
— Resta química	33,1	-1,3	—	—	—	—
Altres productes manufacturats	10,8*	-4,8	—	—	—	—
Fusta i suro	—	—	1,0	22,2	7,9	-5,0
Construcció	83,8	-29,5	22,6	355,6	38,5	-42,5
Mineria	—	—	-1,9	-11,1	-8,2	-5,0
Aigua, gas i electricitat	—	—	2,4	-11,1	0,2	-2,5
TOTAL	100	-100	100	-100	100	100
Variacions en l'ocupació (milers)	-962	-2705	+ 208	-9	+ 559	+ 40

NOTES: (*) Inclou el sector paperer

(**) Les dades corresponents a Catalunya i a la resta de l'Estat espanyol estan elaborades a partir de dades d'ocupació assalariada a la indústria.

CEE-6: Alemanya, França, Itàlia, Regne Unit, Països Baixos i Bèlgica.

FONT: Elaboració pròpia a partir de:

EUROSTAT. National Accounts. ESA. Detailed tables 1970-77.

BANCO DE BILBAO. Renta Nacional de España y su distribución provincial. Série homogènia 1955-75 i 1977

Destaca l'espectacular contribució negativa del tèxtil, i en menor mesura del paper, després de la crisi. En canvi, la construcció sembla que fins 1977 ha estat un element d'absorció d'ocupació molt important, la qual cosa no passa en cap altre país dels que es consideren (això fa pensar en la possibilitat de deficiències en les estadístiques utilitzades). També absorveixen mà d'obra, l'alimentació, els transformats metàl·lics i la química.

En línies generals, l'evolució de l'ocupació per sectors que reflecteixen les dades estadístiques a Catalunya fins el 1977 és la següent:

a) Sectors absorbents de mà d'obra, abans i després de la crisi i que guanyen participació relativa en l'ocupació industrial total: construcció, química i transformats metàl·lics.

b) Sectors absorbents de mà d'obra, abans i després de la crisi, però que van perdre participació relativa en el primer període: metall bàsic, fusta i suro, vidre, ciment i ceràmica, i cuiro i confecció.

c) Sectors absorbents de mà d'obra abans de la crisi, que augmenten llur participació relativa, però que en perden posteriorment: aigua, gas, i electricitat, alimentació i paper.

d) Sectors que perden mà d'obra abans i després de la crisi: tèxtil i mineria.

L'evolució sectorial és similar a la que es dona a Europa pel metall bàsic, pels transformats metàl·lics, pel tèxtil i pel químic, mentre que s'observa un comportament més negatiu de l'alimentació i el paper (després de la crisi ja que abans era més positiva); més positiu en la construcció i el vidre, ciment i ceràmica.

c. Evolució de la productivitat industrial

De la comparació de les dades de producció i ocupació pot deduir-se l'evolució de les productivitats aparents del treball pels sectors industrials.

En línies generals, pot constatar-se que els sectors industrials dels països que el 1973 presenten uns nivells de productivitat aparentment superiors, augmenten encara més llurs índexs en relació a la mitjana comunitària, el 1977. Mentre que Itàlia i el Regne Unit, i també la resta d'Espanya i Catalunya (en menor mesura), ja molt pel dessota de la mitjana el 1973, veuen caure el 1977 llurs índexs respectius.

La situació comparativa entre Catalunya i el conjunt dels sis països de la CEE més importants, pel que fa a la productivitat aparent global i segons els diferents sectors, és la següent:

EVOLUCIÓ DEL L'ÍNDEX DE PRODUCTIVITAT APARENT DEL TREBALL (1973-1977)
(100 = Productivitat aparent del treball en el total de la indústria a la CEE-6 el 1973)

Sectors industrials	CEE-6			Catalunya			Resta Espanya		
	1973	1977	1977	1973	1977	1977	1973	1977	1977
Productes energètics	281	319	489	—	—	—	—	—	—
Mineria	—	—	—	52	71	156	56	48	105
Aigua, gas i electricitat	—	—	—	110	133	268	173	141	283
Metàl. líques bàsiques	114	107	164	91	133	179	93	125	169
Vidre i ceràmica	100	113	166	56	56	98	53	53	92
Transformats metàl. lics	89	101	151	57	46	92	51	45	91
— Productes de metall	83	95	143	—	—	—	—	—	—
— Maquinària industrial i agrícola	91	96	144	—	—	—	—	—	—
— Maquinària oficina	99	128	169	—	—	—	—	—	—
— Material elèctric	89	104	150	—	—	—	—	—	—
— Mitjans de transport	93	101	163	—	—	—	—	—	—
Alimentació	154	175	253	50	57	104	40	40	74
Tèxtil, cuir i confecció	55	62	95	45	41	74	41	42	76
— Tèxtil	—	—	—	45	40	67	44	33	56
— Cuir i confecció	—	—	—	46	47	88	40	44	82
Paper	93	103	159	57	52	104	65	56	113
Indústries químiques	114	128	195	76	83	137	90	95	156
— Cautxú i plàstics	109	117	176	—	—	—	—	—	—
— Resta química	116	133	203	—	—	—	—	—	—
Altres productes manufacturats	70	79	113	—	—	—	—	—	—
Fusta i suro	—	—	—	39	29	55	38	28	55
Construcció	87	91	142	55	23	65	34	23	65
TOTAL	100	114	169	52	47	91	50	46	89

NOTA: (*) Productivitat aparent del treball utilitzant preus constants. Els factors de deflació 1973-77 han estat calculats basant-nos en els preus implícits dels VAB de cadascun dels sectors.

CEE-6: Alemanya, França, Itàlia, Regne Unit, Països Baixos i Bèlgica.

FONT: *Elaboració pròpia a partir de:*

EUROSTAT. National Accounts. ESA. Aggregates 1970-1977. Detailed branches. 1978-1.
BANCO DE BILBAO. Renta Nacional de España y su distribución provincial. Série homogènia 1955-1975 i 1977.

*INE. Contabilidad Nacional de España. Base 1970.**

**EVOLUCIÓ DE LA PRODUCTIVITAT APARENT DEL TREBALL DE LA PRODUCCIÓ,
I DE L'Ocupació INDUSTRIAL (1973-1977)**
(Taxes mitjanes de creixement anual)

Sectors industrials	CEE-6			Catalunya			Resta d'Espanya		
	PA	P	OC	PA	P	OC	PA	P	OC
Productes energètics	3,2	2,8	-0,4	—	—	—	—	—	—
Mineria	—	—	—	8,1	3,7	-4,1	-3,8	-4,8	-1,0
Aigua, gas i electricitat	—	—	—	4,9	4,3	-0,6	-5,0	-5,1	-0,1
Metàl·liques bàsiques	-1,6	-2,5	-0,9	10,0	11,7	1,5	7,7	7,5	-0,2
Vidre i ceràmica	3,1	0,4	-2,6	0,0	0,3	0,3	0,0	1,3	1,3
Transformats metàl·lics	3,2	2,1	-1,1	-5,2	-4,8	0,4	-3,1	-1,0	2,2
— Productes metàl·lics	8,4	1,5	-1,8	—	—	—	—	—	—
— Maquinària industrial i agrícola	1,3	-0,0	-1,3	—	—	—	—	—	—
— Maquinària oficina	6,6	4,5	-2,0	—	—	—	—	—	—
— Material elèctric	4,0	3,6	-0,4	—	—	—	—	—	—
— Mitjans de transport	2,1	0,5	-1,6	—	—	—	—	—	—
Alimentació	3,2	1,7	-1,5	3,3	0,9	-2,3	0,0	-1,5	-1,5
Tèxtil, cuir i confecció	3,0	-0,6	-3,5	-2,3	-5,8	-3,6	0,6	-0,3	-0,9
— Tèxtil	—	—	—	-2,9	-7,9	-5,2	-6,9	-6,7	0,2
— Cuir i confecció	—	—	—	0,5	0,6	0,1	2,4	1,2	-1,2
Paper	2,6	0,5	-2,0	-2,3	-5,8	-3,6	-3,7	-3,3	0,4
Indústries químiques	2,9	2,6	-0,3	2,2	3,3	1,1	1,4	2,6	1,2
— Cautxú i plàstics	1,8	1,6	-0,2	—	—	—	—	—	—
— Resta química	3,5	3,1	-0,4	—	—	—	—	—	—
Altres productes manufacturats	3,1	1,6	-1,5	—	—	—	—	—	—
Fusta i suro	—	—	—	-7,1	-6,4	0,7	-7,4	-7,7	-0,3
Construcció	1,1	-1,4	-2,5	-19,6	-16,9	3,3	-9,3	-9,6	-0,3
TOTAL	3,3	1,5	-1,7	-2,5	-2,8	-0,3	-2,1	-1,9	0,2
Taxa de revaluació de la pesseta enfront de l'UCE		—			-4,7			-4,7	

NOTES: CEE-6: Alemanya, França, Itàlia, Regne Unit, Països Baixos i Bèlgica.
PA: Productivitat aparent del treball.
P: Producció.
OC: Ocupació.

FONT: Elaboració pròpia a partir de:
EUROSTAT. National Accounts. ESA Aggregates 1970-1977. Detailed branches. 1978-1.
BANCO DE BILBAO. Renta Nacional de España y su distribución provincial. Série homogènia 1955-1975 i 1977.

Malgrat l'aparença negativa del conjunt, que caldria matisar amb la consideració d'altres factors (com els costos de producció) s'observa un comportament esperançador de l'aigua, el gas i l'electricitat, el metall bàsic, i, en certa mesura, la química i la mineria. En canvi, són particularment negatives les perspectives dels transformats metàl·lics, el tèxtil, el paper, la fusta i suro, i, espectacularment, la construcció. Pel que fa a l'alimentació, l'evolució és positiva, però la situació de partida és en termes relatius extraordinàriament baixa.

Com es pot veure en el quadre núm. 287, mentre que al conjunt de països de la CEE que considerem la productivitat ha crescut tant per un increment de la producció com per una disminució de l'ocupació, a Catalunya la productivitat ha disminuït, ja que malgrat la lleugera caiguda de l'ocupació, la producció ha sofert una davallada més forta.

Per sectors, i pel que fa als països de la CEE, cal destacar que perden ocupació en el període considerat (1973-1977), sobretot el tèxtil, el vidre, ciment i ceràmica, la construcció i el paper. En canvi, la producció tan sols baixa en el cas del metall bàsic, la construcció, i, molt lleugerament, en el tèxtil, mentre augmenta significativament en els productes energètics, els transformats metàl·lics i la química. Tot plegat fa que tan sols el metall bàsic perdi productivitat, mentre que sectors com els esmentats darrerament presentin augments importants.

Cal dir, però, que aquestes xifres amaguen diferències importants entre els diferents països. Així, mentre a Alemanya, els Països Baixos i a Bèlgica, la productivitat creix espectacularment, tant per pèrdues d'ocupació com per augments de producció, a França el creixement és més moderat, i a Itàlia i al Regne Unit la disminució de la productivitat és molt elevada (entre el doble i el triple de la disminució de la productivitat catalana). En aquests darrers països, la pèrdua d'ocupació fins el 1977 no és rellevant (a Itàlia fins i tot augmenta), mentre la caiguda de la producció és realment important. De tota manera, en el cas d'Itàlia, i també de Catalunya, cal matisar aquest fet si es té en compte que l'impacte de la crisi sobre l'ocupació es manifesta més tard, mentre la producció es recupera relativament amb les conseqüències positives que sobre la productivitat això comporta.

Quant a Catalunya, el comportament sectorial de la productivitat és molt variable. Així, mentre que per al metall bàsic (sobretot) i la química augmenta a causa d'incrementos significatius de la producció amb una certa absorció de mà d'obra, altres sectors com la mineria, l'aigua, el gas i l'electricitat, i l'alimentació guanyen productivitat, però és en força mesura a causa de la pèrdua d'ocupació. D'altra banda, la productivitat de la construcció davalla fortament, ja que coexisteix una disminució de la producció amb un augment de l'ocupació, igual que per als transformats me-

tàl·lics i la fusta i el suro. També perden productivitat, malgrat perdre també ocupació, el tèxtil i el paper.

d. Dimensió empresarial i competitivitat

La dimensió de les empreses és un altre element important, encara que no decisiu, a l'hora de caracteritzar una determinada estructura industrial. L'existència d'economies o deseconomies d'escala, el volum d'ocupació absorbit per les petites i mitjanes empreses, el nombre de grans empreses i llur competitivitat internacional, el repartiment sectorial dels centres de decisió, etc., tot plegat té, òbviament, una gran influència sobre el nivell de competitivitat d'un país i la seva inserció en el procés d'especialització productiva internacional.

D'entrada, cal assenyalar una certa igualtat pel que fa al nombre de grans empreses sobre el total. Tan sols és remarcable el cas del Regne Unit (i també d'Irlanda) on la proporció és més elevada i, a l'extrem contrari, Itàlia i també Catalunya. L'analogia desapareix quan separem les petites i mitjanes empreses. La proporció de mitjanes empreses (entre 50 i 499 treballadors) varia des d'un 24,1% a Dinamarca a un 2,8% a Itàlia. A Catalunya, la proporció és propera a la mitjana europea (un 6,5%). En qualsevol cas, si avaluem les petites i mitjanes empreses en conjunt, les xifres són, òbviament, molt més homogènies.

Si ens fixem en els nivells d'ocupació absorbits per cada grup d'empreses, les diferències són encara més grans. La part d'ocupació aportada per les grans empreses varia des del 23,1% a l'Estat espanyol al 68,3% al Regne Unit. Cal destacar aquí la baixíssima proporció d'ocupació que aporten les grans empreses catalanes (tan sols un 19,6%), com a mostra de la poca entitat relativa de les nostres grans empreses i el pes preponderant que, sobre la seva estructura productiva, econòmica i social, tenen les petites i mitjanes empreses en llur conjunt. Ara bé, cal distingir una vegada més entre les empreses petites i les empreses mitjanes. Efectivament, la part d'ocupació absorbida per les empreses mitjanes catalanes (a més relativament nombroses) arriba al 44,3% del total (per un 36,7% per al cas espanyol). En canvi, les petites absorbeixen un 36,2% (un 40,2% per a Espanya). En aquest sentit, Catalunya s'apropa significativament al model europeu.

Cal recordar que gran empresa no és necessàriament sinònim d'eficiència productiva i que l'empresa mitjana té normalment una flexibilitat superior, al mateix temps que majors possibilitats d'accés al finançament que les petites. En aquest context, doncs, el dimensionat de l'empresa catalana no és, globalment, un element desfavorable, tot i que per a diversos sectors, s'hauria de realitzar forçosament un procés de concentració si hom vol competir amb condicions davant la nova situació derivada de la integració.

L'ocupació mitjana per empresa a Catalunya és de 19,2, mentre a la resta d'Espanya és de 12,2. Si a això hi afegim que, mentre el nombre d'establiments catalans és el 18,2% dels espanyols, i en canvi, l'ocupació absorbida per les empreses industrials catalanes puja al 25,9%, la conclusió és, una vegada més, la major dimensió relativa de l'empreses en el sistema productiu de Catalunya.

Pel que fa a la distribució sectorial del dimensionat de les empreses, en els sectors més significatius a Catalunya, cal dir:

Química: La dimensió es superior a la mitjana espanyola, amb un pes important de les empreses de dimensions mitjanes, sobretot en el camp de la química bàsica i els productes farmacèutics, on també és significativa la presència de la gran empresa, i on les empreses petites són de proporcions relativament grans.

Fabricació de productes metàl·lics: Dimensió mitjana i petita, amb un pes substancial de la petita empresa, malgrat que per a la fabricació d'eines i productes metàl·lics acabats el volum és una mica més gran.

Material de transport: Dimensió superior a l'espanyola, justificada per la importància de les grans empreses que, representant el 3,11% dels establiments, ocupen el 72,4% dels treballadors del sector.

Maquinària mecànica: Dimensió superior a l'espanyola, però relativament reduïda en no haver-hi, pràcticament, grans empreses. En canvi, sí que és important la presència de les mitjanes.

Maquinària elèctrica: Dimensió molt similar a l'espanyola. Preponderància de les empreses mitjanes i una certa presència de les grans, mentre les petites ocupen un percentatge molt petit de la mà d'obra del sector.

Tèxtil: Poca importància de la gran empresa i protagonisme de la mitjana. Grans variacions per subsector: dimensió acceptable per a la indústria del cotó, la seda, fibres sintètiques i artificials, i els acabats tèxtils. Dimensió petita per als gèneres de punt, i, sobretot, per a la lana.

Agroalimentària: Pes determinant de la petita empresa, malgrat un cert nombre d'empreses mitjanes. La dimensió mitjana és, però, molt baixa pel conjunt del sector (cal dir que en el subsector ramader és una mica més gran, però no significativament).

En definitiva, les empreses més petites predomi-

nen als següents sectors: captació i distribució d'aigua; fabricació de productes metàl·lics; indústria agroalimentària, begudes i tabac; calçat i confecció; fusta, suro i mobles. Les més grans, en canvi, corresponen a l'extracció i tractament de combustibles sòlids, el refi de petroli, la maquinària d'oficina i ordinadors i la construcció d'automòbils i llurs accessoris.

e. Inversió estrangera i competitivitat

El grau de penetració del capital estranger en les empreses catalanes, pot ésser un altre element d'anàlisi de la competitivitat futura de l'economia catalana davant la integració a la CEE. D'entrada, acostuma a ésser cert que la penetració estrangera es produeix en aquells sectors més dinàmics i, a més, pel fet de dependre en diversa mesura de l'estratègia de les empreses multinacionals del sector corresponent, constitueix un element en principi positiu de cara a la integració. Però aquesta generalització pot comportar excepcions. Primer, és possible que en molts casos la inversió estrangera hagi estat atreta pels alts nivells de protecció existents en el mercat espanyol, la mà d'obra més barata o, en el seu moment, per unes determinades relacions laborals. Aquests elements d'atracció han desaparegut o desapareixeran en major o menor mesura, i, en conseqüència, pot haver-hi en aquests sectors una certa retracció. D'altra banda, el fet d'entrar a formar part de les grans multinacionals posa la continuïtat de l'empresa en funció de la política comercial d'aquelles i les decisions que hom prengui fora d'aquí, quant a la localització òptima dels seus diferents establiments. Cal també distingir entre la procedència del capital, ja que els comportaments també poden ser diversos segons que les empreses siguin o no comunitàries.

Per això, cal ésser prudent quant a la valoració que hom faci pel que fa al capital estranger. De tota manera, cal dir que en general jugarà un paper positiu i que, probablement, amb la llibertat de circulació de capitals la seva presència augmentarà arran de la integració.

Per sectors, cal destacar, sobretot la indústria química i els seus diferents subsectors. Entre aquests la penetració és realment determinant en la fabricació d'altres productes orgànics, colorants i pigments, productes farmacèutics de base, material fotogràfic sensible i perfumeria i cosmètica; en tots, el capital estranger supera el 50% del capital social de les seves empreses (arribant pràcticament al 90% en la fabricació de colorants i pigments, i també de productes farmacèutics de base). A més, en general, la penetració en el sector químic radicat a Catalunya és molt superior a la donada en la resta de l'Estat espanyol. Tot plegat fa, que per la importància de la química catalana, cal pensar necessàriament en el paper que hi juga el capital estranger a l'hora de fer prediccions en relació al seu futur.

També cal destacar, entre d'altres sectors significativament penetrats pel capital estranger, la construcció de màquines d'oficina i ordinadors, la fabricació d'òrgans de transmissió, les indústries làcties, la transformació del cautxú, i l'extracció de minerals no metàl·lics ni energètics.

També, encara que en menor mesura, és important la presència estrangera en els articles d'oficina, d'escriptori i altres indústries manufactureres; fabricació de productes de molinaria, pastes, pa, galetes, cacau i confits; preparació i envasat d'aigües minerals; fabricació d'equips i recanvis d'automòbils; fabricació d'armes lleugeres i llurs municions; així com d'altres articles acabats de metall i tubs d'acer. També, l'extracció i preparació de minerals metàl·lics no fèrrics.

En general, pel que fa a la indústria agroalimentària en conjunt, la penetració també és significativa, valent per tant les mateixes consideracions fetes per la química.

En canvi, a la indústria tèxtil, les inversions estrangeres no han estat particularment abundoses, encara que les que s'han efectuat a Espanya, ho han estat bàsicament a Catalunya. En aquest sector, però, el grau de penetració, en general, no serà un element massa significatiu a l'hora de preveure els efectes de l'adhesió.

f. Algunes consideracions sectorials

Al llarg d'aquestes conclusions s'han analitzat diversos aspectes de la realitat econòmica catalana, especialment de la industrial, que poden influir clarament sobre el sentit i la intensitat dels efectes que hom pot esperar que derivin de la integració d'Espanya a les Comunitats Europees. En altres apartats s'ha examinat la problemàtica comercial, a partir dels fluxos catalans amb l'exterior i l'entrada a la Unió Duana. En aquest apartat s'han considerat dades i informacions relacionades amb la producció, l'ocupació, la dimensió de les empreses, les inversions estrangeres o la productivitat. Òbviament, resten encara molts elements que hom hauria de tenir en compte, per poder fer una anàlisi exhaustiva de l'impacte sectorial de l'adhesió (com per exemple, els costos unitaris, el nivell de la tecnologia i la legislació de patents, els nivells d'inversió, etc.) que, escapant del marc que hom es proposa, requereixen una anàlisi sectorial més aprofundida que cal que empenyi, si és que no ho ha fet ja, cada sector.

En qualsevol cas, els elements que s'han tractat permeten, si més no, fer una valoració amb un caràcter general de les condicions actuals de la nostra indústria i de les seves perspectives de futur. En aquesta perspectiva, cal fer una avaluació d'aquells sectors més significatius de l'estructura industrial catalana.

El sector tèxtil: Aquest sector està en crisi des de

molt abans de la crisi econòmica general, derivada de la necessitat constant d'adaptació econòmica general, derivada de la necessitat constant d'adaptació a les noves condicions de competitivitat provocades pel procés d'especialització productiva internacional, ja sigui per la comercialització de productes a baix cost a partir de l'accés a tecnologies no complicades i a la utilització intensiva d'una mà d'obra molt barata, o bé a causa de la constant variació del disseny i la qualitat del producte.

Això ha fet que la producció i sobretot la capacitat d'absorció de mà d'obra hagi disminuït a tota Europa (llevat del cas italià que és un tèxtil basat en el disseny i la qualitat del producte), inclosa Catalunya. Ara bé, també és cert que el tèxtil ha observat un procés de capitalització molt intens al nostre país, produint-se una renovació tecnològica important i un increment, en línies generals, de la penetració en els mercats exteriors que en alguns casos és ja molt important.

Si es continua en el sector tèxtil català aquesta renovació en el marc d'un pla adient de reestructuració, facilitada per la dimensió mitjana però més aviat reduïda de llurs empreses, i assoleixen un grau suficient d'adaptació del producte (en una línia de qualitat, moda i disseny), aleshores la perspectiva del sector en el seu conjunt pot ésser relativament esperançadora.

Òbviament, la integració a la CEE comportarà problemes per a moltes empreses tèxtils, augmentant significativament la competència que ara estan afrontant, a causa d'una disminució substancial de la protecció aranzelària. Ara bé, també cal tenir en compte la possibilitat d'alleugerir aquest efecte pel que fa a les importacions extracomunitàries, basant-nos en la integració en els acords bilaterals d'autolimitació que la CEE té establerts en el marc de l'Acord Multifibres. Si a això hi afegim la competitivitat demostrada pels nostres productes d'exportació, les perspectives no són tan pessimistes a l'hora d'assegurar un nivell de demanda suficient i en conseqüència un manteniment de les capacitats productives i dels nivells d'ocupació existents.

Cal esmentar, però, que aquestes consideracions globals s'haurien de matisar a l'hora de parlar dels diferents subsectors, i, fins i tot, dels diferents productes. En general, la productivitat del tèxtil català és comparativament baixa en relació a l'europea, però per a determinades rengleres de la producció la situació és molt més positiva, i més tenint en compte els nivells de costos (i la baixa d'aquests arran de la importació més barata de primeres matèries, com el cotó o les fibres, que l'adhesió facilitarà). Això significa que el sector s'haurà de reestructurar profundament i hauran de produir-se desplaçaments intrasectorials i, també, desplaçaments de la mà d'obra arran de la utilització cada vegada més intensiva de tecnologies basades en la capitalització.

El sector químic: la valoració global del sector a Europa és globalment molt positiva. Efectivament ha estat pràcticament l'únic sector que no solament ha augmentat la producció i l'ocupació en general, sinó que ha mantingut també aquesta tendència després de la crisi. Això és tanmateix cert per a la química radiada a Catalunya, que, a més, ha registrat increments importants de la productivitat.

Donat que el sector ha demostrat un comportament comercial globalment competitiu, que certs costos de les importacions disminuiran, i que la dimensió de les empreses és relativament gran d'acord amb la necessitat d'una certa escala per a les produccions químiques, les adaptacions necessàries per continuar amb l'expansió global del sector sembla que puguin produir-se sense costos excessius en termes d'empreses i mà d'obra. Si a això hi afegim el grau de penetració del capital estranger en el sector que, en principi, hauria de tenir efectes positius en el sentit d'esmoreir la competència europea (encara que pot també provocar canvis derivats de la modificació de les condicions sota les quals es produï aquesta penetració), les previsions poden ésser relativament positives.

Cal esmentar, no obstant, un problema greu que pot tenir la indústria química. Ens referim a l'adaptació al sistema europeu de patents de la nostra actual legislació, que podria ésser realment nociva per a determinats sectors de la indústria química (farmacèutica, cosmètica, insecticides, fertilitzants, etc), en prendre l'oportunitat de realitzar un nombre important de produccions. Cal, doncs, que aquesta adaptació es faci de la manera més prudent possible, donant temps per a la renovació tecnològica i les inversions en aquesta línia; el fet que el sistema europeu de patents (tant el conveni de Munic com el de Luxemburg) no compti amb l'adhesió de tots els països comunitaris, ho pot facilitar.

D'altra banda, i com és evident, cal insistir en la necessitat de distingir entre els diferents subsectors a l'hora de matisar les anteriors consideracions. Els efectes no seran els mateixos, per exemple, per al sector farmacèutic de base (molt penetrat pel capital estranger i de dimensions relativament grans) que per al sector de plàstic o d'adobs, on la penetració estrangera és molt més reduïda i el comportament comercial més contradictori.

La indústria agroalimentària: la seva evolució ha estat relativament paral·lela a la dels països comunitaris, en el sentit de sortir comparativament afavorida de la crisi, guanyant participació des del punt de vista del valor afegit. La renovació tecnològica produïda i un desplaçament de mà d'obra han provocat uns increments molt importants de la productivitat (els més alts d'Europa), tant més significatius tenint en compte l'evolució tremendament negativa del sector a la resta d'Espanya.

De manera que la convergència d'evolucions amb Europa i l'elevat grau de penetració estrangera en alguns subsectors, permet pensar en previsions d'efectes positius derivats del procés d'integració. Clar que tot dependrà del procés d'aplicació de la política agrària comunitària i de la capacitat de les nostres empreses per complir els requisits sanitaris exigits dins de la Comunitat Econòmica Europea per a aquests productes. Les empreses del sector són normalment molt petites i dirigides al mercat local. L'entrada de les grans multinacionals de l'alimentació, a partir de la forta disminució de la protecció aranzelària amb la Comunitat, augmentarà la competència i pot suposar una pèrdua de quota de mercat important. En aquest sentit, i com s'ha comentat en l'apartat dedicat a l'Agricultura, hi haurà sectors, com el porcí, especialment perjudicats per les condicions de comercialització i, sobretot, per la seva situació sanitària.

El sector del metall: En aquest sector s'hi inclouen tant el material de transport com la maquinària de tot tipus, passant pels productes siderometal·lúrgics bàsics o transformats, els aparells electrodomèstics o els ordinadors. Òbviament, una previsió de futur que vagi més enllà de les relatives al comportament comercial, resulta extraordinàriament difícil.

Malgrat això, en línies generals es pot dir que l'evolució dels transformats metàl·lics ha estat negativa arran de la crisi a Catalunya, mentre que no ha estat així, globalment, als països europeus. Les nostres empreses han perdut quota dels del punt de vista de la producció i, en canvi, han absorbit mà d'obra, la qual cosa ha portat com a conseqüència unes pèrdues molt importants de productivitat. Això pot venir donat per un manteniment, més o menys forçat, de l'ocupació en aquells subsectors menys dinàmics (l'automòbil, la maquinària d'oficina, els electrodomèstics de línia blanca, etc.) amb pèrdues importants de productivitat en baixar molt la demanda i la producció, i, simultàniament, d'absorció de mà d'obra en aquells altres subsectors més adaptats a la crisi (certes màquines mecàniques o elèctriques, alguns productes metal·lúrgics, etc.). Les perspectives, en aquest sentit, no són massa positives tenint en compte la desaparició de l'elevada protecció actual per al material de transport, per als electrodomèstics de línia blanca (en procés, però, de reconversió) o per al sector de màquines d'escriure (per raons de política comercial de les cases matrius estrangeres). En qualsevol cas, però, dependrà de moltes altres variables i com la situació de les empreses pel que fa al tipus de producte, llur dimensió o el grau d'inversió estrangera que ha atret, és extraordinàriament diferent, llur capacitat d'adaptació a les noves condicions de la integració, és, per tant, molt variable. Pel que fa al metall bàsic, malgrat la seva poca importància relativa, ha tingut un comportament molt positiu arran de la crisi, per la qual cosa les previsions poden ésser més optimistes.

9. La política social comunitària

a. La situació social a Catalunya prèvia a l'adhesió: el mercat de treball.

La situació del mercat de treball a Catalunya és caracteritzada els darrers anys per un augment important de l'atur com a conseqüència, fonamentalment, d'una disminució de l'ocupació, mentre la població activa augmenta molt lentament o s'estabilitza. Aquest comportament és diferent al que s'observa en el conjunt de la CEE, on l'augment de l'atur, és atribuïble a un increment accentuat de la població activa (joves i dones), sense que l'ocupació presenti augmentos significativament importants que permeti absorbir-la.

Com és sobrerament conegut, la taxa d'atur a Catalunya i a Espanya és molt superior a la comunitària, independentment de les diferències regionals. En aquests moments, a més, la taxa a Catalunya supera ja, segons les enquestes de població activa, a la d'Espanya en una mesura significativa. Així, contràriament al que succeï a les regions industrialitzades alemanyes, angleses o franceses, l'impacte de la crisi sobre l'ocupació esdevingué a Espanya afectant primer a les regions no industrialitzades del Sud (Andalusia, Canàries, Extremadura) per afectar més tard Madrid, el País Basc i Navarra, i també significativament Catalunya. Aquest comportament tan sols és equiparable al cas italià, on el procés d'adaptació també fou retardat i s'inicià amb posterioritat en les zones més industrialitzades.

De tota manera, cal remarcar que mentre la taxa d'atur ha estat relativament estabilitzada fins fa poc en el conjunt de la CEE, l'evolució a Catalunya i a Espanya ha estat extraordinàriament negativa, superant la taxa els dos dígits, tot situant-se per sobre del 14-15% a finals de 1980.

Quant a l'estructura de l'atur, els principals col·lectius afectats pel problema de l'atur són els joves i les dones. Per sectors, a Catalunya el creixement de l'atur és en l'actualitat bàsicament industrial (tot i que la construcció, primer, i els serveis, ara, hi han jugat un paper important), mentre que l'atur a l'agricultura és pràcticament inexistent.

La situació del mercat de treball a Catalunya, doncs, cal definir-la a partir de l'existència d'un important creixement de l'atur, a conseqüència de la disminució de l'ocupació i un creixement molt moderat o una estabilització de la població activa. Per poder fer una previsió de com estarà el mercat de treball en el moment de l'adhesió, cal tenir en compte aquells factors que en un futur poden incidir en aquesta evolució. De llur anàlisi hom pot deduir per als propers anys:

a) Una incorporació a la vida activa de les generacions més nombroses, nascudes els anys seixanta i principis dels setanta.

b) Una disminució important del saldo migratori a Catalunya, derivat de la debilitat de la demanda de treball.

c) Un augment de la participació de la mà d'obra femenina en la població activa, esperant-se augments de la seva taxa d'activitat (mentre la dels homes pot disminuir).

d) Un exhauriment del camp català com a reserva potencial de mà d'obra per a la indústria i els serveis.

e) Una intensificació del procés d'assalariament, especialment en el sector serveis.

D'aquests factors, tan sols el primer té una dinàmica pròpia i irreversible. La incidència dels restants vindrà determinada pel grau en què s'assoleixi una represa important del nivell d'activitat econòmica. Tot plegat fa pensar que l'evolució de la població activa catalana presentarà una situació de creixement lent o bé pràcticament estabilitzat, ja que el fre del creixement migratori i l'estancament de la taxa d'activitat (malgrat la previsió sobre la taxa femenina) poden alleugerir la incidència expansiva de la incorporació dels joves al mercat.

Finalment, hom pot considerar que el procés d'integració en l'actual context de dèbil nivell d'activitat econòmica no pot tenir unes conseqüències significatives en l'evolució de la població activa com a conseqüència de l'aplicació del principi de lliure circulació de treballadors, ni en un sentit positiu ni tampoc negatiu, malgrat que puguin produir-se alguns moviments de mà d'obra molt qualificada, o també d'aquella mà d'obra procedent de països més subdesenvolupats, com Portugal, que podrien accedir a aquells llocs de treball corresponents a les categories menys qualificades.

b. La situació social a Catalunya prèvia a l'adhesió: la renda per habitant i la seva distribució

Catalunya, en una primera aproximació, es troba al dessorat de la mitjana comunitària, lluny dels països amb major nivell de renda per habitant, però superant la corresponent a les mitjanes d'altres països com Itàlia, Regne Unit, Irlanda i Grècia. De manera que la renda per habitant catalana ve a ésser d'unes tres quartes parts de l'Europa dels Nou, i una mica més de les quatre cinques parts si considerem l'Europa dels Dotze. D'altra banda, la renda per habitant espanyola representa un 80% de la catalana.

Cal dir, però, que si s'utilitzen les anomenades "paritats de poder de compra" que es calculen a partir d'enquestes de preus per convertir els fluxos monetaris en unitats reals obviant les modificacions en els ti-

pus de canvi de les diferents monedes, aleshores les diferències es veuen reduïdes, de manera que la distància existent amb els països més rics de la CEE queda reduïda a diferències de l'ordre del 10 al 25%, aproximadament (França, d'una banda, i Dinamarca a l'extrem oposat).

Quant a la distribució personal de la renda, Catalunya és la nacionalitat on és més igualitària, seguida del País Basc i Madrid, que superen Catalunya en nivell de renda per família. En aquest sentit, Catalunya s'apropa molt més als esquemes europeus, mentre Espanya en el seu conjunt presenta una major desigualtat relativa de la distribució de la renda.

Pel que fa la distribució funcional, les diferències més significatives amb la mitjana espanyola eren la major participació a Catalunya de les rendes de capital i la menor de les rendes d'empresaris individuals i treballadors per compte propi (rendes mixtes). En els darrers anys, com a Espanya i a la CEE, les rendes de professionals es mantenen, mentre perden posicions relatives les rendes agràries i de treballadors autònoms i empresaris individuals, així com les rendes de capital, sobretot en la categoria d'interessos i dividends.

Les rendes de treball, tenint en compte la taxa d'assalariament, estan lleugerament al dessorat pel que fa a la participació en la renda total, quant a la CEE i Espanya. Ara bé, això no vol dir que les rendes per assalariat siguin menys elevades; Espanya presenta una mitjana de 94% sobre la catalana, trobant-se al dessorat d'aquesta, les de Portugal, Grècia, Irlanda i el Regne Unit, i essent sensiblement igual a la d'Itàlia, (tenint en compte les variacions de les paritats de poder de compra, la situació és significativament millor, tot i que encara quedem al dessorat dels països rics de la Comunitat, entre un 11 i un 33% aproximadament).

Les rendes mixtes presenten unes diferències notables entre si. Mentre els professionals tenen una renda gairebé doble a la dels assalariats, els empresaris individuals i els autònoms d'altres sectors la superen tan sols en un 15% i les dels empresaris i autònoms agraris són, més o menys, dues tercers parts de les d'aquells; a més aquests darrers estan perdent posicions relatives, mentre els professionals i els empresaris autònoms d'altres sectors les estan mantenint, encara que amb certa tendència a la baixa.

Malgrat que és difícil preveure l'evolució de les rendes com a conseqüència del procés d'integració, donada la incertesa derivada de l'evolució de la crisi de 1973, es poden realitzar algunes observacions.

Primer, cal esperar un major grau d'homogeneïtat en la distribució personal, o almenys el seu manteniment.

Segon, també és previsible un augment en la participació de les rendes del treball, tant per l'avenç del procés d'assalariament com pel fet de l'experiència recollida arran de la primera ampliació.

Tercer, també és previsible una certa millora de les rendes agràries com a resultat de l'aplicació de la política agrària comunitària, sempre que el procés d'adaptació s'efectuï de forma adient.

Quart, l'aplicació de la política social de la CEE i l'harmonització de les polítiques dels Estats membres, també poden incidir en el volum de salari indirecte a través de la potenciació dels serveis socials i del consum col·lectiu, avui en situació força deficitària.

c. La política social comunitària

Cal distingir entre aquelles accions endegades a nivell comunitari i les dirigides a coordinar les polítiques socials dels Estats membres. Les primeres tenen com a objectiu l'assoliment d'una unificació del mercat de treball propiciada per l'establiment de la llibertat de circulació dels treballadors. L'abast d'aquest principi ja s'ha vist anteriorment. Ara bé, la consecució d'aquest objectiu a nivell comunitari, suposa necessàriament la creació d'instruments per assolir-ho, en la perspectiva de promoure la possibilitat real i efectiva d'ocupació dels treballadors tot facilitant llur mobilitat geogràfica i professional; el principal instrument endegat per la CEE en aquest sentit és el Fons Social Europeu (FSE). Pel que fa referència a les accions dirigides a coordinar les diferents polítiques socials, tan sols es plantegen seriosament a partir de la Cimera de París, l'any 1972, quan ja és prou visible que el desenvolupament del mercat comú no implica necessàriament la disminució de les desigualtats i els desequilibris socials; en aquest sentit, s'estableix, el mes de gener de 1974, el programa d'acció social que constitueix la base per assolir una més gran col·laboració i coordinació entre les polítiques socials dels Estats membres. Cal esmentar, finalment, la política social endegada en el marc del Tractat CECA.

Com ja s'ha dit, el FSE constitueix el mecanisme més important d'intervenció social operant a nivell comunitari. La seva missió, d'acord amb el Tractat de Roma, és promoure a l'interior de la Comunitat les facilitats d'ocupació i la mobilitat geogràfica i professional dels treballadors. Està administrat directament per la Comissió, assistida d'un Comitè presidit per un membre de la Comissió i integrat per representants dels governs i les organitzacions d'empresaris i de treballadors de caràcter sindical.

La primera etapa del Fons, fins el 1972, es caracteritzà per funcionar com una cambra de compensació retroactiva. A partir de la seva reforma, el FSE es dotà de major flexibilitat, en poder determinar directament els projectes susceptibles d'ésser finançats, i d'un major dinamisme, en poder decidir com utilitzar els seus recursos propis, no aportats directament pels Estats membres. D'altra banda, l'import global dels recursos també augmentà significativament. L'aten-

ció real als problemes de l'ocupació i de la seva distribució espacial esdevenia prioritària.

Arran de les conseqüències socials de la crisi, el mes de desembre de 1977 s'efectuà una reforma que, dins un marc general de suport a les polítiques socials dels Estats membres, pretén:

a) Estimular la coordinació entre els diversos Fons de la Comunitat, a fi d'arribar a una concertació de polítiques comunitàries directament encaminades a afavorir aquelles regions més subdesenvolupades de la CEE.

b) Agilitzar al màxim els mecanismes administratius i financers, de manera que es puguin aconseguir intervencions ràpides i eficaces.

El Fons Social Europeu intervé mitjançant subvencions al finançament d'una part dels projectes que proporcionin certs tipus d'ajuts per fer front a unes situacions socials concretes.

Pel que fa als ajuts i àrees d'intervenció, els projectes (que han de tenir el vist-i-plau de l'Estat corresponent, però poden ésser empreses per d'altres institucions de dret públic, com la Generalitat en el seu cas, o de dret privat) han d'anar encaminats a facilitar la capacitació professional, el desplaçament obligat per raons de treball, la integració dels emigrants en el nou medi social i professional, l'eliminació dels obstacles d'accés al treball de minusvàlids o treballadors madurs, i, en definitiva, a promoure unes millors condicions de mercat de treball a les regions més afectades per la crisi, mantenir la capacitat adquisitiva dels aturats, afavorir la informació i la transparència del mercat, promoure directament l'ocupació en les regions més subdesenvolupades i la dels joves aturats o a la recerca del primer treball.

Cal, però, que aquests projectes siguin necessaris per assegurar l'equilibri en el mercat de treball comunitari, o bé es justifiquin per mesures particulars decretades per les polítiques comunitàries o per accions que afavoreixin objectius comunitaris.

En l'actualitat, el Consell ha fet extensives les actuacions del FSE a facilitar la mobilitat geogràfica o professional dels treballadors provinents del camp, de la indústria tèxtil, dels emigrants i dels joves i les dones.

D'altra banda, també poden ésser objecte d'ajut els projectes que s'enfrontin a situacions de desequilibri greu o perllongat de l'ocupació en regions, motivada pel subdesenvolupament relatiu o declivi de les activitats dominants (com pot ésser el cas del tèxtil a zones com el Vallès o la Conca del Llobregat), o a desplaçaments de mà d'obra provocades pel progrés tècnic en branques d'activitat econòmica i grups d'empreses.

Les aportacions financeres varien segons el projecte i l'àrea de destinació, essent cada vegada més

gran la preocupació regional a l'hora de la distribució dels ajuts. La tramitació de la demanda d'intervenció correspon a l'Estat membre afectat pel projecte.

Cal dir que sempre hi ha hagut un excés de demanda que el FSE ha intentat alleugerir a partir de la publicació prèvia de criteris amb caràcter bianual que donen prioritat a determinats projectes (cal esmentar, aquí, la importància donada a les conseqüències socials de la reestructuració i reconversió del tèxtil).

El Fons Social Europeu, concebut en un principi com instrument de política activa de mercat de treball, apte per a resoldre els problemes estructurals de l'àmbit comunitari, s'ha vist forçat per l'evolució de les circumstàncies econòmiques dels darrers anys, a combinar les accions en aquest sentit, amb les més directament encaminades a resoldre els problemes derivats de la crisi econòmica. També, les accions del FSE que, en un principi havien d'apuntar a resoldre problemes d'àmbit comunitari, a partir de la reforma es veuen encaminades a la col·laboració directa amb les polítiques de mercat de treball dels Estats membres.

De tota manera, cal dir que el balanç final de les intervencions del Fons és globalment positiu, de cara a l'ajut a les regions i els sectors amb més problemes, tot reforçant la tasca realitzada pel Fons Europeu de Desenvolupament Regional.

Centrant l'atenció en les activitats comunitàries producte de l'intent d'harmonització de les polítiques socials dels Estats membres, els objectius que es pretenen assolir són els següents:

a) Consecució d'una plena i millor ocupació a tots els nivells.

b) Millora de les condicions de vida i de treball, d'acord amb el progrés econòmic i social.

c) Participació creixent de les forces socials en les decisions econòmiques i socials de la CEE i dels treballadors en la vida de les empreses.

Donada la situació internacional dels darrers anys, l'atenció s'ha concentrat en el primer punt, procurant una concertació de les polítiques d'ocupació dels Estats membres, una política comuna de formació professional i un programa d'acció en favor dels treballadors migrants i llurs famílies.

En relació a la primera, s'han establert organismes comuns de consulta i estudi (Conferències Tripartites, Comitè Permanent de l'Ocupació) i s'ha aprovat una resolució amb una sèrie de recomanacions en el sentit de millorar la concertació entre els Estats i canalitzar-la (limitació progressiva de les hores extraordinàries, potenciar la flexibilitat en la jubilació, regulació del treball a temps parcial, control del treball temporal, etc.). També cal esmentar dues directrius encaminades a aconseguir la igualtat de tractament salarial per a homes i dones i en matèria d'ac-

cés al treball, formació i promoció professionals i condicions de treball. D'altra banda, cal fer notar la recomanació existent encaminada a l'establiment de vacances pagades. En definitiva, però, la funció de la Comunitat pel que fa a la concertació de les polítiques d'ocupació és la d'un element coordinador i orientador i no pretén suplantar les tasques que ja estan assumides més eficientment a nivell de cadascun dels Estats.

Quant a l'establiment d'una política comuna de Formació Professional, l'instrument bàsic és el Centre Europeu per al Desenvolupament de la Formació Professional, creat el 1975, i dedicat bàsicament, a l'aportació de documentació, investigacions, informació, estudis, condicions i iniciatives, en la perspectiva d'apropar els nivells de formació proporcionats en els diferents països i facilitar, doncs, la circulació del factor treball en el mercat comú, condició bàsica d'equilibri del mercat de treball de la Comunitat.

Pel que fa a l'establiment d'un programa d'acció en favor dels treballadors migrants i llurs famílies, cal distingir entre els treballadors migrants residents a la Comunitat i els treballadors migrants originaris de la CEE però exercint una activitat laboral en un país tercer. Quant als primers, s'estableix una distinció entre els que provenen d'un Estat membre i els que provenen d'un Estat tercer. Per a aquells, les accions s'han dirigit bàsicament a eliminar qualsevol tipus de discriminació per raons de nacionalitat en el marc de la lliure circulació (com per exemple, la directiva que regula la necessitat d'assegurar l'escolarització obligatòria i gratuïta als fills dels treballadors migrants originaris de la CEE). Per als provinents d'Estats tercers, les mesures es troben en la línia de promoure una igualtat de tractament a tots els nivells, mentre procura limitar-se la immigració, tot coordinant les polítiques migratòries dels Estats membres, i lluitant contra la migració il·legal. Molt recentment, la Comunitat ha refermat la necessitat d'esperonar la política comuna en matèria de mercat de treball i polítiques d'ocupació, donada la situació d'agreujament de la crisi i les seves conseqüències sobre l'atur i la situació social dels treballadors. En qualsevol cas, s'emfasitza en els esforços per augmentar la transparència dels diferents mercats, tot disminuint significativament els costos d'informació i d'ajust.

En relació al segon objectiu, és a dir, la millora de les condicions de vida i de treball, s'han endegat iniciatives dirigides a la seva progressiva humanització (seguretat i higiene en el treball, treballs feixucs i alienants, etc.) i a la coordinació de la protecció social, bàsicament centrada en les prestacions dels sistemes de Seguretat Social, però també en temes com els acomiadaments col·lectius o el manteniment dels drets dels treballadors en cas de transferències d'empreses o d'insolvència de l'empresari, etc.

Pel que fa als diferents sistemes de Seguretat Social, cal partir de la constatació de llurs grans diferen-

cies entre si, tant pel que fa a les prestacions com als mecanismes de finançament o els òrgans de gestió, configurant-se dos models bàsics: l'atlàntic (Dinamarca, Irlanda i el Regne Unit) basat en les aportacions estatals en el marc del pressupost, i el continental, basat en les contribucions directes del sector productiu. En aquest context, cal entendre el procés d'harmonització, no com una tendència a la igualació o la uniformització, sinó al contrari, com un procés gradual d'intercanvi d'informacions que condueixi a garantir certes coincidències i certs mínims indispensables en les prestacions socials que s'adiguin amb el nivell de desenvolupament i equiparació de les condicions de vida que haurien de derivar del funcionament del Mercat Comú. En aquest marc, s'han fet també progressos pel que fa a garantir la protecció social dels treballadors migrants, sobretot els d'origen comunitari, ja que els provinents d'Estats tercers depenen de les legislacions nacionals i els possibles acords bilaterals entre els Estats, o entre la CEE i l'Estat tercer afectat (com per exemple, l'existent amb els països del Magreb).

Òbviament, si bé la integració no suposarà una pèrdua de la independència dels organismes de la nostra Seguretat Social ni dels encarregats de la seva gestió a nivell de prestacions (la Generalitat en el cas de Catalunya), sí que pot incidir en la racionalització i millora efectiva de la mateixa, tant a nivell de prestacions com, sobretot, de gestió econòmica i administrativa.

Finalment, cal fer esment dels esforços comunitaris en l'àmbit del foment de la participació dels treballadors en la vida de les empreses (a partir de la publicació del Llibre Verd sobre la participació dels treballadors i l'estructura de les empreses) i la de les forces socials en les decisions comunitàries a partir de les participacions obertes en el si dels organismes comunitaris esmentats i als esforços realitzats, a nivell de sectors econòmics, a través dels Comitès Consultius paritaris, i en la perspectiva d'arribar, a mig termini, al plantejament de la possibilitat de convenis col·lectius d'àmbit europeu.

10. El sector públic a Catalunya: alguns efectes de la integració

a. L'harmonització dels sistemes fiscals

L'harmonització dels sistemes fiscals dels Estats membres d'un mercat comú constitueix un element d'extremada importància en la seva veritable configuració. Òbviament, l'existència de sistemes impositius diferenciats pot introduir elements de distorsió en el lliure joc de les forces de mercat. És per això, que el Tractat de Roma contempla una sèrie de mesures, primer, per evitar distorsions en el lliure tràfic de les mercaderies i segon, per anar avançant en la pers-

pectiva d'apropament dels sistemes fiscals dels Estats membres, molt similars al sistema de l'Estat espanyol, a excepció feta de la imposició indirecta i més concretament de l'Impost sobre el Valor Afegit (IVA).

En el procés harmonitzador endegat en el si de la Comunitat cal fer una diferenciació, quant als resultats obtinguts, segons es tracti d'imposició directa, impostos especials o imposició indirecta.

Força minses han estat les consecucions en el procés harmonitzador de la imposició directa en el si de la CEE. Al marge de les negociacions dels convenis interestatals per evitar la doble imposició i dues directives encaminades a fomentar l'assistència i la col·laboració a fi d'evitar el frau, cal assenyalar únicament les directives que homogeneïtzen la fiscalitat de les aportacions, fusions i escissions de societats, la de les societats matrius i filials en d'altres Estats membres i la relativa a la creació de societats anònimes europees. Tampoc no cal, d'altra banda, esperar gaires avenços significatius en aquest camp, donada la importància de la política fiscal com a element de sobirania dels diferents Estats membres, i, per tant, els efectes que es puguin derivar de l'adhesió seran d'escassa rellevància.

També en el camp dels impostos especials, les realitzacions harmonitzadores han estat de molt poca importància en funció de les raons anteriorment esmentades. Tan sols la Comissió ha adoptat certes mesures relatives al tabac (cigarretes), mentre que d'altres intents per a diversos productes (tabac en general, cervesa, licors, vi, etc.) han fracassat.

En el marc de la imposició indirecta, cal palesar especialment els avenços realitzats quant a l'IVA, a part d'altres mesures d'una menor importància relativa com l'harmonització dels impostos sobre el timbre, o del tràfic internacional de viatgers en la via d'augmentar les franquícies en frontera per als particulars.

La part comunitària en les negociacions per a la integració considera indispensable subscriure els punts assolits en el procés harmonitzador de la imposició indirecta, i, en conseqüència, demana l'adopció, per part d'Espanya, de l'IVA, en substitució de l'estructura impositiva indirecta actual.

A part de les raons generals d'acceptació del cabal ("acquis") comunitari com a condició de l'adhesió, l'especial rellevància, des del punt de vista comunitari, de l'adopció de l'IVA s'argumenta a partir de dues vies.

D'una banda, l'IVA ha esdevingut l'instrument primordial de finançament comunitari (en xifres de pressupost per a l'any 1980, els recursos estaven proveïts en un 50% per fons procedents de la recaptació de l'IVA en els diferents Estats membres). D'altra banda, la diferència entre els sistemes d'imposició indirecta a la CEE i a Espanya, a judici de la Comunitat (i a manca d'estudis més detallats que així ho demostrin), encobreixen, en base als mecanismes de l'Impost de Com-

pensació de Gravàmens Interiors (ICGI) i les desgravacions fiscals a l'exportació, uns ajuts i proteccions contraris al que hauria d'ésser un règim de lliure circulació de mercaderies, i, per tant, des d'aquesta perspectiva, l'actual sistema impositiu espanyol constitueix un element de distorsió sobre l'efectiu funcionament de la Unió Duanera, que òbviamment caldria eliminar.

L'IVA és un impost indirecte, proporcional (no depèn dels nivells de renda o intercanvi) sobre el consum i que grava totes les fases del procés de producció i distribució partint del valor afegit (és a dir, la remuneració dels factors de producció, incloses les amortitzacions) incorporat en cada fase. L'impost s'estructura peral·lelament en els diferents països conforme a les normes de la sisena directriu que emfasitza especialment els conceptes de base imposable, subjecte passiu i determina així mateix aquelles operacions exemptes o gravades per l'impost. Resten per ser objecte del procés harmonitzador, les qüestions que fan referència al nombre de tipus impositius (nombre diferent, fins i tot, a part de les tres categories bàsiques: tipus normal, reduït i incrementat), els béns i serveis sotmesos als diferents tipus (malgrat uns criteris generals ja fixats) i, en darrer terme, el mateix nivell dels tipus impositius no coincidents en cap dels Estats (vegeu el quadre núm. 288).

La implantació de l'IVA ha tingut en els països on s'aplica en l'actualitat uns efectes força diferenciats en funció de diverses causes: el propi país on s'aplica, el grau anterior de transparència fiscal, el moment de la implantació, l'eficiència de l'administració tributària o els mecanismes de determinació de preus i salaris. De tota manera, però, s'han fet palesos efectes sobre la inversió, la integració d'empreses, els preus, el comerç exterior i la gestió administrativa de l'impost.

Pel que fa als efectes sobre la inversió, l'IVA és un impost neutral respecte als mitjans de producció. En el cas de l'Estat espanyol, en trobar-se sotmesa la inversió a una doble imposició (es grava el bé d'inversió com a fet imposable, i a més es grava la corresponent quota d'amortització en entrar en la base imposable relativa a la venda dels diferents béns), el canvi serà sens dubte positiu, malgrat que calgui considerar els efectes sobre aquells processos intensius en treball, que es veurien privats de l'avantatge comparatiu que suposa la situació actual.

Pel que fa als efectes sobre l'estructura industrial, l'IVA apareix novament com a impost neutral, a diferència dels sistemes impositius en cascada que afavoreixen les integracions verticals en detriment de les concentracions horitzontals.

Quant als efectes sobre el nivell de preus de l'economia, l'IVA no té perquè produir cap variació si el tipus impositiu mitjà d'aplicació es correspon a la pressió mitjana anterior. Ara bé, donat que en el moment de la implantació i a causa de les transformacions de la pressió fiscal en l'àmbit sectorial, es produiran can-

TIPUS VIGENTS ALS PAÏSOS COMUNITARIS DE L'IMPOST SOBRE EL VALOR AFEGIT

Estats	Tipus normal	Tipus reduït	Tipus incrementat
Bèlgica	16	6	25
Dinamarca	20,25	—	—
Alemanya	13	6,5	—
França	17,60	7	33,33
Irlanda	20	10 i 0	—
Itàlia	14 i 18	1,3,6,9 i 12	35
Luxemburg	10	5	—
Països Baixos	18	4	—
Gran Bretanya	15	0	—

FONT: Documents de la CEE (3-1981).

vis en els preus relatius, i tenint en compte la rigidesa a la baixa dels preus dels béns en les economies occidentals, cal esperar un impacte alcista en el nivell general de preus. Tal impacte esdevindrà inflació si els diferents agents econòmics i socials reaccionen intentant recuperar posicions perdudes.

Quant als efectes que la implantació de l'IVA pot representar sobre el comerç exterior, cal dir que depenen, en principi, de les diferències existents entre el volum actual de desgravacions fiscals a l'exportació i de l'import de l'actual impost de compensació de gravàmens interiors respecte les desgravacions de l'IVA a les exportacions i la seva aplicació a les importacions. Ja s'ha comentat que a manca d'estudis acurats no es pot preveure el sentit positiu o negatiu dels efectes, malgrat que la Comissió valora com a avantatge per a Espanya la situació actual.

En darrer terme, la implantació de l'IVA suposarà, atesa la seva major complexitat, un esforç important per a l'administració tributària, així com, des del punt de vista de la transparència fiscal, un avenç almenys en estadis no lligats al consum final, a causa de l'interès dels contribuents en què constin llurs compres.

Així mateix, des d'una perspectiva catalana, la implantació de l'IVA pot representar un important increment de la recaptació pels impostos cedits, reconeguts en l'Estatut i la LOFCA (Llei Orgànica de Finançament de les Comunitats Autònomes). Si tenim en compte, primer, que l'Estatut i la LOFCA especifiquen que l'eventual supressió o modificació d'aquests impostos implicarà l'extinció o la modificació de la cessió; segon, que la LOFCA especifica que en principi són cedibles els impostos sobre les vendes en fase minorista i els establerts sobre consums específics en aquesta fase (llevat dels recaptats pels monopolis fiscals); i tercer, que la disposició transitòria segona,

punt dos, assenyala que la cessió a Catalunya de l'IVA en la fase de gravamen en les vendes al detall serà objecte d'una llei tramitada amb el mateix procediment que el de la llei de cessió d'impostos a la Generalitat, sembla, doncs, que donat l'actual nivell de recaptació en concepte de l'Impost General de Tràfic d'Empreses, i a manca de conèixer els textos legals que hauran de regular la cessió, pot efectivament produir-se aquest increment recaptatori.

En general, en els països europeus en què s'aplica l'IVA s'ha constatat en general una bona acceptació, i uns impactes inflacionaris variables, gairebé nuls en tots els països, excepció feta del cas d'Itàlia i Noruega, aquest darrer propiciat per l'increment de pressió fiscal mitjana que suposà la implantació de l'IVA.

De tota manera, una avaluació dels efectes previsibles de la implantació de l'IVA ha de recaure forçosament en una anàlisi detallada a nivell sectorial que hauria d'incloure les consideracions abans esmentades per a cada sector. A continuació i a títol solament indicatiu (en base als sectors definits en la Taula *Input-Output* de 1975), s'avalua la intensitat de l'impacte sectorial, que haurà de tenir l'IVA. Aquesta intensitat es mesura en relació a la càrrega fiscal indirecta suportada fins ara pels diferents sectors, classificant-se en diverses categories, segons la major o menor intensitat de l'impacte: fort, important, notable, moderat i favorable.

Malgrat les dificultats metodològiques i els canvis en la legislació sobre els impostos especials i del luxe que s'han produït després de 1975, es consideren com a impactes més significatius els que hauran de rebre els sectors primari i el de serveis, essent molt variable segons els subsectors el que rebí la indústria.

En efecte, malgrat l'aplicació d'un tipus reduït del

4% als sectors d'agricultura, ramaderia i pesca, de no adoptar-se mesures compensatòries, són aquests els que se situaran entre els més afectats per la implantació de l'IVA (encara que la pesca en mesura inferior).

D'altra banda i pel que fa referència als serveis es poden veure més afectades activitats com les professions liberals o artístiques, el comerç a la menuda, els serveis a les empreses, els intermediaris connexes al transport, els serveis d'hosteleria i restaurant, els serveis sanitaris comercials i els transports ferroviaris (aquest darrer en el cas que li fos aplicat). Entre aquells sectors sobre els quals l'impacte pot ser menys important, encara que significatiu, es poden trobar el lloguer en béns mobles, les entitats d'assegurances i el comerç a l'engròs. Tot això, està clar, sense tenir en compte els règims d'exempcions o règims especials que es puguin aplicar.

Quant a la indústria, es distingirà entre la indústria de l'alimentació, les indústries no manufactureres, les manufactureres i les subjectes a impostos especials (el cas de les begudes i dels alcohols).

La indústria de l'alimentació presenta unes característiques especials, car juntament amb sectors que poden tenir impactes forts i importants, se'n troben d'altres amb impactes moderats i notables, cas d'aplicar un tipus normal de l'11%. Si s'aplica el tipus reduït (4%), en alguns casos impactes notables i importants passen a ser favorables: principalment, el cacau, la xocolata i la confiteria, la fabricació d'olis i greixos, les pastes alimentàries, les conserves de peix, els productes de molinaria i el sucre. En l'extrem oposat, i mantenint un impacte fortament negatiu malgrat el canvi en el tipus, es troben els subsectors de pastisseria, pa i galetes, i els escorxadors. En un terreny intermediari, però amb un impacte important, cal situar les indústries làcties, les indústries de conserves càrniques i els sucres i conserves vegetals.

En les indústries no manufactureres (mineria, construcció i aigua, gas i electricitat) la majoria dels subsectors presents a Catalunya s'inclouen entre els que rebran un impacte notable o important. Cal esmentar, especialment, el sector de la construcció, ja que en el cas d'habitatges socials és previsible una aplicació del tipus reduït i, per tant, una moderació de l'important impacte que es preveu per a la generalitat del sector. També, en darrer terme, assenyalar el possible l'impacte favorable que pot rebre la fabricació i distribució de gas.

Dins de la indústria manufacturera els impactes són força diferenciats entre els diversos sectors, trobant-se la majoria entre els que rebran un impacte moderat o notable, no essent per això menyspreable el nombre dels que en sortiran beneficiats (ciment, paper, alguns sectors químics, automòbils, electrodomèstics, material electrònic, metalls no ferrosos, etc.). En canvi, els impactes més importants i significatius es poden donar als sectors aeronàutic, de la fusta (segona transformació), articles de cuir, d'òptica i preci-

sió, fibres dures tèxtils, tallers mecànics, recuperació de productes, etc.

Quant al darrer grup, el de les indústries subjectes a impostos especials, com són les begudes refrescants i alcohols, cal tenir en compte que l'aplicació de l'IVA comportarà a més de la supressió de l'Impost General de Tràfic d'Empreses, la de l'impost especial sobre begudes refrescants. En general, tant si s'aplica el tipus normal (11%) o l'increment (22%) en els casos escaients, l'impacte per a aquest conjunt de subsectors haurà d'ésser favorable. Altra qüestió és la influència que sobre aquests productes pot tenir la nova llei d'impostos especials de 30 de novembre de 1980 i el seu reglament.

b. Els efectes sobre les empreses públiques

En termes generals es pot dir que els efectes de la integració sobre les empreses públiques a Catalunya vindran donats per dos tipus de raons: d'una banda, per la pròpia situació d'una empresa pública en un determinat sector de l'activitat econòmica, i, per tant, per la capacitat de reacció que aquesta tingui en el marc dels canvis que s'esdevinguin en el seu sector, i, d'altra banda, per la pròpia condició jurídica d'empresa pública, en el sentit que hagi d'adequar-se a les exigències del cabal (*acquis*) comunitari. Des d'aquest punt de vista, les exigències respondran bàsicament, en primer lloc, als nous condicionaments de l'Estat en la fixació de polítiques de preus; en segon lloc, a les modificacions que es puguin produir en les modalitats de finançament de l'empresa pública i, finalment, als requisits que puguin exigir un procés d'harmonització legal de les empreses públiques.

El caràcter de "pública" atribuït a una empresa prové del seu control per part de l'Administració Pública, ja sigui aquesta la pròpia Administració central, l'Administració autonòmica o l'Administració local. Tanmateix, però, i d'una anàlisi exhaustiva de les diferents categories, sembla que únicament cal retenir a aquest efecte, aquelles que s'integren en el grup de l'INI i això per raó de la seva importància econòmica.

D'entre aquestes empreses, cal assenyalar per la forma en què es poden veure afectades: SEAT, ENASA i MEVOSA del sector de l'automoció, LESA del sector de la indústria de l'alimentació i "La Maquinista Terrestre i Marítima" de la construcció mecànica.

Quant al sector de l'automoció, i excepció feta de MEVOSA, es troben en l'actualitat en una situació de pèrdues continuades que en una perspectiva d'integració, si no s'arbitren solucions exteriors, poden incidir negativament en aquest sector a Catalunya, no sols per l'entitat d'aquestes empreses, sinó per la importància de la indústria auxiliar que les circumda. El cas de MEVOSA apareix fortament diferenciat, atès

que el 44% del seu capital social el detenta l'empresa alemanya Daimler-Benz.

Quant a LESA (La Lactaria Española, S.A.), única-ment cal esmentar la forta competència que se li pot presentar en trobar-se els grans centres productors de llet francesos a menys de cinc hores d'autopista i bàsicament per qüestions de qualitat.

En darrer terme, "La Maquinista", malgrat que presenta pèrdues en l'actualitat i la forta competitivitat de les empreses europees del sector, té un element que permet suposar un impacte no tan pessimista com la situació faria pensar, atès, precisament, els lligams tecnològics que manté amb algunes d'aquestes empreses.

c. Les competències econòmiques de la Generalitat i els efectes de la integració

Com és conegut, la Comunitat Econòmica Europea representa la plasmació d'un procés d'integració econòmica supraestatal en la recerca d'unes finalitats de benestar econòmic. Òbviament, els mitjans interposats pels diferents Estats membres per l'assoliment d'aquest procés, comporten indispensablement unes cessions de les sobirania pròpies en benefici de les instàncies comunitàries, cessions que es produeixen sens dubte pels avantatges que tals actes hauran de comportar.

Evidentment, l'Estat espanyol en integrar-se a la CEE ha de subscriure aquest procés de pèrdua de sobirania pròpia. Però, al mateix temps, i en virtut de la Constitució Espanyola aprovada l'any 1978, l'Estat es veu així mateix sotmès a un altre procés constituït pel que hom anomena la construcció de l'Estat de les Autonomies. Catalunya, l'any 1979 aprovà el seu Estatut, i en ell es recullen precisament els àmbits on la Generalitat ha de substituir el poder exercit anteriorment per l'Administració central.

En aquest context, doncs, Catalunya dotada d'unes facultats de govern pròpies, també es veurà immersa en aquest procés de cessió de sobirania que implica tot acte d'integració econòmica. Des d'aquesta perspectiva, en la mesura que les competències assumides per la Generalitat responguin a matèries regulades en el Dret Comunitari i atesa la supremacia d'aquest sobre el Dret Intern, caldrà sotmetre-s'hi.

Altra qüestió, però, és el compliment efectiu del Dret comunitari, i en conseqüència, l'existència de mitjans coercitius per garantir-ho. Com és conegut, la CEE no disposa d'aquests mitjans, i són els Estats membres els responsables del compliment del Dret Comunitari. De fet, segons la mateixa Constitució espanyola (art. 93) correspon a l'Estat la garantia del compliment dels tractats internacionals pels quals s'atribueixi a una organització internacional l'exercici de competències derivades de la Constitució, sense

que això entri en contradicció amb l'article 27,3 de l'Estatut de Catalunya: "La Generalitat de Catalunya adoptarà les mesures necessàries per a l'execució dels tractats i convenis internacionals en allò que afecti les matèries atribuïdes a la seva competència". Sembla, doncs, clara la capacitat d'executar els actes i les normes comunitàries per part de la Generalitat en l'àmbit de les seves competències.

Al marge, però, de la capacitat d'executar, cal veure quina és la capacitat de la Generalitat per reglamentar o legislar. Quan es tracti de competències exclusives, l'únic límit es derivarà de l'existència de legislació comunitària sobre la matèria que òbviament pel seu abast determinarà la possibilitat de legislar, reglamentar o simplement executar. Si les competències són exclusives, però amb subjecció a la política econòmica de l'Estat, s'haurà de tenir en compte la part d'aquesta que ve determinada per les instàncies comunitàries. Igualment, aquest seria el cas de les competències limitades per la legislació bàsica de l'Estat. Finalment, si la competència comprèn únicament la pura gestió o execució, l'assumpció del dret comunitari vindrà per la via de les normes estatals.

En un altre ordre d'idees, cal remarcar la no contradictorietat del procés de construcció de les autonomies amb el procés d'integració econòmica que l'adhesió a la CEE suposa. Ans al contrari, el procés de descentralització econòmica ha de suposar, dins el marc d'uns principis generals de política econòmica per tot el que constitueixi un mercat comú, una garantia d'un millor apropament als administrats en funció de les condicions concretes, i per tant diferenciades, de cada territori. En tot cas, l'harmonia general queda garantida per l'acceptació de la primacia del Dret comunitari i de les bases i l'ordenació de l'activitat econòmica general i la política monetària que la Constitució reserva a l'Estat.

Quant als efectes que la integració pot suposar per a les competències concretes que pertocquen a la Generalitat, i sense perjudici de les possibles variacions que es puguin produir en aquestes a causa de la indefinició que en certs aspectes palesen tant la Constitució com l'Estatut, hom, seguint l'informe que en el seu dia elaborà l'Institut d'Investigacions Econòmiques de la Generalitat sobre els aspectes econòmics i financers de l'Estatut d'Autonomia, pot distingir entre les competències relacionades amb la política econòmica a curt termini, o les que ho estan amb les polítiques a mitjà i llarg termini.

Pel que fa a les primeres, i més concretament en el marc de la política fiscal, hom no pot esperar de la integració efectes rellevants, car, pel cantó dels ingressos, malgrat que la Generalitat tingui la possibilitat d'establir nous impostos o recàrrecs sobre els impostos estatals, no sembla probable la utilització d'aquestes vies i, en tot cas, no sembla que s'hagin de produir desajustos o conflictes amb l'harmonització fiscal comunitària. Des del punt de vista de les despe-

ses, cal tenir presents els intents d'harmonització dels pressupostos públics, de manera que no entrin en contradicció amb els principis de política econòmica comunitària.

Pel que fa referència a les competències a mitjà i llarg termini, cal distingir entre les que es puguin incidir sobre la política de desenvolupament econòmic, la política territorial i les polítiques d'ordenació sectorial.

Amb relació a la política de desenvolupament econòmic, cal ressenyar que en la mesura que la planificació de l'activitat econòmica de Catalunya s'atorga a la Generalitat, en els límits imposats per l'ordenació de l'activitat econòmica de l'Estat, es veurà limitada també per les directrius que poguessin emanar de les instàncies comunitàries. D'altra banda, i partint de la facultat que l'Estatut concedeix a la Generalitat de creació d'empreses públiques (en l'àmbit de les seves competències), l'actuació d'aquestes evidentment s'hauria de sotmetre a les normes reguladores de la competència i dels ajuts i les intervencions públiques.

En el marc de la política territorial, donada la facultat de la Generalitat d'endegar una política regional pròpia, els efectes poden venir determinats per les sol·licituds que pogués fer el govern autònom de Catalunya sobre projectes de desenvolupament regional, via l'Estat espanyol intermediari, en tot cas, davant les instàncies comunitàries competents en la matèria.

Amb relació a les polítiques d'ordenació sectorial, i conforme a l'esmentat Informe, distingirem amb la finalitat de valorar els efectes que sobre les competències que en aquesta matèria té la Generalitat entre els sectors primari, secundari i terciari i entre els factors de la producció.

Pel que fa a l'agricultura i la ramaderia, pel fet d'ésser competència de l'Estat la política general de preus agraris, la regulació de les campanyes agràries i la política de comerç exterior agrari, i pel fet d'entrar aquests aspectes en el nucli central que constitueix la política agrària comunitària (PAC), s'haurà de sotmetre al que es derivi d'aquesta regulació. En d'altres àmbits on la PAC dona un marge més ample (com en el cas de la política d'estructures agràries), la política de la Generalitat vindrà emmarcada pels programes comunitaris en el marc del FEOGA, i podrà proposar projectes d'actuació i subvenció que s'hauran de tramitar via l'Administració central de l'Estat espanyol. Efectes semblants cal preveure en el cas de la pesca. En relació a la silvicultura i la caça no cal esperar variacions significatives en llur situació actual.

En el sector industrial, les competències de la Generalitat vindran, en tot cas, afectades per la política econòmica general, i, més concretament, industrial, energètica i tecnològica de la CEE. En el cas de l'habitatge, de les obres públiques d'interès no general i que no afectin altres Comunitats autònomes i

de l'artesanía, sembla que no s'hauran de produir variacions substancials a la vista de l'escàs desenvolupament de la normativa comunitària en aquests aspectes. En qualsevol cas, i donat que la política industrial comunitària s'ha convertit bàsicament en un conjunt d'accions de caràcter sectorial, aquestes s'incorporaran als plans establerts per l'Estat i en conseqüència l'actuació de la Generalitat es veurà abocada a l'acord amb aquestes realitzacions.

Quant al sector financer i de serveis a les empreses, cal dir que l'adaptació de la Generalitat a la normativa comunitària vindrà determinada pel ritme amb què l'Administració Central vagi adaptant-se al cabal (*acquis*) comunitari en els aspectes monetaris, crediticis i de moviments de capitals. Les competències en turisme i/o es veuran afectades sensiblement per l'adhesió, a diferència de les relatives al comerç que sí hauran d'adaptar-se a la legislació comunitària incorporada en tot cas per la via de l'Estat espanyol. Tampoc les competències sobre transports, en trobar-se limitades en l'àmbit estrictament català, no s'hauran de veure en principi afectades per la integració, encara que sí ho poden estar en alguns aspectes molt concrets.

Quant a les competències sobre els factors de la producció cal insistir en què els efectes que es puguin esdevenir es donaran en tot cas per la incorporació per part de l'Estat de la normativa comunitària. Pel que fa a la política d'investigació, en què existeix competència exclusiva però coordinada amb la corresponent de l'Estat, s'haurà d'adaptar al que assenyalen les directrius comunitàries en aquest respecte, que evidentment informaran així mateix la política de tot l'Estat espanyol.

11. Els efectes globals de la integració

Al llarg d'aquestes conclusions s'han posat de relleu els efectes potencials que la integració espanyola a les Comunitats Econòmiques Europees pot tenir sobre l'economia catalana, encara que cal esperar dels agents econòmics catalans la capacitat de reacció suficient (que ha demostrat al llarg de la història) per aprofitar-ne els avantatges i fer front als desavantatges, tot disminuint-los. Les dificultats de fer previsions sobre el que realment pot succeir s'agreuja quan es passa de l'anàlisi dels efectes concrets i puntuals de determinats canvis institucionals sobre els diferents sectors de l'economia, a l'anàlisi dels efectes globals sobre les seves magnituds bàsiques, és a dir, el seu creixement, l'ocupació, el nivell de preus o la balança de pagaments; dificultats que s'acreixen si es té en compte que el procés d'integració s'insereix en el marc d'una situació perllongada de recessió econòmica arran de la crisi descabellada a finals de 1973. Malgrat aquestes consideracions, això no vol dir que no puguin fer-se algunes apreciacions amb relació als

efectes globals sobre l'economia catalana de l'adhesió.

Pel que fa al creixement de l'economia catalana, difícilment pot efectuar-se alguna previsió mínimament seriosa, en dependre de nombroses variables com per definir-se en aquest sentit. En principi, hi ha elements que poden contribuir al creixement econòmic arran de la integració i d'altres que poden constituir un obstacle per a tal finalitat. Així, entre els primers, cal esmentar l'ampliació del mercat, el necessari increment de la productivitat davant la nova competència, la difusió de la tecnologia, els menors costos de les primeres matèries d'importació, la millor situació internacional, etc. Entre els elements que, a curt termini, poden jugar en contra del creixement econòmic cal citar les inevitables fallides d'algunes empreses, la pèrdua de quota en el mercat espanyol, les noves condicions competitives amb possibles baixes de preus (i per tant de beneficis), i, en definitiva, l'increment de la competència internacional i la forta disminució de la protecció del mercat interior.

Com és sobrerament conegut, el creixement econòmic depèn, en una mesura determinant, de la inversió. I aquesta està en funció de moltes variables. Una de les més importants en aquest moment són les *expectatives*, és a dir, la confiança empresarial en el futur. I aquesta confiança vindrà condicionada per tots els elements anteriorment esmentats, però també pel grau de certesa amb què s'observi el futur econòmic del nostre país. Òbviament, això depèn de l'evolució política, social i econòmica, tant de Catalunya, com d'Espanya i la resta del món.

El mateix tipus de consideracions cal fer-les en relació a l'evolució de l'ocupació. Com és prou conegut, l'atur consisteix el principal problema amb què s'enfronten les societats occidentals en el moment present. La situació és particularment greu a l'Estat espanyol. A Catalunya, la qual supera la mitjana d'Espanya, quant a la població activa aturada, el problema es manifesta amb especial intensitat, afectant sensiblement el seu grau de cohesió social.

L'objectiu de reduir la taxa d'atur és, doncs, prioritari per a les autoritats econòmiques. Ara bé, cal ésser conscients que es tracta d'un problema de difícil solució. Les tendències de l'especialització productiva internacional porten a l'adopció de noves tecnologies, normalment, intensives en capital, i a l'abandó d'altres activitats productives que, a causa dels costos salarials relativament elevats en relació als d'altres països, esdevenen poc competitives. Normalment, aquestes activitats suposen un grau d'absorció de la mà d'obra força elevat, i llur desaparició implica un increment de la desocupació en no poder ésser contrastada per les noves activitats que van sorgint, emparades en tecnologies més avançades. Tan sols un creixement continuat, intens, i equilibrat, pot establir la capacitat del sistema econòmic vigent per poder ocupar tota la població activa.

Les societats occidentals es troben en una transició crucial, i Catalunya, evidentment, no en resta aliena. Les necessàries reconversions i reestructuracions poden ésser, sovint, contradictòries amb l'objectiu d'augmentar l'ocupació, i, fins i tot, de mantenir el seu nivell actual. I aquest dilema és el que han de superar les economies de mercat, en un termini no massa llunyà, si volen mantenir-se en un context de respecte a les llibertats, al pluralisme i als drets humans.

La integració d'Espanya a la CEE pot suposar, en alguns sectors, un increment, a curt termini, de l'atur, però globalment, la seva evolució restarà en funció de la capacitat d'adaptació dels nostres agents econòmics. Segons sigui aquesta, la taxa d'atur pot variar la seva actual tendència a l'acceleració, i, fins i tot, disminuir. Ara bé, a llarg termini, i aquest serà un fenomen comú a tots els països occidentals industrialitzats, l'avenç tecnològic i les exigències de competitivitat, pressionaran fortament contra l'ocupació. En la mesura que la integració suposi un increment d'aquesta tendència, tan sols una contrapartida suficient des del punt de vista del creixement econòmic, pot suposar tant un augment dels nivells de vida com dels nivells d'ocupació, i permetre esperar l'esmoreïment del problema de l'atur. Òbviament, la integració pot ésser un element addicional en aquest procés, però no l'únic. Posar la solució o l'agreujament de l'atur en funció dels efectes de la integració constitueix una visió parcial i, conseqüentment, estèril.

Un altre efecte global que cal analitzar és el de l'evolució de la inflació. La inflació és tanmateix com l'atur, un fenomen extraordinàriament complex i de solució difícil, sempre que no es vulgui caure en una forta depressió econòmica. Normalment, és un fenomen multicausal, sobre el qual els economistes no hi estan massa d'acord. En conseqüència els efectes sobre els preus de la integració són difícils de determinar.

La integració és un procés prou complex com perquè hi intervinguin molts elements que poden influir la taxa d'inflació. En qualsevol cas, tot dependrà de la reacció dels agents socials i econòmics (inclòs l'Estat i en concret, les seves autoritats monetàries), davant diversos impactes que caldria analitzar separatament. Els canvis de preus de les mercaderies i els serveis derivats de la Unió Duanera i de la política agrària comunitària, els efectes de la lliure circulació de treballadors i de capitals, l'impacte de la introducció d'un nou sistema fiscal quant als impostos indirectes (IVA), o la introducció de la pesseta en el Sistema Monetari Europeu, constitueixen exemples clars de fets que, sens dubte, tindran gran influència sobre el comportament dels preus, però que resulta impossible d'avaluar globalment, i més tenint en compte que la inflació depèn en gran mesura del que succeeix a l'exterior de les nostres economies i, sobretot, de la reacció que davant les modificacions en llur participació en la ren-

da nacional, experimenti cadascun dels grups socials.

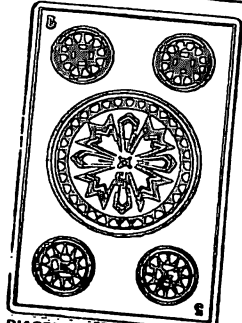
En qualsevol cas, atesa la inflexibilitat a la baixa dels preus, en unes economies fortament administrades com les nostres, cal suposar un impacte expansiu sobre el nivell d'inflació, però que caldrà situar-lo més en els mecanismes interns que permeten la multiplicació d'un primer impacte alcista que no pas en el fenomen que explica l'increment inicial de preus.

Un altre efecte global important que cal considerar és el que es produirà amb les balances de pagaments. Una vegada més, qualsevol previsió en aquest sentit és molt problemàtica. Sobre les balances de pagaments hi juguen pràcticament tots els mecanismes d'una economia. L'evolució futura de la balança comercial, o de la balança de capitals, constitueix el resultat de múltiples causes, l'avaluació global de les quals resulta extraordinàriament difícil. Des d'un punt de vista estàtic, els efectes sobre la balança comercial per a una zona industrialitzada com Catalunya esperonarà el dèficit comercial en rebre la competència de productes manufacturats a preus més baixos i, en canvi, haver de comprar, en aquest cas, els productes agraris, en general, més cars. També la contribució neta de Catalunya als fons comunitaris (donada la seva consideració relativa de regió desenvolupada) serà positiva, amb els efectes ne-

gatiu que això pot suposar sobre la nostra balança de pagaments. Però, efectuar aquestes afirmacions no permet fer-ne cap en relació a l'impacte efectiu de la integració. En primer lloc, hi ha altres efectes estàtics que cal tenir en compte, com per exemple, els derivats de la importació de primeres matèries a menor cost, o les majors possibilitats exportadores que s'obren. També no cal oblidar els efectes de la major llibertat de circulació dels capitals que poden jugar en un sentit o en un altre. I finalment, cal comptar amb els efectes dinàmics de la integració d'impossible avaliació. Com ja s'ha vist, aquests poden modificar substancialment totes les previsions que hom pugui fer, en un sentit tant positiu com negatiu. El resultat final s'escapa tant de la nostra capacitat de previsió com de la d'incidència que, sobre aquest procés, pugui tenir la Generalitat.

Tot amb tot, cal esperar, a mig i a llarg termini, que la capacitat de reacció o adaptació de l'economia catalana i les noves possibilitats que s'obren amb la integració permetin que els efectes positius superin als negatius, de forma que s'esperoni el creixement econòmic i s'acreixin els nivells de renda i benestar dels ciutadans de Catalunya. Aquesta esperança no ha d'afeblir els esforços a realitzar sinó que els ha d'acréixer perquè el nostre país surti enfortit econòmicament del procés d'integració.

CNC D'OROS

DIAGONAL, 462 - BARCELONA-6
TELEFON 217 00 59

Reg. n.º

a. L.

2197

